

מערכות

טבת תשכ"ז · דצמבר 1966 · ק"פ

מערכות

תוכן העניינים

2	מי ומה בחוברת?
	מועצת המלחמה בבית מתתיהו
3	(קטע מ„אחי גיבורי התהלה“ של ה. פאסט)
	מדע ובטחון
5	תנאי הזירה ויחסי הכוחות
	משדה ההדרכה
11	מושדות הקרב — עצותיו של מנ”ד
14	ממה ינוק הינוך הקצין?
16	„לתפוס שלוחה“ — או למנוע פגע?
18	מה חדש בספרי „מערכות“?
	מפקדים ופקודים
	האימוץ ללכלית
19	תצפית ומסתור
	הצצה אל מאחורי הפרגוד:
26	„סוכנות הביון המרכזית“
32	שמיירת סוד והגנת מדינה — כיום
35	דפי חי”ר: „מים מן הכיס“, נגמ”ש אמריקאי משופר
38	כיצד יוכל הרמ”ש לטנקים?
41	הדים: מנהרות ומקומות מחבוא של הויאט-קונג
	זרקור על המזה”ת
42	שני שבילי השכלה: בלבנון ובירדן
49	אגרוף הפלדה של „היילי השוקולדה“
52	מה בצבאות?
	צקלון (לקט תרגומים)
	● לחימה „ניידת אויר“ בויאט-נאם
	● עמוד על עמך ולהם

עורך גרפי: דב קרפטי

בית ההוצאה של
צבא הגנה לישראל

מערכות

העורך הראשי: אל”מ אלעזר גלילי
סגן העורך הראשי: סא”ל גרשון ריבלין
מרכזת המערכת: מרים דרורי
צוות המערכת: סגן שמואל בולוצקי
שרגא גפני
אסתר גולדברשט
„מערכות-שריון“: קצין-עריכה רבי-סרן מאיר איזנטל
„מערכות-הפלס“: קצין-עריכה סגן-אלוף שלמה לב
„מערכות-חימוש“: קצין-עריכה רבי-סרן יעקב להט
„מערכות-ים“: קצין-עריכה סרן אלי שהף
המערכת והמנהלה: הקריה — ת”א, רח’ ג’ מס. 1 טל. 692237

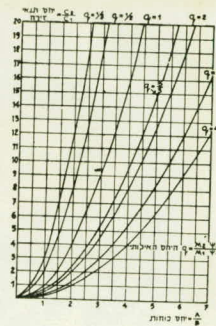
העורך: סא”ל צבי סיני
עורך-משנה: רס”נ ל. מרחב

הודפס באמצעות משרד הבטחון — ההוצאה לאור
„הדפוס החדש“ בע”מ

180 (ד’ כרך מ”ט) טבת תשכ”ז

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

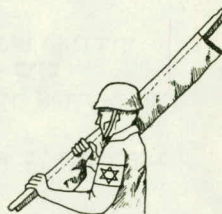
בסדרת מאמריו (ראה "מערכות" קע"ג, קע"ד) מנסה אל"מ א. נחשון לגלות את גורמי היסוד הקבועים, המעצבים כוחם הסגולי של צדדים לוחמים — וממילא, את סיכוייהם במלחמה. עתה הגיע אל "תנאי הזירה — ויהי הכוחות" (עמ' 5). והוא מצביע עד כמה מוזנה, עתים, במחשבה הצבאית מושכל-ראשון זה. הוא רואה גורם זה ראה רחבה: הקרקע ומבנהו, הצמחיה, האקלים וכיו"ב, כפי שהטבע בראם — אך גם מבנים ודרכים, ושכלול פני-קרקע, וביצור ומכשול, מעשה האדם. העיקר: מה הוא ה"תיקון", שמכניסים גורמי-זירה אלה ביחסיה-כוחות של עצמה מספרית (בהנחה של "שויון" טכני ואיכותי)? את הנחותיו בוחן המחבר גם לאור דוגמאות-קרב ממשיות. העיון במסקנותיו של א. נ. יכין את הקורא לפרק הבא — פרק ממשי ואף מסכם — של מחקר זה, אשר רבות בעיותיו ורב עניינו.

בהיסטוריה הצבאית של זמננו תעמורנה בודאי שנות 1965—1966 (ימי יוכל לומר אילו שנים נוספות?) בסימן "מלחמת ויאט-נאם". אפשר, כי מלחמה זו היא בראש וראשונה תופעה חדישה. אך לא-מעטים בה צדדים צבאיים, "מקצועיים", אשר — עם כל הריחוק האקזוטי שבה לגבינו — מחייבים התעניינות ולימוד. בגוף חוברת זו מופיעות "עצותיו של מג"ד" (עמ' 11), אשר יש בהן, כמוכח, מן המיוחד לאותו צבא (צבא ארה"ב) ולאותה זירה; אך בצד אלה יש ודאי גם מן ה"אוניברסלי והנצחי" — בענייני טיפול באנשים, ניהוג גייסות, השפעה ופיקוד עליהם, טקטיקה מעשית. שתי תרומות-העט האחרות משדות דרום ויאט-נאם ימצא הקורא ב"צקלון" שבגליון זה (ראה "הערות והארות"). צירוף מאמרים זה מבהיר כמה וכמה מלקחיה הצבאיים ה"שוטפים" של התמודדות זו.

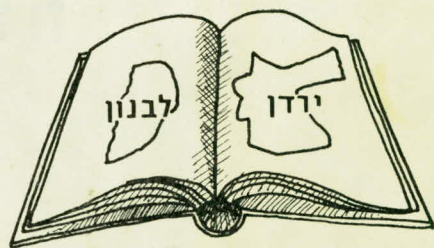
"ליקויי טקטיקה זעירה — מקור למצבות הגדולות". בשעתה סיכמה אימרה זו לקח ממלחה"ע השנייה. נכונה לא-פחות תהיה נוסחה נוספת: "באין עזרה-ראשונה בעתה — ירבו הזקוקים לעזרה האחרונה". רכושנו באדם — הוא אוצרנו הצבאי העיקרי. מפקד שאינו יודע, אינו מבין, או אינו זוכר לקיים חובותיו בארגון העזרה המהירה והיעילה לחייליו הנפגעים — יחטא לחובתו הראשונית. עיקרי הציוויים בתהום זה, האקטואלי בכל-עת — ציוויים לדאגת המפקדים ולהתנהגות גייסות כאחד — מוצגים על-ידי סא"ל ז. בן-סירא ב"לתפוס שלוחה — או למנוע פגע?" (עמ' 16).

"פוכנות-הביון-המרכזיות" הענקית של ארה"ב — מהי? האם חבורה מסוי עפת, הפועלת בסימן (הרומנטי, ובמקצת אף מפחיד) של "הגלימה והפגיון", נוסח מרגלים-מרצחים ו"מסדרי-חשבוניות" של תקופת הרנסאנס. נאמר באיטליה? או — מוסד מאורגן להפליא וכבד-ראש, מעין "מינהל סטטיסטי לריכוז מידע ועיבודו"? יש אומרים, כי זוהי "הממשלה הבלתי-נראית" של ארה"ב — כשמו של ספר, שעורר תשומת-לב רבה (והעומד לצאת לאור על-ידי "מערכות"); והרגשות כאלו נפוצות בעיקר ביחס למדיניות הבין-לאומית. לפני זמן-מה פירסם עיתון נכבד כ"ניו-יורק טיימס" סדרת מאמרים, שמטרתה להאיר אחדים משטחי-הפעולה של המוסד, מן המוצנעים יותר; סקירתו של אל"מ שלמה ג. (עמ' 26) מעלה את המעניינים שב"קויה-דמות" ובאירועים הרבים באותה סדרה.

ידוע: "האיכות — היא המברעת"; ולהשכלה משקל רב בקביעת ה"איכות". אך לאיזו השכלה? מ. אפרת (בעמ' 42) מדגים, כי שתיים משכנותינו — לבנון "המפותחת" וירדן "המפגרת" — צועדות בשני "שבילי-השכלה" שונים למדי; אך המשותף להן הוא, כי שני השבילים, כנראה, אינם מכוונים כיואת אל התכלית — פיתוח ארצותיהן. כמוכח, אין סקירה כפולה זו מציגה את התמונה הכוללת — והמציאותית — למגמות קידומה של היכולת הערבית. תמונה כזו ניתן לקבל רק בשני תנאים נוספים: "א". על הרקע ("לעומק") של התהליכים החברתיים-תרבותיים בעמיר-ערב; "ב". במסגרת ההישגים והמחדלים של חינוך והשכלה בכלל, בארצות-הערבים העיקריות. הצורך השני יוספק, במידה מסוימת, לקוראי "מערכות", כשתפורסם גם סקירתו של מ. אפרת, העוסקת במצבו הנוכחי של מפעלי-השכלה במצרים. הצגת מכלול-הבעיות החברתי-התרבותי בערב של ימינו — בעמקות סוציאלוגית, נפשית-היסטורית וציבורית-אקטואלית — עדיין היא אחת המשימות הנכבדות (והדחופות) של המחקר והמחשבה.

מי ומה בחוברת? מי ומה בחוברת?

עונת העלחצה בבית עתתיהו

קטע מ"אחי גבורי התהילה" של ה. פאסט

עם אוהב שלום אנחנו, עם מאריך־רוח ומאריך־זכרונות, שלעולם חוזרים אנו לימי הרעה, עת עבדים היינו במצרים. אין חפץ לנו במלחמה, ואנו לבדנו, אין לנו חיל שכירים. מאריך־רוח אנו — אך יש ונגדשת הסאה.

הנני ואספר איפוא על שובו של אפלס, ומדוע רשמו הסופרים גם את שמו לדיראון עולם. אך בטרם ישוב, נתכנסו בני מתתיהו בצל קורתו של הישיש, אנו החמישה ואבינו — ועמנו רבי ירגש וראובן בן תובל הנפח. איש מוזר היה ראובן הנפח, קצר־קומה ורחב־גרג, וידיו חזקות כדי כיפופו של מוט ברזל. שחרורי, כהה־עור וכהה־עיניים, וכל־כולו מכוסה ספיחי שער שחורים ונוקשים כתיל. הוא נצר למשפחה עתיקה מבני שבט בנימין, שחרשי־ברזל היו מימים מכבר, וידם אמונה בקורנס ובמפוח. בני משפחתו לא גלו עם הגולים בבבלה ושלושה דורות היו חיים במערות, כחית השדה. סגולותיהן של כל המתכות נהירות היו לו, וכרבים בחרשי הברזל בישראל ידע סוד חולו של ים המלח, שבוללים אותו להתיכו לנתך־זכוכית. הוא לא נמנה עם יודעי ספר, ובנעוריו יש וצחקתי בחשאי, אם אירע ושיבש קריאתה של תורה. אך כשקרה המקרה והתקלסתי בו בגלוי, סטר לי אבי סטירה באמרו, "חסוך צחוקך לשוטים, לא לאיש אשר נהירים לו סודות לא־תשערים".

אותו ערב הזמינו הישיש. הוא לא נמנה עם באי ביתנו. אף כי אשתו כיבסה את בגדיו לטוהר, נכנס בצעד מהסס, ומשביקשו הישיש לארח עמנו אל שולחנו, מאן. "אם טוב הדבר לפני אדוני, תנני ואעמוד".

אבי, שהשכיל למצוא מהלכים אל כל איש ואיש, לא הפציר בו, וכל עת שיחתנו נשאר ראובן עומד תחתיו. השקט שבו, שלוותו שמאום לא ישביתנה, נבדלו להפ־ליא מן החיוניות הסעורה של רבי ירגש, שלא נתנו לבו לשבת על מושבו והיה פוסע הלוך ושוב ומוסיף על תקיפות דבריו בהולם אגרופו על פיסת־ידו:
"מרי! מרי! מרי! ועבר הקול כמשואה, כבשורה בכל רחבי הארץ — בכל משכנות ישראל! וקם העם על עושקו, והכהו!"

"וזה ישיב מכה תחת מכה", אמר הישיש בהנמכת־קול.

"אהה, לזרא היתה לי לשון זו", נצטעק ירגש.

"דמי רותחים בי כדמיך אתה", השיבו אבי בקור־רוח. "לפני עמי ניצבתי, כשהכני אפלס, ואני עמוד עמדתני, למען יראה העם את בוקר יום המחרת. ובעלותי למקדש, וראש חזיר מוצג על המזבח, החנקתי בקרבי את מריגוני וחרוני. נקל ללכת למוות, רבי! הורני דרך ללחום ולחיות!"

"ולא תשוב החרב לנדנה", אמר יוחנן, ופניו נוגות וחרדות. "אשר נכון לנו פה, שונה הוא מאשר היה בדרום, שמת־מעט בו עלו להרים וחירפו נפשם למוות. כל הארץ תקום, בשמעה שמתתיהו בן יוחנן התגרה מלחמה ביוונים. ואם יעלו עלינו להשמידנו — שניים, שלושה, עשרה ריבוא — הישרוד לישראל שריד למספד?"

"לא, כי נשיב מלחמה!" קרא ירגש. "אתה מה תאמר, שמעון?"

במנו־ראש עניתיו. "הריעות לבחור, כי שאלת איש שאין החיים נחשבים לו מן המוות. אך החרב תשכל בנו, כאשר שיכלה באבותינו ואבות־אבותינו. מבני שש שנים יבורו את השכירים. במחנות יגדלו. יום ולילה יאמנו ידם בהרג. זה מרום

חפצם וזו תכלית חייהם, ללבוש שריון שארבעים ליטראות כובדו, וללחום בגדודי-
המערכת כשהמגינים סוככים עליהם, ולהניף קרדום וחרב. ואנו לעומתם דבר אין
לנו זולת הפגיון והקשת. ואשר לכלי זין ושריונות — ראובן, כמה אנשי חיל
תצייד מן המתכת אשר במודיעין, במגן, בחרב, ושריון-חזה — ולוא באלה בלבד,
בלי מצחות, קובעים ובתי זרוע? —

„בברזל?“ שאל הנפח.

„בברזל“.

ראובן נמלך בדעתו, חישב חישוביו בכיפוף-אצבע, ואמר: „אם נתיך את המח-
רשות, החרמשים והאתים — יצוידו עשרים גבר בשריון קל. אך מלאכה יגעה היא“,
נאנח. „ומנין נוציא לחמנו אם נכתת אתינו לחרבות?“

„אפילו יכולנו“, אמרתי, „אפילו המטיר לנו אלוהים את הברזל כהמטירו את
המן במדבר — אנשים לנו מנין? מאה אלף איש ביהודה — היזעקו? ומי יאכילם?
מי יעבוד את האדמה? מי לפליטה יישאר? ואף אם ייחלצו עשרה ריבוא, מה
תרבינה השנים עד שילמדו ידם מלחמה?“

„למודי מלחמה אנחנו“, אמר יהודה.

„מלחמה בגדודי-המערכת?“

„כלום מתכונת אחת יש למלחמה, ושניה אין? הלא תזכור, לפני שנתיים יצאו
גדודי היוונים למערכותיהם להתגרות מלחמה ברומאים; עמדו הרומאים ונס-
תייעו בנשק הפילוס, וגדודי-המערכת נפוצו כעדר. וביום מן הימים יקום איש ויתן
נשק חדש בידיהם של שכירים — לא, לא לנשק לא-נודע זקוקים אנחנו, כי אם
למלחמה לא-נודעת עד הנה. כל-אימת שהיה אחד המלכים משלח בנו גדודיו,
מה נסכלנו לצאת לקראתם אל המישור, ולהיקטל! לאבק-אדם דמינו, שנשלח
מול האיל כי ימחצו. לא מלחמה היתה זו, כי טבח!“

הישיש גחן לעומתו, ועיניו אורו. „מה מחשבה תחשוב בני?“

„מה דרך לוחמים בני אדם — זו לי שנה שאין בי מחשבה זולתה. הללו למען
מלקוח לוחמים הם, למען ביזה, עבדים וזהב. ואנו למען ארצנו נלחום. הללו,
שכירים יש להם ונשק רב. ואנו יש לנו ארץ ועם בן-חורין. זה נשקנו — הארץ
והעם, זו הזרוע וזה השלח. קשת ופגיון לנו — דיינו. אם תרצו — גם חנית, וראובן
יש בידו לחשל מאה ראשי חנית בשבוע ימים. התוכל, ראובן?“

„ראשי חנית יכול אוכל“, הניע הנפח ראשו. „לא הרי חנית כהרי שריון או חרב“.
„אנו כמתכונתנו נלחום — ונמצאו גם הם לוחמים כמתכונתנו“, קרא יהודה,
בהשיטו עיניו מאיש אל איש. „כשהוליך רבי ירגש את העם אל המערות — ואני
לא ידעתי עדיין, רבי — הולך העם אחריו כהולך אלי מוות. לא זו הדרך. רב לנו
להיקטל. תורם שלהם הגיע“.

„מה דרך, יהודה, מה דרך?“ אמר יוחנן.

„יצאו נא ויבקשונו! אדרבא, ישלחו צבאם! כבד-רגליים הצבא מכדי לטפס כעזים,
ואנו יכול נוכל, מכל צוק ישיגם החץ, מכל אילן! מכל סלע נידה בס אבן!
לעולם לא נתיצב להם מנגד, לא נתמודד עמהם פנים אל פנים, לא נעצרים. אך
זנב נזנב בהם, ולא ידעו שינה מאימת חצינו. לא ירהיבו עוז להציג רגלם על משעול
הרים, וכל ארץ יהודה להם פח יקוש! צבאם בשפלה יפשוט — וההרים לנו
מסתור. יעפילו הרה — וחי כל סלע! יבקשונו וירדפנו — ואנו נפוץ, נימוג
כערפל! יוליכו צבאם בגיא — ואנו נשסענו כשסע את הנחש“.

„ואם לכפרים יבואו?“ שאלתי.

„הכפרים יתרוקנו מיושב. כלום ידם משגת לשכן חיל-מצב בכל ישוב מיישובי
יהודה?“

„ואם ישלחו אש בכפרים?“

„בחגוי ההר נשכון — בנקיקים ובמערות. והיתה המלחמה חוסנני, והארץ צור-
מעוזנו“.

„עד מתי?“ אמר יוחנן.

וירגש השיבו תשובה: „עד עולם. ולוא עד יום הדין“.

„לא תארך המלחמה עד עולם“, אמר יהודה.

תנאי הזירה ויחסיו הכוחות

אל"מ א. נחשון

ההגנה תצטרך לשפר (תחילה) את מצבו של המתגונן במאזן יחסי-הכוחות על-ידי שבירת עצמתו של התוקף, כלומר על-ידי בלימת מכותיו והקנת דמו".

פון-לאב מדגיש, שבהגנה יש לנצל, מלבד מכשולים טבעיים ומלאכותיים, גם אמצעי לחימה בהם משתמשים בהתקפה. נוכחנו, על-פי ההגדרה של לנקסטר, ששני כוחות הלוחמים זה בזה הינם שוים-עצמה כאשר $X_2 B^2 = X_1 A^2$ כלומר, כאשר $C_2 M_2 \Psi_2 t B^2 = C_1 M_1 \Psi_1 t A^2$ נזכיר לעצמנו כי:

A; B — הוא הערך המספרי של הכוחות A) — התוקף; B) — המגן).

ψ — הוא ערך הגורם האנושי.

M — הוא ערך אמצעי-הלחימה.

C — הוא ערך תנאי הזירה.

t — הוא משך-הלחימה.

מתוך הנוסחה הנ"ל נקבל:

$$\frac{A^2}{B^2} = \frac{C_2}{C_1} \cdot \frac{M_2 \Psi_2}{M_1 \Psi_1}$$

(ראה מאמר בחוברת קע"ו, עמ' 52).

$$\frac{A}{B} = \frac{C_2}{C_1} = q \quad \text{ואז} \quad \frac{M_2 \Psi_2}{M_1 \Psi_1} = q$$

q — הוא היחס בין מכפלות ערך הגורם-האנושי בערך אמצעי-הלחימה של הכוחות.

q — מתאר על-כן את היחס האיכותי בין שני הכוחות.

במאמר „הגורם האנושי כיצד למדוד“ („מערכות“ קע"ו) הוס" בר, כיצד לקבוע את יחס הכוחות הדרוש בקרב ההיתקלות, כאשר שני כוחות מפעילים ציוד השוה בתכונותיו המבצעיות ופועלים בתנאי זירה שוים ($C_1 = C_2$).

הבעיה בדיון זה היא, כיצד משפיעה הזירה על יחסי הכוחות, כאשר אין תנאי הזירה שוים לגבי שני הכוחות ($C_1 \neq C_2$).¹ לדוגמה: כאשר כוח אחד בהגנה והשני בהתקפה, או כאשר כוח אחד מוצא את עצמו פועל בתנאי זירה שלא הורגל להם.

ההגנה אל כוול ההתקפה (קרקע כוול נוספרים)

בהוראות למפקדי צבאו אומר פרידריך הגדול: „אם נחות כוחך במספר, אל לך להתיימשך מן הנצחון... הפש קרקע הררית והשתמש במכשולים. היתרון בקרקע יאזן את הנחיתות המספרית“.²

במנותו את קווי-היחוד של המלחמה המהפכנית בסין, מדגיש מארצה-טונג³ את נחיתותו של הצבא-האדום, באמצעים וב- כוח-אדם, לעומת צבא-הקומונינטאנג: „הניגוד בין אמצעיו של הקומונינטאנג לאלה של הצבא-האדום“, הוא אומר, „עתיד לקבוע את האסטרטגיה והטקטיקה שלנו... מהפכה, או מלחמה מהפכנית — פניה להתקפה; אולם יש עמה הגנה משלה... ההגנה שלנו היתה הגנה והתקפה לסירוגין. אפשר לומר בדרך כלל, כי ההתקפה שלנו באה אחרי ההגנה... כשהיה כוחו של הצבא האדום עדיף על כוח האויב, לא היה צורך לנקוט בהגנה אסטרטגית. הנחית-היסוד שלנו תהיה ההתקפה האסטרטגית; תמורה זו תלויה בעיקרו של דבר ביחס הכוחות שביננו לבין האויב. מחשבה דומה מעלה איש-צבא גרמני בשם פון-לאב. בספרו „הגנה“⁴ אומר פון-לאב:

„כיון שבכל מלחמה עתידה לא תוכל (גרמניה) לסמוך על עדיפות מספרית או על עדיפות באמצעי הלחימה, תצטרך ההגנה להכשיר את הקרקע להכרעת האויב באמצעות ההתקפה.

1. הסימן ≠ מציין אי-שויון.
2. Roots of Strategy, T.R. Phillips ed., Military Service Publishing Co., Harrisburg, Pa., 1943
3. מארצה-טונג, האסטרטגיה המהפכנית של סין הקומוניסטית, ספריית הפועלים, ע"ע 61-62.
4. Defense, W.R. Von Leeb, Military Service Publishing Co., Harrisburg, Pa., 1940

הרוסים נגד הגרמנים

בספרו „הצד השני של הגבעה“⁵ כותב לידל הארט: „עובדה מדהימה היא, שהיטלר החליט על הפלישה לרוסיה, על אף שידע, כי כוחותיו מועטים מכוחות הרוסים, ושהכוחות הררי סיים יגברו-וילכו ככל שהמערכה תימשך“. היטלר ביסס את החלטתו על היתרון האיכותי הגדול של הכוח הגרמני על הכוח הרוסי ($M_A \Psi_A > M_B \Psi_B$) ועל העדיפות המספרית הזמנית בנקודת-הכובד של ההתקפה הגרמנית. נוכח התפתחות הדברים, מתברר, שאמונתו של היטלר ביכולתו של יתרון איכותי זה של הגרמנים להתגבר על הנחיתות המספרית היתה מבוססת, במידה מסוימת, ולולא השפעת תנאי הזירה, ייתכן שתוצאות המלחמה היו לטובת הגרמנים. בנקודה זו כדאי להביא את דבריו של פון־מנשטיין⁶: „הצבא האדום ניצל הודות לעובדה, שהיטלר הרחיב את זירת המלחמה יתר על־המידה, והודות לבוץ ולחורף הרוסיים“.

פון קליסט⁶ מצטרף לדעה זו ואומר: „סיבת כשלוננו היתה הופעתו המוקדמת של החורף הרוסי באותה שנה (1941)... אך גם לולא החורף, קטנו סיכויינו בגלל ההשהיות החוזרות ונשנות בהתקדמות כוחותינו, שגרמו הדרכים הגרועות והבוץ... קרקע כזאת היתה גרועה לתנועת טנקים, אך גרועה שבעתיים לתנועת הרכב התובלתי, אשר בעיקרו היה רכב אופני, שלא היה ביכולתו לנוע בכל שטח. שעה או שעתיים של גשם הספיקו לבלום את תנועת השריון — דהיינו, את תנועת חוד־החנית של ההתקפה הגרמנית“.

בנתחו את יכולתו של הצבא־האדום אומר מרטל⁷ (מי שעמד בתחילת המלחמה בראש כוחות השריון של בריטניה ויצא אחר־כך כראש משלחת לבריה"מ, משנכנסה זו למלחמה): „רוחו של הצבא האדום היתה טובה, אך ציודו והכשרתו לא הספיקו אלא בשביל לנהל קרב הגנה עיקש. יכולתו הטכנית של הצבא האדום לנהל קרב נייד היתה פחותה מזו של הצבא הגרמני או הבריטי, כינן שחסר היה את הציוד הדרוש. הצבא האדום חסר היה אמצעי קשר ותובלה מספיקים מכדי שיוכל לנהל בעיילות קרב נייד; מחסור זה הגביל את יכולתו לפתח

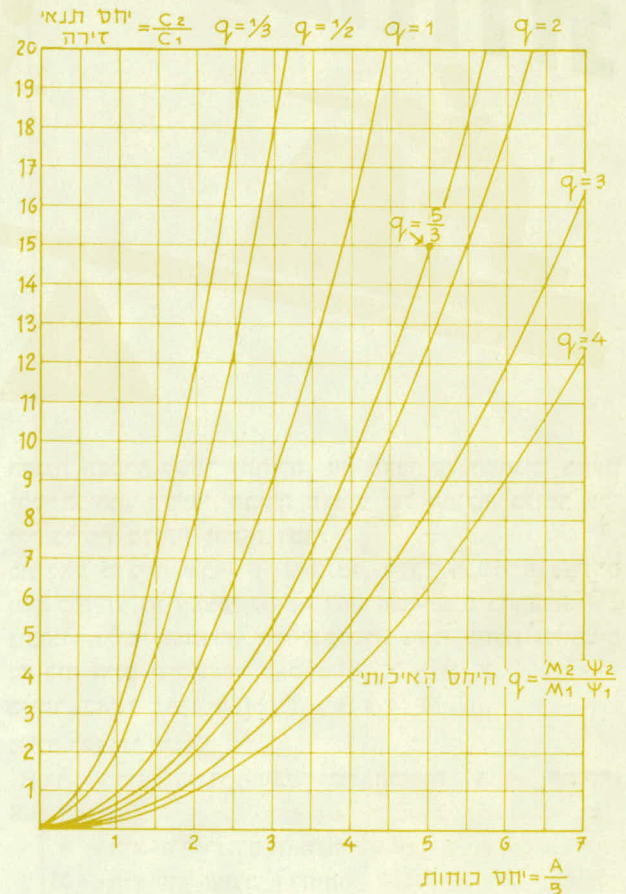

התקפת־נגד רוטית בחזית־המזרח במלחמת־העולם השנייה

- The Other Side of the Hill, B.H. Liddell Hart, Cassell and Co., London, 1948 .5
 The Red Army, B.H. Liddell Hart ed. Harcourt, Brace and Co., New York, 1956 .6
 Our Armoured Forces, p. 253 .7

$\frac{C_2}{C_1}$ — הוא היחס בין תנאי־הזירה של שני הכוחות.
 $\frac{A}{B}$ — הוא היחס המספרי בין הכוחות.

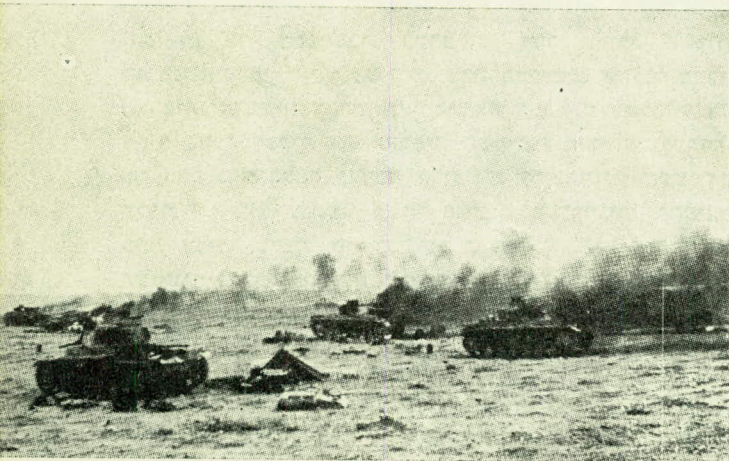
תיאור גרפי של הקשר בין שלושת היחסים הנ"ל מובא בגרף הבא:

רבי־המלחמות שהזכרנו מייצעים לכוח הנחות, החושש מפני עדיפותו של היריב באמצעים ובמספרים, כי יסתיע בתנאי זירה עדיפים, כלומר, לעבור להגנה (בעיקר במישור האסטרטגי והאופרטיבי), כדי לאזן ביתרון הקרקעי את החסרון במספרים ואמצעים. מתוך הנוסחה הנ"ל מסיקים, שכאשר הערך־האיכותי של שני הכוחות שווה ($q=1$), וכאשר כוח B קטן מכוח A ($B < A$), יצטרך כוח נחות זה להגדיל את ערכו של הגורם C_2 כך שיהיה גדול מ־ C_1 ; כלומר — שיהיה עליו להשכיל לנצל את הקרקע והאמצעים המלאכותיים במידה כזו, שתפצה על נחיתותו המספרית.

כן נסיק מתוך נוסחה זו, שאם יש שוויון מספרי בכוחות ($A=B$), אך קיימת נחיתות איכותית ($q \neq 1$) — כלומר, קיימת נחיתות בערך הגורם האנושי ($\Psi_1 \neq \Psi_2$) או/ו בערך אמצעי הלהימה ($M_1 \neq M_2$) — גם אז יכול הכוח הנחות־איכותית לאזן נחיתות זו על־ידי שינוי ביחס תנאי־הזירה $\frac{C_2}{C_1}$ במידה כזו, שהשינוי יפצה אותו גם על הנחיתות האיכותית.

על יסוד נתוני ההיסטוריה הרשמית הבריטית של מלחמת העולם הראשונה קבע המטה הכללי הבריטי אמת-מידה ליחסי הכוחות בתרגילי-מלחמה. לפי אמת-המידה הזו צריך התוקף לרכז עדיפות של שלושה לאחד לפחות, כדי שיצליח בהתקפה. גם המטה הכללי הגרמני קיבל לצורך חישוביו, בתקופה שבין שתי מלחמות-העולם, יחס זה בין התוקף למגן. נשאלת איפוא השאלה: האמנם עומדת בעינה עדיפות זו של ההגנה על ההתקפה, כדבר הטבוע במהותה, גם לאחר הנסיון של מלחמת העולם השנייה? לדעת לידל הארט¹⁰ גדולה עתה העדיפות אשר מקנה הגנה יעילה על התקפה יותר מן העדיפות הנ"ל, שהערכתה התבססה על מסקנות ממלחמת-העולם הראשונה. בבחנו את שיטות ההגנה של הגרמנים בשנים 1944—1945 ובבחנו את עצמת הכוחות התוקפים בחזית-המערב ובחזית

שריון גרמני בוער במערכת אל-עלמייין

המזרח, מגיע לידל הארט למסקנה זו: בחזית-המערב הצליחו התקפות בעלות-הברית בדרך-כלל במצבים, בהם ריכוז הכוחות התוקפים עדיפות של כוחות-קרקע ביחס של חמישה לאחד לפחות, וזו לזוהת בעליונות אוירית מוחלטת — אשר השפעתה על פעולת כוחות הקרקע היתה מכרעת. בחזית-המזרח הצליחו התקפות הרוסים בדרך-כלל כאשר התוקף ריכוז עדיפות של כוחות-קרקע ביחס של שבעה לאחד; ואף עדיפות כזו לזוהת בעליונות אוירית, אך השפעתה של זו על פעולות כוחות-הקרקע שם היתה מעטה.

נבחן את היתרון המוסכם שתנאי הזירה מקנים להגנה על התקפה לפי דוגמת שני קרבות-שריון במדבר המערבי. הראשון: הקרב על עלס-חלפה, בסוף אוגוסט וראשית ספטמבר 1942, והשני — מערכת אל-עלמייין, בשלהי אוקטובר של אותה שנה.

ב"קרבות שריון" כוונתי לקרבות, בהם לוחמים השריון והמערכות נגדה-הטנקים של הצד האחד בשריון ובמערכות נגד-

את האורח הנכון של הקרב הנייד. על נחיתות זו באמצעים ובטכניקה ניסה הצבא האדום לגבור בעזרת העדיפות המספרית. הרוסים טברו, שאיזולת לתקוף ללא עדיפות של שלושה עד ארבעה לאחד.

במאבק הגרמני-רוסי במלחמת-העולם השנייה ניצלו הרוסים עדיפות מספרית ($B > A$) כדי להתגבר על הנחיתות האיכותית-הטכנית ($M_B \Psi_B < M_A \Psi_A$), אך העדיפות המספרית של הרוסים לא הספיקה בשלבים הראשונים של המאבק כדי לבלום את המתקפה הגרמנית. רק תנאי הזירה הרוסית הם שבלמו בסופו-של-דבר את המתקפה הגרמנית ($C_B > C_A$).

נוערכת קאסינו

כדוגמה נוספת ממלחמת-העולם השנייה אביא את מערכת-קאסינו (1944). בספרו "איטליה" כותב נ.ס. פיליפס⁸, ההיסטוריון הרשמי של צבא ניו-זילנד: "כל עוד יוסיפו בני-אדם ללמוד את אמנות המלחמה, תעניין אותם מערכת קאסינו כמאבק קלאסי בין יתרונות פני הקרקע מזה לבין יתרונות החימוש מזה. המערכה על קאסינו הוכיחה כיצד, במלחמה הממוכנת ביותר שבהיסטוריה, יכולים להיווצר תנאי קרקע ומזג-אוויר (כלומר "תנאי זירה"), בהם אין ערך למכונות, והמערכה חייבת להתנהל בין כוחות קטנים של רגלים. תנאי-הזירה של קאסינו איפשרו לגייסות שהגנו עליה לעמוד בפני עדיפות ניכרת בכוח-אדם ועדיפות מכרעת בחימוש וציוד".

מלחמת קוריאה הפתיעה אף היא. במלחמה זו הראו הסינים, כיצד יכול כוח רגלים גדול לנצל בהצלחה קרקע קשה לשם התמודדות עם עדיפות (המערב) בחימוש ובאמצעים מכניים. עלידי ניצול כוח העבודה הרב של הרגלי הסיני ונכונותו להילחם, ועלידי ניצול כושר הביצור וההסוואה שלו גברו הגייסות הסינים על נחיתותם המוחלטת באוויר ועל העדיפות המוחלטת של כוחות המערב בעצמת-אש, חימוש ואמצעי-קשר.

באיזה יחסי-כוחות נוצליח התוקף או המגן?

בניתוח זה יש להבחין בין יחסי כוחות אסטרטגיים לטקטיים. נראה תחילה מה הבחנתו של מארצה-טונג⁹, "העובדה", אומר המנהיג הסיני, "שהצבא האדום הסיני... כצבא מועט בכמות ונחות-עצמה, היה בכוחו להכות ברצוף אויב עצום ולנחול נצחונות... באה במידה רבה הודות לשימוש המרוכז שנהג צבא זה בכוחותיו... אחד כנגד עשרה ועשרה כנגד מאה — זהו כלל אסטרטגי המבטא את יחס הכוחות בינינו ובין האויב במלחמה בתורת שלמות אחת.

"אבל בהתקפה... תמיד ריכוזנו צבא רב כדי להילחם בחלק מן האויב. האסטרטגיה שלנו היא אחד כנגד עשרה — בעוד שהטקטיקה שלנו היא עשרה כנגד אחד. אחדות-ניגודים זו — היא אחד החוקים שבכוחם הכינו את האויב... "אנו מניסים רבים במתי מעט... אף-על-פי-כן אנו מכים מתי מעט עלידי מרובים".

8. Italy, N. S. Phillips

9. האסטרטגיה המהפכנית של סין הקומוניסטית, ע"ע 108.

10. Deterrence or Defence, B. H. Liddell Hart, Stevens, London, 1960

חדישים ארוכי-קנה, בעלי מהירות לוע גבוהה (בקוטר של 50 מ"מ מדגם שאורך קנהו L/60, ובקוטר 75 מ"מ מדגם L/43). העומק הבלתי צפוי של שדות המוקשים שלפני חזית הארמיה השמינית וההטרדות של חיל-האוויר המלכותי האטו את מהירות התקדמותו של השריון הגרמני, אשר הגיע אל הבקעה שלפני רכס עלם-חלפה (מדרומו) ביום ה-31 באוגוסט באיחור של שש שעות. משך שעות אחר-הצהרים של ה-31 באוגוסט ומשך ה-1 בספטמבר התפתח קרב-אש בין דיביזיות-השריון הגרמניות לדיביזיה העשירית. מקורות שונים מעידים, שאבידות שני הצדדים היו בערך שוות. בשתי החטיבות הבריטיות נפגעו 39 טנקים (מהם - 31 „גראנטים“); בדיביזיות הגרמניות נפגעו 38. לפי הנתונים ניתן להסיק, כי הערך המספרי של הכוחות בנקודת-כובד זו של ההתקפה הגרמנית היה בערך שווה:

$$(1) \quad B - \text{בריטי} = A - \text{גרמני}$$

וכן היה שווה בערך מספר האבידות של שני הצדדים.

$$(2) \quad \Delta B - \text{בריטי} = \Delta A - \text{גרמני}$$

$$\frac{\Delta A}{A} = \frac{\Delta B}{B} \quad \text{מתוך נוסחאות (1) ו-(2) אנו למדים, כי}$$

כלומר, אחוז אבידות הגרמנים היה שווה לאחוז האבידות של הבריטים. מכאן, שלפי הגדרתו של לנקסטר, אותה כבר הזכרתי („מערכות“ קע"ו), היו הכוחות שווים-עצמה. כבר ב-1 בספטמבר הגיע רומל למסקנה, שבתנאים הנתונים לא יוכל להתגבר על המערך הבריטי, ולכן החליט על נסיגה אל עמדות-המוצא של כוחותיו. למעשה, נתמשכה הלחימה המתלווה לתהליך הנסיגה עוד כמה ימים, וזו הוסיפה בעיקר על אבידות הצד הגרמני, שנמצא חשוף יותר לפגיעות.

בתחילת המאמר נוכחנו, שכאשר שני הכוחות הינם שווים-עצמה, מתקיים אזי המצב של

$$\left(\frac{A}{B}\right)^2 = \frac{C_B}{C_A} \cdot \frac{M_B \Psi_B}{M_A \Psi_A}$$

$$\left(\frac{A}{B}\right)^2 = 1$$

כלומר:

$$\frac{C_B}{C_A} \cdot \frac{M_B \Psi_B}{M_A \Psi_A} = 1$$

או

$$\frac{C_B}{C_A} = \frac{M_A \Psi_A}{M_B \Psi_B}$$

כלומר: היתרון שנתגלה לטובת המתגונן בתנאי זירה $\frac{C_B}{C_A}$

מתאזן על-ידי היתרון האיכותי שיש לתוקף:

$$\frac{M_A \Psi_A}{M_B \Psi_B}$$

אם אנו מקבלים, שערך הגורם האנושי אצל שני היריבים היה

$$\frac{C_B}{C_A} = \frac{M_A}{M_B} \quad \text{שזה (כלומר } \Psi_A = \Psi_B \text{), נוכל לכתוב}$$

כלומר היתרון שהיה למתגונן כתוצאה מתנאי הזירה איון על-ידי היתרון בערך החימוש של התוקף. או, במלים אחרות:

הטנקים של הצד השני. הבחנה זו חשובה, כי בשילוב המשולש הנכון - של הטנק, תותח הנ"ט והמוקש - טמונה עצמתו של השריון בהגנה; לעומת זאת, קובעת יכולתו של כוח-משוריין להתגבר על צירוף זה של מוקש, תותח נ"ט וטנק האויב את עצמתה של ההתקפה-המשוריית.

הקרב על רכס עלם-חלפה היה הקרב הראשון, בו הצליח השריון הבריטי לעמוד בפני שריון גרמני תוקף; לעומת זאת, במערכת אל-עלמיין תקף השריון הבריטי בהצלחה את השריון הגרמני והשמדו.

היחס בתנאי הזירה

נבחן תחילה מה היתה השפעת „יחס תנאי הזירה“ (שנבטאו

בנוסחה $\frac{C_B}{C_A}$) בקרב עלם-חלפה. הקרב החל ב-31 באוגוסט

והסתיים ב-7 בספטמבר. בקרב זה חדר תחילה השריון הגרמני-איטלקי של רומל דרך שדה המוקשים שלפני מערך הארמיה השמינית הבריטית ותקף את הרכס של עלם-חלפה, מתוך כוונה לעקוף את הארמיה השמינית מהדרום ולכתרה. על רכס עלם-חלפה נערכה הדיביזיה המשוריית העשירית הבריטית: 250 טנקים, בשתי חטיבות משורייתות. החטיבה ה-22 נערכה בקצהו המערבי של הרכס (נ"ג 102), והחטיבה השמינית נערכה כשמונה ק"מ ממזרח לה (נ"ג 87). 164 מבין הטנקים של הדיביזיה היו מדגם „גראנט“ - טנקים בעלי צללית גבוהה, שחימושם העיקרי הוא תותח קצר בן 75 מ"מ. 86 טנקים חמושים היו בתותחים דרליטראונים (בקוטר של 39 או 37 מ"מ). כדי להקטין את סיכויי הפגיעה ב„גראנט“ הכינה הדיביזיה בשביל אלה עמדות חפורות. בשריון הגרמני שתקף את הרכס היו כ-240 טנקים, שפעלו בשתי דיביזיות: ה-15 וה-21. כ-100 מהטנקים הגרמניים היו חמושים בתותחים

נפת-קרב עלם-חלפה

מפת קרבות אל-עלמיין

חות השריון שלה. על חילה-הרגלים היה לפרוץ תחילה מעבר רים בשדות המוקשים ולהשמיד את מערכי הנ"ט של האויב — ועלידי כך לאפשר לכוחות השריון לחדור ולתפוס שטחים חיוניים בעומק מערך האויב, מונטגומרי קיוה, שהאויב, כמנ" הגו, יצא להתקפות-נגד, בהן יפעיל את שריונו כדי לעקור את טריוני ה"חודרים" — ואז יושמד שריונו עלידי המערך הנ"ט הבריטי — כלומר, המערך המשולב של טנקים ותות" חים נגד-טנקים. אמנם, בשיטתו זו הצליח מונטגומרי; אף שלפחות פעמיים במהלך המערכה נכשל גם הוא עצמו באותן שגיאות אשר להן ציפה כי תקרנה במעשי הגרמנים — ובמקרים אלה סבלו הבריטים אבידות כבדות. אלא, שלא כגרמנים, יכלו הם, הודות לעדיפותם המספרית, להרשות לעצמם אבידות כאלה.

הבה נבדוק, מה היה היתרון שהקנו תנאי הזירה למתגונן ביומיים הראשונים של ההתקפה — כלומר, בשלב החדירה, לפני שרומל יצא להתקפת-הנגד הראשונה שלו. בגזרת המאמץ העיקרי ריכזו הבריטים כ־900 טנקים מול 120 טנקים גרמניים ו־150 טנקים איטלקיים. ערכם המבצעי של הטנקים האיטלקיים, כפי שכבר ראינו, היה שווה לערך המבצעי של כ־50 טנקים גרמניים. מכאן, שבגזרת המאמץ העיקרי היתה לבריטים עדיפות, ביחסי הכוחות בשריון, של

$$\frac{A}{B} = \frac{900}{120+50} \approx 5 \text{ — לפי לוקאס פיליפס (עמ' 243, 254), איבדו}$$

הבריטים משך היומיים הראשונים של ההתקפה כ־300 טנקים

המתגונן הוכרח לנצל תנאי זירה עדיפים, כדי שיוכל להתגבר על היתרון אשר הוענק לתוקף עלידי חימוש. את יתרונו של השריון הגרמני בחימוש מתאר בריגדיר לוקאס פיליפס בספרו אל-עלמיין¹¹: „בשריון הגרמני נמצאו דגמי-טנקים, שעצמתם עלתה על זו של עצמת הדגמים אשר הופיעו עד לאותו זמן בשדה-הקרב... טנקים אלה היו עדיפים בחימושם על הטנקים הבריטיים, ויכלו, להרוג' טנקי-ריב במרחק 3000 יארד... אי-השוויון בין הטנקים הבריטיים לגרמנים באשר לחימושם, בא באותה עת לידי ביטוי יותר מבכל עת אחרת". לשם אמדון מספרי לתחום התחתון של ערך יחס ה-C, נניח שערכו המבצעי של השריון הגרמני שהופעל בקרב היה פי 1.5 מהערך המבצעי של השריון הבריטי, כלומר: מערך ההגנה הקנה למתגונן יתרון תנאי-הזירה של 1.5:1.

הקרב על רכס עלם-חלפה הוכיח, שהשריון הבריטי למד את דרך פעולתו של השריון הגרמני; היינו, מעל לכל — את השילוב שהיה נהוג בשריון הגרמני בין הטנק לתותח הנ"ט ולמוקש; ועל אף נחיתותם המבצעית, בממוצע, של כלי-רכבו המשוריינים, הצליח הפעם השריון הבריטי לעמוד בפני הגרמני, בזכות ניצול היתרון אשר תנאי הזירה הקנו להגנה על ההתקפה.

במערכת אל-עלמיין היתה לבריטים התוקפים (A) עדיפות כוללת בטנקים של שתיים לאחת על המגן הגרמני-איטלקי (B). בחודשיים שחלפו בין מערכת עלם-חלפה למערכת אל-עלמיין התחזק השריון הבריטי גם בכמותו וגם בטיב כלי-רכבו, כתוצאה מן התוספת של 285 טנקי „שרמן", חמושים בתותח בן 75 מ"מ. תוספת זו העלתה את הערך המבצעי הממוצע של השריון הבריטי לרמת ערכו המבצעי של השריון הגרמני — והרבה מעל לזו של האיטלקי. בתחילת המערכה היו בשריון הבריטי 1,136 טנקים מדגמים שונים, בשריון הגרמני היו כ־200 טנקים ובאיטלקי כ־300. אכן, השריון האיטלקי היה נחות מבחינה טכנית, וחמוש בתותח בן 47 מ"מ, בעל כוח-חדירה לא-רב; החדירה של פגז בן 47 מ"מ, במרחק של 400 מ', היתה שווה לזו של הפגז הבריטי בן 37 מ"מ במרחק של 1,000 מ'. לא נטעה לכן, אם נניח, שהערך-המבצעי של השריון האיטלקי היה שווה לשליש מזה של השריון הגרמני או הבריטי; ומכאן ל־100 טנקים גרמניים. כוחות-השריון של הצד המתגונן נערכו בעורף מערך-ההגנה שלו, כשתי דיביזיות-שריון (ה־15 הגרמנית וה"ליטוריו" האיטלקית) ערוכות בגזרה הצפונית, ושתיים אחרות (ה־21 הגרמנית וה"ארייטא" האיטלקית) מוחזקות בגזרה הדרומית. מונטגומרי תקף בשני מאמצים: המאמץ העיקרי בגזרה הצפונית של החזית והמאמץ המשני בגזרה הדרומית. תפקידו של המאמץ המשני היה לרתק ככל-האפשר כוחות-שריון של האויב אל הגזרה הדרומית. ואמנם, עלידי תמרון זה הצליח מונטגומרי להשיג עדיפות מספרית של כמעט חמישה לאחד בטנקים על המגן הגרמני-איטלקי בגזרת המאמץ העיקרי; על כל פנים — בשלבים הראשונים של המערכה.

רעינו המרכזי של מונטגומרי היה להשמיד את עיקר עצמתו של השריון הגרמני-איטלקי עלידי חלוקה נכונה של עומס ההתקפה בין כוחות חילה-הרגלים של הארמיה הבריטית לכור

11. Alamein, C. E. Lucas Phillips, Heinemann, London, 1963.

(ΔA) , והמתגוננים איבדו 77 טנקים גרמניים וכ־40 טנקים איטלקיים (ΔB) . יחס האבידות בין התוקף למתגונן $\left(\frac{\Delta A}{\Delta B}\right)$

$$\text{היה אפוא } 3 \approx \frac{300}{77+40 \cdot \frac{1}{3}} = \frac{300}{77+13}$$

לאחר ה"שקלול" שלפיו

נהגנו כאן לגבי השריון האיטלקי, מותר לנו להניח גם במקרה זה, שהערך של הגורם־האנושי ושל אמצעי־הלחימה של שני הצדדים היה שווה: ולכן, על יסוד הנתונים לעיל, יכולים אנו לחשב את העדיפות אשר מקנה הזירה למתגונן, כדוגמת החישוב שעשינו במקרה הקודם.

$$(1) \quad \frac{\Delta A}{A} = \frac{3}{5} \cdot \frac{\Delta B}{B}$$

לאחר הצגת הערך של ΔA ושל ΔB ב־(1) ופיתוח המשוואה, נקבל:

$$\left(\frac{A}{B}\right)^2 = \frac{5}{3} \cdot \frac{X_B}{X_A} = \frac{5}{3} \cdot \frac{C_B}{C_A}$$

ומכיון ש־ $\frac{A}{B} = 5$ נקבל:

$$5^2 = \frac{5}{3} \cdot \frac{C_B}{C_A}$$

$$\frac{C_B}{C_A} = 15$$

כלומר, על פי נתונים אלה מקנים תנאי הזירה למתגונן יתרון של 15:1 על הכוח התוקף (!) מתוך הגרף יכולים אנו לראות,

שבתנאי זירה אלה $\left(\frac{C_2}{C_1} = 15\right)$ וביחס הכוחות המשוריינים

אשר נטלו חלק במערכה זו $\left(\frac{A}{B} = 5\right)$, היה המתגונן יכול

להשיג שוויון לעצמת התוקף, אילו היה $q = \frac{5}{3}$, כלומר —

לוא היתה לגרמנים עדיפות איכותית של 5 ל־3 על הבריטים. אך כשהמצב היה $q=1$, כלומר — כשהאיכות של שני הכוחות שווה, ממילא אין היתרון בתנאי הזירה של 15:1 מספיק כדי להקנות למגן שוויון בעצמה; ועל המגן מוטל אזי להשיג יתרון של 25:1 — יתרון אשר לא היה בידו.

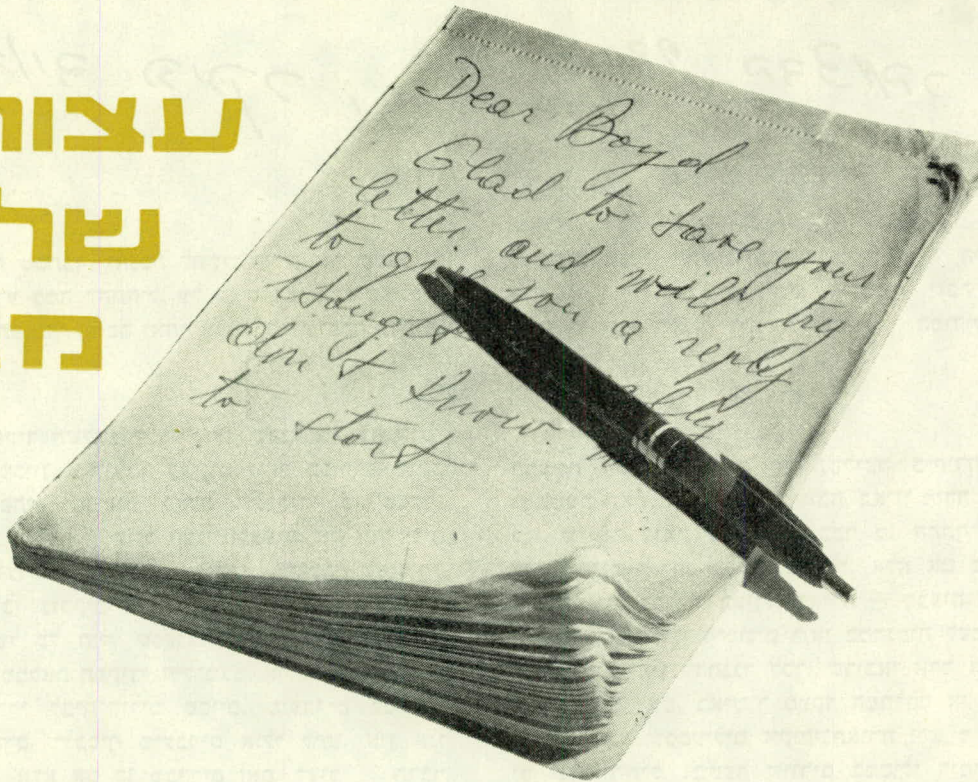
שתי דוגמאות אלה נותנות בידנו אפשרות כלשהי להעריך את היתרון שמקנים תנאי הזירה למתגונן, בזכות מבנה הקרקע, כמות העבודה, האמצעים והזמן אשר השקיע בהקמת מערך־ההגנה. לשם הערכה ראשונית נדרג את טיב מערכי ההגנה לארבעה דרגות, שיתבססו על מידת הכושר שמגלה המערך כדי לעמוד בפני עדיפות מספרית, כשלמתגונן איכות שווה לתוקף ($q=1$).

בטבלה הבאה מוצג הדירוג של היתרון בתנאי־הזירה אשר מערך ההגנה מקנה כפונקציה של כושר־העמידה של המתגונן בפני כוח עדיף.

מס' סדר	סוג מערך ההגנה	יחס הכוח התוקף		יתרון בתנאי זירה של המגן	
		$\frac{A}{B}$ לכווח המגן		$\frac{C_A}{C_B}$ על התוקף	
		גדול מ'	קטן מ'	גדול מ'	קטן מ'
1	הפוז	1	2	1	4
2	יסודי	2	3	4	9
3	חזק	3	4	9	16
4	חזק ביותר	4	5	16	25

עצותיו של מדג"ד

הכושר להשתמש בעצתו של ג'ורג' בגדודי הקודם (שכן פוור), אולם אני מבטיח, כי עצתו תתגשם בהתוויית קווי-הפעולה והנהלים של הגדוד שאני מפקד עליו עתה — הגדוד השני לרגימנט הרגלים ה-27.

לויט'קול' בויד ט. באשור

לויט'קול' ג' אייסטר מיד לאחר היפצעו ב־אופן אנוש

קורצ'י, דרום ויאטנאם

באביב 1965 חזר לארה"ב הלויט'קול' ג'ורג' אייסטר משירותו באיזור האוקינוס השקט. בחזרו קיבל את הפיקוד על הגדוד השני של רגימנט הרגלים ה-28 מדיביוזית הרגלים הראשונה, בפורט ריילי. רק חודשים מספר עמדו לרשותו כדי לאמן את גדודו ולעצבו כראוי לפני צאתו עמו לויאטנאם.

בנובמבר 1965 הופעלו שני גדודי חי"ר חדשים במסגרת הדיביוזיה ה-25: הגדודים ה-4 וה-5 של רגימנט החי"ר ה-21. היתה לי הזכות לפקד על הגדוד ה-4. ברור היה לי, שבקרוב נצטרך לעבור אותן תרגולות שעבר גדודו של אייסטר, עליכן שלחתי מכתב, שאליו צירפתי תכנית-אימונים ארעית בשביל גדודי, וביקשתיו להעיר הערותיו לתכנית, כך שאוכל להיטיב להכין את גדודי לקרב.

ג'ורג' נהרג מפגיעת צלף, תוך כדי-פעולה בויאטנאם באמצע ינואר 1966 — לא הרחק מהמקום שבו חונה גדודי, ימים אחדים לאחר מותו של ג'ורג' קיבלתי את תשובתו על מכתבי, היא נכתבה בחפזה, בעט כדורי, על גבי דפים שנתלשו מתוך בלוק-מכתבים. ניכרים מתוך הדברים הספונטניות והחשיבה-תוך-כדי-כתיבה. אולם ניכרת באותה מידה הדרמה של מפקד מסור, המתאמץ לחטוף כמה רגעים מלווה-הזמנים העמוס שלו בין מבצע למבצע כדי להגיש כמה מלות-עצה לעמית-קצין. אמנם לא היתה לי שעת

28 333 אפר 1965

ה'אזר פיקר

הידיעות שניתן להשיגן ברגע המלקוח: מי היחידה שלכדה?
חתי ואיך? ודא, כי מביא הידיעות יזכה בשבח שהוא
ראוי לו, וכי ייאמר ליחידה מהו ערך המודיעין, שהופק מן
המלקוח.

מבצעים

הבעיות הקשות ביותר הן השליטה ביחידה, ניהול האש
ומשמעת האש. התפלאתי להיווכח, באיזו מידה הצלחנו לרכוש
לנו שליטה כזאת במתחמנו, כבר מן ההתחלה. בלילה אין
אנו נוהגים לירות בכלי נשק-קל, אלא אם כן ניתן לראות
את המטרות בבירור בעזרת תאורה — טבעית או מלאכותית...
יורים אנו במטולי רימונים ו/או במרגמות לעבר כל רחש או
אש צלפים. אין להתנגד לכך, שרובאי אחד או שניים מתוך
כיתה ישיבו אש, באישור מפקד המחלקה או מפקד הכיתה;
אולם בשעה שמפעילים זיקוקי-תאורה ויש מוקשים, רימוני-
יד וגדרות-תיל, ובשעה שיורים במטולי רימונים ובמרגמות
ואפילו בארטילריה — אין טעם שהרובאי יגלה את עמדתו
בלילה.

לוחם הויאטרונג יכול להעמיד פנים כקוטף-ארוז באור היום,
מול המערך, ולאכנ את המצדיות בתוכו; אולם בלילה אין
ביכולתו לבטוח באיכונו, אלא אם משיבים לו באש מנשק
קל. למד את אנשיך כיצד לירות את זיקוקי התאורה, כדי
שיביאו את מירב התועלת. הטירון רוצה בהם ממש מעל ראשו,
במקום מאחורי האויב. בעת האימונים, הדגם שוב ושוב את
הדרך הנכונה.

שמחתי לקבל את מכתבך, ואנסה להשיב עליך, אף שלאמיתו
של דבר איני יודע במה להתחיל. על כן מוטב אולי שאכתוב
את הערותי לפי תפקידי המטה ואחר אוסיף כל שיעלה בדעתי.

כוח-אדם

אל תטיל את תפקיד השליש הגדודי על שכמו של לויטננט-
משנה, אך ורק מכיון שאין לך קצינים יותר בכירים. מוטב
למנות אנשים פחות מנוסים כאלה לתפקידי סגן-מפקד-
פלוגה, קצין רכב או אפילו עוזר קצין-מבצעים. אין מקדישים
אימון מספיק לעריכת רשימת אבידות, בשעה שהיחידה
חונה בבסיס, ולכן נזקקים לכרטסת כדי להיות מעודכנים
באשר למקומו של כל חייל שנפגע. לא קשה לעשות זאת,
בשעה שהיחידה ממלאת תפקידי חיל-מצב, אולם כאן החיילים
מפונים פינור-אירי לבית-חולים מסוים, מועברים למשנהו
לאחר ימים אחדים, ולבסוף מועברים אולי ליפן. אין אנו
יודעים היכן הם, אלא אם כן מבררים זאת, ושוב — הדבר
כרוך בתחבורה.

התגבורות מגיעות טיפין-טיפין ובאיחור. דאג לעבד לך שיטה,
שתצמצם את הזמן החולף בין פינוריו של אדם לבין הגעת
מחליפו. איבוד-זמן כזה הוא דבר בלתי נסבל. אני מציע
לך גם לעבד שיטה לפתרון בעיות בשדה ובמחנה, כאשר
השלישות הדיביזיונית ורשימותיה רחוקים מכדי לסייע. עבד
גם שיטה לחלק דואר בשדה. הבעיה היא, לדעת תמיד היכן
נמצא כל אחד מאנשיך. פקיד הדואר חייבים לדעת זאת.
אמן את מפקדי המחלקות ומפקדי הפלוגות שלך לנסח
המלצות להענקת עיטורים לחיילים מצטיינים. עליהם ללמוד
זאת לפני הגיעם לקרב, ושומה עליהם למצוא זמן לעשות
זאת בתוך הקרב. השליש שלך חייב לדעת לערוך את דבריהם
ולוודא, כי יוגשו בצורה המתאימה. הוא האדם שעליו לעשות
את עיקר המלאכה, בכל מקרה שמפקדי הפלוגות אינם יודעים
לכתוב את ההמלצות בצורה נאותה.

נוודיעין

שים דגש על-כך, שהידיעות יכללו את המי? המה? המת?
וההיכן? בין אם אתה מקבל אותן מן המקור ובין אם מאנשיך
בחזית. ודא, כי הידיעות מופצות בקרב אנשיך. הדגש את
חשיבותם של הדוחות המידיים שצריכים לערוך קציני
המודיעין וסמליהם, בעת שהם חוקרים פטרולים שחזרו
ממשימתם, או יחידות שיש להן מגע עם האויב. נסה להפיק
לקח מכל פעולה, וביחוד מפעולות שהיו בהן אבידות. הדבר
דורש אימון, אולם הוא משתלם. למד את החייל-הפרט להוסיף
לכל מלקוח-קרב — שבויים, כלי-נשק או מסמכים — את כל

תחזוקה

גם בנושא זה יכולתי למלא דפים רבים, אולם מוטב שאעסוק בעיקר. החייל האמריקאי, שמוצאו מחברת-שפע, חושב שיש במחסן היחידה עוד פריט אחד לפחות — שנועד שבבילו. לדעתו, „אבדן ציוד בקרב“ הוא שיטה לכסות על כל מעשה רשלנות שלו בציוד בשעת קרב. התוצאה היא, שהוא מזלזל בציודו — אלא אם מקפיד מפקדו בחומרה רבה על כך. על מפקדי הכיתות לאמץ להם, איש-איש, את ההשקפה הקובעת, כי „בכיתתי אין אנשים מאבדים חפצים“ — והשקפה זו צריכה לכלול גם את ציודם של אנשים שנפגעו. מפקד הכיתה צריך להתגאות בכך, שבכיתתו אין דברים „הולכים לאיבוד סתם“.

וכך צריך הדבר להימשך בצינור הפיקוד כולו. כשאתה בתפקיד חיל-מצב, החל בהקפדה על כך, שמדי יום ידווח לאפסנאות הגדוד על אבדן ציוד, וכי יוגשו תלונות או תיערף ספירת מצאי תוך 48 שעות משעת חזרתה של יחידה מן השדה (פה בויאט-נאם — מן החזרה למחנה-הבסיסי). אני נוהג לתבוע מכל חייל להגיש אישור בחתימת מפקד פלוגתו בעניין אבדן כל פריט-ציוד מסופר, שאמנם אבד אותו פריט בקרב. כאשר מחויבים החיילים לשלם תמורת אבדן ציוד שאינו מוצדק, הם לומדים להשגיח היטב על ציודם.

איכוונים

לגבי סוג המלחמה המתנהלת כאן בויאט-נאם, מוטב לצמצם באימון הפלוגה ולהרחיב תחת זאת את אימוני הכיתה והמחלקה: זוהי הרמה בה מתנהלת רוב הלחימה כאן. אין כמעט אפשרות להפעיל גדוד שלם בג'ונגל, וכן קשה הדבר לפלוגה. אל תגויס באימון בטיפול מונע, אולם הקצה למענו את הזמן הראוי. אין תועלת להקצות לכך שעה אקראית פה ושם, שכן האנשים אינם מתייחסים לכך ברצינות. הקדש לכך זמן מס' פיק, ופקח על ניצולו של כל רגע. הטל על מפקדי הכיתות לפקח בקפדנות על הנעשה.

כאשר מציבים לוחמי ויאט-קונג מארב, הסיבה לכך היא, שהם נוכחים, כי יחידה מיחידותינו מתקדמת לאורכה של דרך, או שהם מציבים מארב ליחידה, הנחפזת לחילוץ של יחידה אחרת, ומקריבה את הבטיחות למען המהירות. לנו כמעט אין אפשרות להציב מארב ליחידת ויאט-קונג גדולה מפטרול בן שלושה או חמישה אנשים, ולמעשה מציבים אנו מארבים כאלה מדי לילה. אולם כמעט איננו מגיעים לכלל מגע.

בעת האימון, שים דגש רב ככל האפשר באימון הגופני. הקדש זמן לפטרולי-לילה — לא פטרולים ממושכים, אלא פטרולים שמטרתם להגיע אל נקודה מסוימת בחסות החשיכה, להציב שם מארב ולשוב בעוד חושך או עם עלות השחר — או בכל זמן שהוא.

אני מקוה, שקטעי-הדברים האלה יסייעו לך במשהו. הש' תמש בהם כראות עיניך. כמעט שכחתי משהו: אמן את צוותי ה-ד"ט שלך כחבלנים מומחים, ואל תניח לקחת ממך אנשים אלה. אל תבזבז זמן רב מדי על האימון במטו"ה-הרקטות.

נוהגים לשים דגש רב מדי על „אימון נגד-מארב“. זה מצלצל כמשהו מיוחד, אך למעשה אין האימון הזה אלא תרגולת-קרב פשוטה של כיתה ומחלקה. אם לימדת את אנשיך קרב-אש ותנועה, הרי זה הדבר שעליהם לעשות בעלותם על מארב. אם תקיים אבטחה נאותה בחזיתך ובאגפיך, אין לך לחשוש שתעלה על מארב. אחד מגדודי צבא ארה"ב נפגע קשות ממארב, שהונח באורך רב בצדי הדרך. לוחמי ויאט-קונג הסתתרו בתוך שוחות רבות לאורך אותה דרך, במרחק מטר ומשהו ממנה. היכן, לכל הרוחות, היתה אבטחתו של גדוד זה? בג'ונגל לא קל לקיים אבטחה, אולם חובה עליך להקצותה, והתקדמותך מותנית במהירות, בה יכולה להתקדם האבטחה.

מדי פעם עליך לעצור ולהחליף את המאבטחים. קשה ללמד אנשים לפעול, לא רק להגיב. תכופות מדי סבלה יחידתי אבידות, כיון שלוחמי ויאט-קונג גילו אותנו ראשונים. אין אנו „אינדיאנים“ טובים די הצורך. אפילו בתוך המתחם, ובאור היום, אין אנשינו מיטיבים לצפות על הקרקע שלפניהם. אמנם מוכנים הם להגיב מיד עם הישמע יריית האויב הראשון. נה, אלא שאותה ירייה עלולה לפגוע במישהו.

יכולתי למלא דפים רבים בעניין זה של מבצעים, אך אומר רק זאת: בעייתי הגדולה מכל היא, כיצד לעשות את מפקדי הכיתות מפקדי דים במלוא מובן המלה. מלבד כמה חריגים, אין הם רוצים, או שאינם מסוגלים, לשלוט באח"ר. אין אפשרות להחליף מפקדי כיתות שוב ושוב, כיון שאינם מספיקים את דרישותיך; חובה עליך איפוא להלמדם. רבים מדי הם מפקדי הכיתות, השורפים אפיון להיות „חברים“ עם האנשים הנתונים להפיקודם. הבא את מפקדי

די הכיתות שלך לכך, שימלאו את תפקיד ה„בוס“ למן ההתחלה. בל יורשה איש מאנשי הכיתה להטיל מימיו בלי רשותו של מפקד הכיתה או בלי ידיעתו. לדעתי עלינו לתת למפקד הכיתה סמכות ענישה רבה יותר לגבי אנשיו המתרשלים באימונים — כמו, לדוגמה, ריתוקו של חייל למחנה ללילה אחד. ובעת מילוי תפקידי חיל-מצב עלינו להדגיש הדגשת-יתר את אח"ריותו של מפקד הכיתה למעשיו או למחדליו של כל איש מאנשיו, כיון שהדבר חשוב כל-כך בעת לחימה.

המכתב
1968

ממה ינוק

חינוך הקצין?

אר"ם מ. פעיל

כך, שיחידותיו ימלאו את משימותיהן בהציפות ובאופן תקין, בלי שיופחו עליהן שיבושים ארעיים או ממושכים.

נוכל איפוא לקבוע, כי הארגון הצבאי חייב להיות הרבה יותר משוכלל מהמכונה. עליו להמשיך במשימותיו גם בתנאים בהם המכונה חדלה לפעול. אפשר אפילו לומר, כי איכותו של המנגנון הארגוני הצבאי נמדדת, קודם כל, ביכולתו להמשיך ולכפות את רצונו על האויב אף בתנאים של שיבושים ארגוניים שנגרמו על-ידי הלחימה.

הסיכוי היחיד, שהארגון הצבאי ימשיך לפעול גם אם יחולו בו שיבושים "מכניים" במקור האנרגיה (היזמה) המרכזי, או במרכז הניהוג והבקרה או במערכת התמסורות, הוא שיימצאו בו מרכזי אנרגיה (יזמה), ניהוג, שליטה ובקרה משניים לכל "אורך" שלשלת הפיקוד.

כדי להבטיח ש"קצר" או "ניתוק" לא יגרמו לעצירת המערכת, חייב כל מפקד בכל רמה בשלשלת הפיקוד להיות מרכז משני, שסמכויותיו נובעות מטיב האחריות והמשימה המוטלות עליו.

כשהמערכת הארגונית הצבאית פועלת כתקנה, לרוב בימי רגיעה ובעתות שלום, פועלים המרכזים המשניים רק על פי הוראותיו של המרכז הראשי (או המרכזים העיקריים). לכן רבה הנטייה בעת שלום לזלזל בחינוכותם של המרכזים המשניים ו"לדכאם". ישנם רבים המצליחים בכך, באשר הטרחה בעניין זה קלה, ואף שכרה המיידית בצדה, כי היא יוצרת כלפי חוץ תמונה מבריקה וחלקה של מכונת ארגון צבאית משומנת ומשוכללת, הפועלת על פי רצון ברזל מרכזי אחד כל העת...

אולם הארגון הצבאי נועד למלא משימותיו לעת קרב, ושם חזקה על הריכוזיות שתשתבש. אזי, ברגעי הקרב והמערכה הקשים, חייבים המרכזים המשניים לפעול, כי הם הערובה

רבים מדמים את הארגון הצבאי למכונה משוכללת ומשומנת, או למפעל תעשייה שהוא בבחינת "דבר על אופניו", שהכל פועל בו כתיקונו בכל רגע.

דימוי זה, אף שיש בו מידה מסוימת של אמת, אינו כה מדויק. יש ונדמה, כי משתמעת ממנו גירסה אירגונית-חינוכית, השואפת שהצבא אמנם יהיה מעין רובוט-מכונה... במה, אם כן, שונה הארגון הצבאי מהמנגנון המכני של התעשייה המודרנית?

כל אחד יודע, כי מכונה צריכה מקור אנרגיה שיזין אותה ומנגנון ניהוג ובקרה אנושי-אוטומטי מרכזי, שינחה אותה למען תגשים את משימתה היעודה.

אם יופסק מקור האנרגיה — תשותק המכונה. אם ישובש או ישותק מנגנון הניהוג והבקרה המרכזי — תפסיק לפעול או תמשיך, אך ללא תכלית.

אם יישבר או יתקלקל חלק מחלקי המערכת המורכבת של המכונה, יש סכנה שתופסק השלשלת המכנית-טכנית, ותופסק פעולת המכונה — או תופנה לכיוון שאיגו תואם את משימתה.

האם יכול הארגון הצבאי להרשות לעצמו את "התענוג" להשתבש בשיבושים הדומים לאלה שמנינו לעיל במנגנון המכני?

הארגון הצבאי נועד למלא את משימותיו במלחמה, במערכה ובקרב, תחת אש האויב, על פגיעותיה הממשיות ואימתה הפסיכולוגית. מצב עניינים זה עלול לגרום תקלות ופגיעות במקורות האנרגיה המרכזיים (מוקדי היזמה), במרכזי הניהוג, השליטה והבקרה וגם בחלקים רבים של מערכת הקשר והתמסורת.

על אף שיבושים אפשריים (ואולי אף ודאיים), שיחולו בעת לחימה במנגנון הארגון הצבאי, חייב הצבא לבנות את עצמו

היחידה שתוגשם המשימה, למרות אימת הקרב ושיבושי השליטה.

טיבם ואיכותם של מרכזי המשנה (מפקדי המשנה) בשעת מבחן תחת אש ייקבעו מן הרגע, בו מתחילים לחנכם ולטפחם כמפקדים ברמה הנמוכה ביותר — כ"מש"קים וכקצינים צעירים...

הוא אומר, שאנו עוסקים בטיפוח ובהינוך „סוסים אבירים“ לעתות קרב... זה האתגר האמיתי.

מנהיגים שיוכלו להיות מרכזי משנה, אשר יהיו ל„סוסים אבירים“ בקרב, אפשר לגדל רק בחממות של אימוך, של פיתוח מחשבה, של הקניית תודעת המשימה כערך עליון של חינוך לכבוד האדם, של הבנת היעוד.

קיימת סכנה, כי מפקדים צעירים מעין אלה ינסו בתחילת עבודתם לשבש את הארגון הצבאי. חובת המפקדים הממונים להכניסם בעול העבודה והחיים היומיומיים, בלי לשבור את יכולתם להיעשות מרכזי יזמה, ניהוג ובקרה משניים בעת הצורך.

מגבלותיהם של ה„סוסים האבירים“ בימי הרגיעה והשגרה, עד שייכנסו ל„עול המצוות“, אינן כה חמורות כמגבלותיהן של אותן „סוסות של מנדלי מוכר ספרים“, המתנהגות על-פי כללי הנימוס והשגרה ואינן יכולות להיעשות למרכזי יזמה, ניהוג ובקרה משניים בעת צרה.

נשאלת השאלה, אם לא ניתן ליצור קצין צעיר „סינתטי“, אשר יצא מלפנינו כשהוא גם „סוס אביר“ נועז ובעל מחשבה מעמיקה וגם יצור שקט, מנומס ושגרתי בעת רגיעה.

חייבים לשאוף אל שביל הזהב, אל דמות הקצין המשולב. אבל שביל זה נסתר הוא יותר מאשר גלוי, וההליכה דרכו רבת מהמורות. כל המופקד לחנך מפקדים חייב להחליט, לאן מותר לו לסטות, אם אינו מצליח למצוא את הסינתזיה. הסכנה העיקרית האורבת לנו היא שגרת היום-יום, בה נבחן כל מפקד צעיר מייד בראשית עבודתו. לכן, כל אלה הרודים פים אחר הצלחות שטחיות ומיידיות יעדיפו את הסטייה לכיוון הבינוניות הצרופה, משמע: אילוף בקטנות ולא חינוך שורשי.

רק אלה, שיש בהם התבונה והאומץ להשקיע את משאביהם כדי לקטוף את הפרי בעתיד הרחוק יותר — רק אלה יטפחו ויחנכו „סוסים אבירים“. זאת על אף טרחח הריסון שיצטרכו להשקיע ב„סוסים“ — הם המפקדים בעתיד.

מקרה א'

ב־1615 נפתחה אש על נושאת־הנשק. שני החיילים, שישבו בה, זינקו ממנה. הכדור הראשון פגע בחזהו של יוסקה. הוא גנח ומת. חברו ראובן נפגע מכדור בירך. הוא זחל כדי לתפוס מחסה מאחורי הגלגל. הפצע שתת דם.

האש היעילה של האויב מנעה מרב־סרן ב' שהיה כ־150 מטר מן המקום, להגיש עזרה לראובן. הוא צעק לעברו שיקשור חוסם עורקים. ראובן לא ידע כיצד לעשות זאת. ניסה לקשור את הירך בעזרת שרוך נעל, אך לא הצליח לעצור את הדימום...

ב־1730 (שעה ורבע אחרי הפציעה) הצליח רב־סרן ב' להגיע אל ראובן. הוא ניסה לחבשו בגופיה (אחרי כן הוברר לו, שלא עשה זאת בצורה יעילה). אגב טיפול נפצע רב־סרן ב' עצמו.

הנפגעים חולצו בשעה 2100! השניים הוחשו לבית החולים במצב קשה.

בתחקיר שנערך לאחר מכן נתגלו עובדות אלה:

- * לא תוכנן פינוי נפגעים וחילוץ למקרה של היתקלות.
- * על הרכס, במרחק כ־200 מ' ממקום התקרית, היה חובש, שקיבל הוראה לא לזוז מהמקום.
- * לאיש מהנפגעים לא היתה תחבושת אישית.

מקרה ב'

ב־1600 נפגע א' באחוריו, בהימצאו בשטח חשוף. כ־50 מ' ממקום הפגיעה היה סלע, שיכול היה לשמש כמחסה. א' נפל. סרן ג' זחל אל א' כדי לחלצו ולהגיש לו עזרה ראשונה. הוא לא הצליח לחלצו, ונפגע בכף רגלו. הפצועים נשארו במקום עד 1900, וחולצו בחסות החשיכה.

הלקחים

- שני המקרים שתוארו לא נבדו כדי לסבר את האוזן, אלא קרו מהם הלקחים?
- מן המקרה הראשון מסתברות עובדות אלה:
- * לחיילים לא היו תחבושות אישיות.
 - * גם ראובן וגם הרב־סרן לא ידעו כיצד לעצור שטף דם.

„לתפוס שלוחה“ או למנוע פגע?

סא"ל ז. בן־סירא

הקדימות של מעשינו לפי מידת התרומה שלה לתכלית העיקרית, שהיא „השמדת האויב“.

על רקע גישה זו כל מפקד, ומכאן גם כל חייל, קובע לעצמו סדר קדימות, אשר במסגרתו לימוד העזרה הראשונה הוא בין האחרונים. ייתכן, שסיבה נוספת היא, שאין אנו סבורים שנזדקק לעזרה ראשונה.

אך אם נתבונן אחורה, לכל המלחמות ולכל הפעילויות, כמעט שלא תמצא פעילות, שלא היו בה נפגעים.

אנו מלמדים כל חייל להגיב אינסטינקטיבית למקרה „שהאויב משמאל“, אך אין אנו מחנכים להגיב אינסטינקטיבית בעת פציעה (שלו עצמו או של חברו). הרי הסיכויים שהאויב יהיה משמאל ושהחייל ייפצע — שקולים.

לקראת כל סיור אנו מתכננים מה לעשות ומדריכים את החיילים כיצד לנהוג במקרה של היתקלות במארב. האם אנו גם מתכננים ומדריכים מה לעשות במקרה שיהיו לנו נפגעים? האם קובעים מי אחראי לטיפול, לחילוץ ולפינוי? בעזרה הראשונה כמה פעולות פשוטות, היכולות להציל חיי אדם או לצמצם את הסכנות של החמרת מצב הפצוע. ניתן ללמוד וללמד טכניקות אלה ללא כל קשיים.

יש לשנות את התודעה לגבי הנושא. יבין כל מפקד, שידיעת עזרה ראשונה חיונית ככל נושא אחר. מפקדים למודי קרבות מבינים היטב את חשיבות העזרה הראשונה ואת החיוניות של תכנית פינוי נפגעים — אף כאשר יוצאים לפעילות הקטנה ביותר.

מפקד שאין לו נסיון קרבות חייב לדעת את חשיבות העזרה הראשונה ואת חשיבות תכנון הפינוי, וחייב להבטיח, שהתגור בה במקרה פציעה תהיה אינסטינקטיבית ותכליתית, ולא תגובה של חוסר אונים.

נמצאות עתה בעיבוד תכניות לשינוי גישה בהדרכת עזרה ראשונה. הרעיון המונח ביסוד השינויים הוא, שהדרכת עזרה ראשונה תיעשה על-ידי ה־מ״כ ועל-ידי ה־מ״מ. מתוכנן לשלב בכל התרגילים נפגעים מדומים, אשר יחייבו טיפול על-ידי החיילים עצמם או חבריהם. הכוונה להגביר את שילוב תרגול פינוי הנפגעים — כולל פינוי בעזרת „רצועות חי״ר“. התכניות האלה מותנות בהבנת הנושאים על-ידי המפקדים בכל הרמות.

וזו אחריותך — המפקד.

מלבד זאת, אף לא שקלו אלו סכנות טמונות בחוסם עורקים. מן המקרה האחר, מלבד עובדות דומות, מסתברת עובדה נוספת:

× לא היו ברשות הכיתה רצועות לנשיאת נפגעים (רצועות חי״ר), שהן ציוד כיתתי תקני של כיתת רובאים (ואף אם היו להם, לא היו אלה עוזרות, כי לא ידעו להשתמש בהן).

ועכשיו „לוא“

... לוא ידע ראובן עזרה ראשונה, ולוא היתה ברשותו תחבורת אישית — היה ביכולתו לחבוש את עצמו ולהפחית את הסכנה לחייו.

ייתכן, שרבי־סרן ב' לא היה נפצע...

לוא ידעו בפטרול של סרן ג' להשתמש ברצועות חי״ר:

× היו גוררים את א' אל מאחורי מחסה, בלי לסכן את סרן ג'.

× היו יכולים להגיש עזרה ראשונה יעילה ל־א' מאחורי אותו מחסה, ולא היו משאירים את הפצועים כשלוש שעות ללא טיפול.

× ייתכן, שיכולים היו לחלץ את א' למקום מבטחים.

המקרים שתוארו קרו בפעילות שיגרתית של צה״ל, פעילות הקרויה „בטחון שוטף“.

כל חייל בשירות סדיר עשוי למצוא עצמו מחר בפעילות כזו. מדי יום נערכים סיורים ופעילות כדי להבטיח עבודות חקלאיות. כולנו יוצאים לאותם סיורים ולאותה פעילות אבטחה מתוך הרגשה אינטואיטיבית, כי לנו זה לא יקרה!

ומה נעשה כדי להבטיח את הצלת חייו אם בכל זאת ניפגע?

החבר'ה „לא שמים“

צא וראה אופן לימוד אותם שיעורי עזרה ראשונה-לפרט מעטים, הניתנים כיום לחיילים. אומר מ״כ ותיק, באחד הגדודים המובחרים: „אצלנו החבר'ה לא „שמים“ על ההדרכה הזאת בעזרה ראשונה. הם יודעים, שלימוד עזרה ראשונה פירושו „לתפוס שלוחה“.

ש. מי מעביר אצלכם את שיעור העזרה הראשונה?

ת. החובש.

ש. הוא עושה זאת היטב?

ת. אולי, אבל אגיד לך — הוא בא לכיתה כמו מרצה-חוץ. הוא לא אחד מהחבר'ה. אז החבר'ה „מתלבשים“ עליו.

ש. אם ה־מ״כ יעביר את שיעור העזרה הראשונה, יהיה טוב יותר?

ת. אגיד לך — ה־מ״כ לא „שם“ על זה, זה לא בשבילו, זה לא קרבי, זה מתחת לכבודו...

אחרון בקדימות

ומה דעתם של ראובן, סרן ג', א', רבי־סרן ב' ועוד חבר'ה שלא „שמו על זה“?!

נדמה לי, שיותר מדי בוחנים כל מעשה ועורכים את סדר

מה חדש בשפרי, מערכות

מלאו 50 שנה לפרשת הכוח הצבאי היהודי הראשון בעת החדשה — „גדוד ציון לנתגיה-הפרידות“ הגודע של קול' פטרסון ויוסף טרומפלדור, ששמו מתקשר עם זכרונות מערכת-גליפולי. עתה מופיע בעברית ספרו של אלן מורהד, „גליפולי“. מאז הופעתו באנגלית, גודע הוא כספר-מופת, בתיאורו ההיסטורי, בשנינות תיאורו ובדקומו האנושית. זווית-הראיה — ומניעי-ההתעניינות — של הקורא העברי יהיו ודאי שונים במקצת, אך ככל קורא בו יתחיל לראות „בעיניים אחרות“ — והודרות-יותר — עליה טרגית זו. וזאת לזכור: זהו ספר דב-רבדים, שכולם מוצגים בו זה על רקעו של זה. ארבעה מישורים עיקריים בו:

● ההיסטורי הכולל. בגליפולי מונח היה „על להב הסכין“ מהלך מלחמת העולם הראשונה כולה — בראש-יוראשונה בזירת-המזרח, וכפי שניתן לראות היום — גם במערב; ואפשר אפילו, כי תוצאת המערכה היא שקבעה גם את הסיכוי למהפכה הרוסית — אשר לא רק הוציאה את רוסיה מהמלחמה,

גליפולי
אלן מורהד

אלא פתחה שלב היסטורי חדש בקורות האנושות.

● האסטרטגי והמדיני. זוהי תמונה מחכימה מאין-כמותה בתהליכי ההכרעות (וחוסר-ההכרעות) ב„ספירות הגבוהות“ של מלחמת-ברית — ושל ממשלה ופיקוד עמוס-ידאגות; ובמרכזה פרק דרמטי, המספר כיצד, ובמה, הונמכה אז למשך שנים אחדות דרכו המטיאורית של וינסטון צ'רצ'יל, שעתידו המדיני כמעט „נקבר“ מתחת למפולת כשלונו של מבצע זה.

● ה„טקטי-האנושי“. לחימה וחיים בתנאים ללא-תקדים, בהם כוח-סבלו וגבורתו של האדם שלא יאומנו והטמטום שבאורח-המלחמה (שלא יאמן אף הוא) כמעט אינו זה את זה; החזקה ברצועת-חוף דקיקה, שבה ההתחפרות היא כדי לחיות וההתחשפות כדי להיהרג; שנאת בני גזע ותרבות שונים — וגילויי אהה מפליאה של אחים-לגורל-עיוור; היסוסיהם השקולים של מפקדים בריטיים ורצון העשת הנחרץ של מוסטפה קמאל, קר-המבט ולהוט היצר.

● ה„מדרח-תיכוני“. קושטא הסמוכה, בירת הקיסרות (שארץ ישראל נכללה בגבולותיה) — אן התככים ומזימות בין-לאומיות, טרף לשמועות ועד להתקפותיהן, ה„שגעונית“ בהעותן, של צוללות בריטיות; ה„תורכים הצעירים“; המיעוט הארמני המושמד וה„מגורש למקום שאיננו“ — נוסח 1915, שריחו ריח 1943. ואם ישאל השואל: כיצד ייכלל כל זה בספר אחד ללא גיבוב, בבהירות ובתאום וללא הכבדה? תהיה התשובה: קרא — ותיווכח!

עוד ספר אחד על המלחמה במדבר-המערבי. אכן, כן, אך, בעצם — מגין ה„עוד“ הזה? האמנם כבר היה לנו — בעברית — ספר המקיף מלחמה זו של אביב 1941 — סתיו 1942, הכתוב מן הצד הבריטי, והמספר וגם מלמדנו לקח? טרם היה לנו בכלל ספר כזה. אכן, שמענו גם שמענו על צבאות הרצים, פעם מערבה ופעם בחזרה מזרחה, על פני המדבר; על גורלים שעלו וירדו; על ה„מכשף“ רומל, על חיל-הרגלים הטוען כלפי הטנקאים ועל שריון ה„מרחם“ על הרגלים; על חול ועל אבק, על מסעי-לילה ועל סכנת המטוסים ביום, על מוקשים ועל חוסר-מים; על מעשי גבורה ותחבולה — וגם על קוצר-רואי ועל שמרנות בלתי-גמישה. אך בעיקר באו לנו הדברים ממאמרים ומקונטרסים, מפרקי סיפור וניתוח מבודדים, שהציגו מצבים ונסיגות חלקיים; משום כך כה נחוץ ספרו של ג'י קרבר, שלפי כל הנשמע הוא אחת הדמויות העולות בצמרת הפיקוד הבריטית, אך מעל-לכל מתבונן חדי-עין, שבעינו ראה ומבשרו חזה את מסעי-המדבר 1941—

טוברוק
מיכל קרבר

1942. במקורו האנגלי נקרא הספר „טוברוק“, אך אין שם זה מודד להיקפו של הספר, ואינו דולה את תוכנו. שכן פרושה כאן יריעת הלחימה במדבר המערבי — ולקחיה — עד שואת נפילתה של טוברוק. לא יסופר בספר, כיצד מצאה בכל-זאת הארמיה-השמינית את הכוח, לאחר נסיגה ממושכת, לעצב חזית-מגן על רכסי אל-עלמין, רוויסאט ועלם-חלפה; ולהתיש, גורלית, את כוחו ההתקפי של רומל. זהו ספר המעלה לקחים ומאלף — ולא רק בפרק המסכם (שמו: „לקחים מרים“...), בו ריכזו ההסבר הענייני וההכללה המנחה: יריעת הספר כולה — מצבים ואירועים, התנהגות הכוחות, החלטות המפקדים, אורחות-הפעולה — היא בחינת „מורה-דרך“ למי שמעוניין לראות את תוכנם של הדברים ולהסיק מהם מסקנות — למי שבשבילו „מדבר“ איננו רק ציון של איהו מרחק אקזוטי, ושברצונו לסגל לעצמו דעת-התחתיו וראיית-אפשרויותיו. ואין זה גורע, ולוא כחוט-השערה, מן העלייה ומגיונה הסיפורי המרתק.

האימון - לתכלית

אלי"מ מ. גור

רישומים מאת י. שמש, מחיילי הפלוגה

ולמפקדיו אפשרות להיווכח, עד כמה הוא יכול „למשוך“. התגברות על קשיים, מדומים או אמיתיים, היא חלק בלתי נפרד מן החינוך הצבאי. אם אין מציגים בפני חייל אתגרים, ואם אין נוטעים בו הרגשה שהוא מסוגל להשיגם, לא יתפתח בו בטחונו העצמי. לעומת זאת, אם האתגרים קשים מדי להשגת החייל, קיימת הסכנה, שהכשלון ידכאו ויערער את בטחונו.

כדי לא להיראות בפני המפקד כלא־יוצלה, עלול החייל להיגרר לשקרים ואף לנטור טינה. מתוך ידיעת הסיכונים, וכשלנגד עינינו המשימות הקרביות הצפויות לנו בקרוב, בחרתי בדרך התרגילים הקשים. גישה זו „שברה“ כמה מהחיילים, והיתה אחת הסיבות למשבר בפלוגה כולה.

המסגרת להדרכה

בעיה אחרת שעמדה בפנינו: המסגרת הנאותה להדרכה. קיימות למעשה שתי גישות עקרוניות, שונות במהותן. האחת מצדדת בזכות האימון — לימוד ותרגיל — במסגרת־יסוד כיתתית, כשהמדריך העיקרי הוא מפקד הכיתה. האחרת מצדדת בזכות ההדרכה במסגרות גדולות — מחלקה או יותר, כשההדרכה נעשית בידי הקצינים, והמ"כים מסייעים בהדגמות, בפיקוח ובתרגול נוסף להטמעת החומר. יתרונה הגדול של השיטה הכיתתית הוא גיבוש המסגרת

ההדרכה הטובה

אחת השאלות עמה היה עלינו להתמודד לראשונה — שאף לה היתה השפעה על המתח בפלוגה — היתה ההדרכה הטובה. הייתי צריך לברור באילו מן העקרונות לדבוק ועל אילו לוותר; זאת בהתחשב בטיב המפקדים וברצון „להודרו“ בהישגים.

על העקרון של „מן הקל אל הכבד“ נאלצתי לוותר תכופות, מתוך רצון להגיע במהירות לפעולות. כתוצאה מכך עמדו החיילים בפני לחצים קשים ללא הכנה מספקת. כפי שניסיתי להסביר במאמרים קודמים, אין ספק שהיתה לעובדה זו השפעה שלילית והרסנית על הלא־חזקים.

על העקרון של התאמת מקום הלימוד ותנאיו אל החומר הנלמד — השתדלתי לשמור. הסברים, הרצאות ואימונים טכניים (בעיקר בנשק) ערכנו, גם בשדה, בחורשה ובסמוך לה, בצל העצים ובמקומות נוחים ללימוד. אל השטח יצאנו לצורך אימון מתקדם ולצורך תרגילים מסכמים. מובן, שאת שהותנו בשדה ניצלנו בעיקר לשדאות, ובאין ברירה — במרחבים הפתוחים החשופים לשמש. אחר כמה ימים, כשעמדתי פחות או יותר על כושרם של החיילים, התחלתי לבדוק, אם ניתן להגשים את תכנית האימונים הראשונית, ובעיקר את התרגילים המסכמים שבה, שהיו קשים.

הסכנה בתרגיל קל היא הורדת הרמה וחוסר יכולת לדעת את הכושר האמיתי של החיילים. לא ניתנת לחייל עצמו

הבסיסית ללחימה — היא הכיתה — כבר באימונים. מלבד זאת, יש בה פחות מעשרה חיילים, ואפשר לתת לכל חייל את מלוא תשומת הלב. אין זו שיטה של יצור המוני וקביעת סטנדרטים אחידים, יפים לכל נפש, אלא שיטה של טיפול אישי, המתייחס אל כל חייל כאל אדם שלם, בעל תכונות ודרישות עצמיות.

מפקד הכיתה חייב להיות הלוחם הטוב ביחידתו, ובעל המקצוע המיומן שבה. כושרו הגופני, שליטתו בנשק, כוח רצונו ויכולתו להתאים את עצמו למצבים משתנים באימון ובקרב, חייבים להיות מעולים. מפקד הכיתה הוא שיתן פקודות לאנשיו בקרב, הוא שיפעל אתם, והוא שחייב אף לאמן אותם ולשמש דוגמה אישית המובנת לכל חייל, שתעורר בו את הרצון להידמות ל־מ"כ, לחקותו.

לעומת זאת, ה־מ"כ הוא צעיר, עדיין חסר נסיון מספיק באימונים ובמצבים, והדרכתו לעתים לקויה. וכאן יתרונה הגדול של ההדרכה במסגרת מחלקתית. מפקד המחלקה הוא, בדרך כלל, יותר מוכשר ויותר מנוסה. כושר הביצוע האישי שלו גבוה, ויכולת ההסברה שלו עולה על זו של מפקד הכיתה. אלא שלעומת זאת, הוא מרוחק מחייליו ושייך כביכול ל־מעמד"אחר. קשה להם להזדהות אתו ולהאמין, שגם הם יוכלו להיות כמוהו. חסרונה של השיטה — בהורדת קרנו של ה־מ"כ ובפגיעה בהיכרות הבלתי־אמצעית בינו לבין החייל, בכל המצבים ובכל ההתפתחויות, בין לטוב בין לרע.

כשלעצמי, העדפתי את ההדרכה בכיתות. ראיתי כמטרה חשובה, לא פחות מההדרכה הטובה, את חינוך הקשר ההדוק והישיר בין ה־מ"כ לחייליו. חשיבותה של היכרות זו בקרב היא מכרעת. אבל, וזו הנקודה החשובה — שני צדדים להיכרות ישירה זו. מ"כים חלשים לא עמדו במבחן. אנשיהם שהכירום מקרוב, עמדו על עובדה זו ואיבדו כלפיהם את יחס הכבוד והמשמעת. חיילים חלשים, משאיבדו את אמונם במפקדם הישיר, הגיעו למשבר אמונה ולמשבר רצון, ולא יכלו לעמוד בקשיים ובדרישות.

קצינים ו־מ"כים

בעקבות החלטתי העקרונית להרבות ככל האפשר, בשלב

אימון ראשוני, בהדרכה הכיתתית, נותרו לקצינים שעות פנאי רבות.

לניצול הזמן היו בפני הקצין כמה אפשרויות: עיסוק בבעיות ארגוניות, הכנת האימונים הבאים, ביקור באימוני הכיתות או „השתלמות אישית“ על־ידי קריאה, לימוד עצמי או עריכת תדריכים עם ה־מ"פ.

את סדרות האימון הכנו בדרך כלל מראש, וכן גם הצגות פלוגתיות ותרגילים מיוחדים. הביצוע שלהם בשטח לא גול זמן רב, ולכן נותר לקצינים די זמן לטפל במחלקותיהם ולפקח על ההדרכה. זאת היה באפשרותם לעשות בשתי דרכים עיקריות: האחת, לעבור בכיתות, זו אחר זו, ולשהות בכל אחת במשך זמן המספיק כדי לקבל תמונה על קליטת החומר, על אופן ההדרכה של ה־מ"כ ועל האוירה הכללית שבכיתה. השניה — להדריך אישית את אחת הכיתות. ה־מ"כ, אם אין צורך בנוכחותו — משוחרר לעיסוקיו הפרטיים: מנוחה, חופשה, לימוד וכו'.

בקשר לפיקוח על האימונים התעוררה תופעה מעניינת. ביקור בשיעור הניתן על־ידי מישוה אחר אינו מן הדברים הנעימים. בכל ביקור יש טעם של ביקורת. אין המבקר בא רק לשם התרשמות כללית והתעניינות אובייקטיבית „במת־רחש“; הוא רוצה וחייב לעקוב מקרוב ובאופן בלתי־אמצעי אחר התנהגות האנשים ואחרי כושרם ויכולתם ללמוד ולעשות. מתפקידו לראות כיצד מדריך ה־מ"כ ולהיווכח במו עיניו, שאמנם הוא עושה את המוטל עליו; אם השיעור הוכן כהלכה, אם מצויים אמצעי העוזר להדרכה, ואם השימוש בהם נכון, מושכל ותכליתי. בכל שיעור יש מצבים, בהם המדריך עצמו צריך לעשות כמה פעולות — כגון הצגת תכלית ושכנוע, הדגמה חוזרת ותיקון שגיאות של חניכים: האם חגר ה־מ"כ את חגור הקרב, או הרשה לעצמו לעשות זאת ללא חגור. בביקורו אסור ל־מ"מ להתעלם מנקודות אלה, והוא חייב להגיב עליהן. אפשר להגיב מיד, ואפשר לדחות להפסקה או לתדריך בערב. אך הדברים חייבים להיאמר. לעומת זאת, אם אין ה־מ"מ מבקר בשיעורים, אין הוא יודע מה המשגים ומה הטעויות, וקל לו מאוד. על הבלתי ידוע אין צורך להגיב. באופן כזה אתה גם נמנע מלהיכנס לויכוחים „קטנוניים“ עם ה־מ"כים. אתה סומך על הדוח שלהם, והם חשים שהם נהנים מאמונך. נוצרת מעין חזית אחידה, וחברית כביכול, של צוות המפקדים. לעתים קשה לעמוד בפני פיתוי זה.

גורם נוסף ל„עצלות“ המפקדים לבקר בכיתותיהם הוא חוסר היחס בין „ההשקעה“ לתוצאה. כאשר יוצאת כיתה לשיעור בשדה, היא „חורשת“ שטחים ונעה בהם כמעט ללא הפסק. מפקד מחלקה, שברצונו לבקר את כיתותיו, חייב לכתת את רגליו מאיזור אימון אחד למשנהו, מרחק של קילומטרים. לעתים קורה, שהוא מזדמן בדיוק לפרק אימון משני או חסר עניין במיוחד. הסיבוב נעשה יותר מסובך, כאשר מבצעים תרגילי אש, והתנועה בשטח מסוכנת ומוגבלת. במקרים אלה נוח ל־מ"מ לשכנע את עצמו, שביקורו לא יתרום ולא יוסיף, וחבל על המאמץ.

תכנון ותיאום בין כיתות

קיימת שיטה, המבוססת על יתר תכנון ותיאום בין הכיתות, באופן שיאפשר ל"מ"מ להיות כמעט צמוד אל כיתותיו משך כל האימון. החסרון העיקרי של שיטה זו הוא בהגבלת חופש התנועה והתמרון והגבלת הדמיון של ה"מ"כים, ולעתים די קרובות אף התאמה מאונסת של התרגיל אל השטח המאפשר פיקוח מרכזי. שיטה זו נעשתה במשך הזמן לעיקרית, כי היתרון שבפיקוח מפקד המחלקה, בעיקר בתר-גילים עם אש חיה, עלה על החסרונות שבהגבלת ה"מ"כים. אולם כפי שכבר הטעמתי קודם, באותם ימים ראשונים לא ששתי לפגוע בעצמאות ה"מ"כ ובחופש פעולתו. ה"מ"כים עצמם ראו בתיאום מוגזם על-ידי ה"מ"מ פגיעה בסמכותם וחוסר אמון ביכולתם, ובמידה רבה הם צדקו. אי-אפשר לחנך מ"כ עצמאי, הקונה שליטה על כיתתו בדרכו המיוחדת. ובו בזמן לאלצו להדריך בהתאם לדרישות ה"מ"מ. אין ויכוח על כך, שאת פרק אימון המחלקה רשאי ה"מ"מ לעשות במחלקתו כרצונו (אלא שאז מתעוררת שוב אותה בעיה בין ה"מ"מים וה"מ"פ). אותה זכות רצו ה"מ"כים לעצמם בעת שאימנו את כיתותיהם. האם לא יהיה זה נכון, לקבל ברוח טובה ובהכרה ברורה את שגיאות ה"מ"כ בנושאים מקצועיים והדרכתיים, תמורת פיתוח כושר המנהיגות והסמכות שלו על אנשיו?

ניסיתי למצוא בשאלה את דרך המלך לגבי כל מ"מ וכל מ"כ, בהתאם לאופיו האישי. היו מ"כים יותר טובים — להם יכולנו לתת עצמאות מוחלטת, מתוך הנחה שיוכלו להקנות את חומר הלימוד, ולהשתלט על האנשים תוך שמירה על מידת האחריות הדרושה. לעומתם, היו מ"כים פחות טובים, שעליהם צריך היה לפקח ביתר הקפדה ותשומת לב. שכרם של מ"כים אלה היה בכך, שלא העמדנו אותם בודדים ועצמאיים בפני משימות ומצבים, אשר התקשו להתגבר עליהם: אל מפקד כיתה, שלא התמצא היטב בשטח, התלוינו כדי לסייע לו בניווט. מ"כ, אשר מעמדו בכיתתו לא היה איתן די הצורך, לא השארנוהו לבד עם אנשיו זמן רב מדי. ה"מ"מ החליף בשיעורים עיוניים מ"כ, שהתקשה בהסברה ובהצגת דברים תיאורטיים.

על מפקד בינוני יש לפקח, גם כדי למנוע ממנו משגים, אשר בתרגילים מסוימים עלולים לסכן את חייליו. תרגילי אש מחייבים אחריות רבה, תכנון מדויק ותשומת לב מלאה לפרטים היותר קטנים. בתרגילי ניווט בשטחי אימונים בקרבת הגבול, עלולים לעבור את הגבול וליפול בידי האויב, אם לא ננקטו אמצעי הזהירות הדרושים. ומכיון שהיה לנו עניין לתרגל הרבה באש, ולתת לחיילים את תחושת הגבול הקרוב, חובה היתה על הקצינים לדקדק בפרטים ולא להתבייש, להיכנס לנשמתם של ה"מ"כים. בהכירי היטב את מפקדי המחלקות ואת נטיותיהם ושיטותיהם בעבודה, התרתי להם לקבוע בעצמם את תדירות ביקוריהם בכיתות ואת מגמת הביקורים. בנושאים שהחשבתי כקשים ומסובכים, בשיעורים ובאימונים שנתנו מ"כים פחות טובים, חייבתי את הקצינים להתערב יותר מהרגיל על-ידי הדרכה אישית, ביקורים תכופים והתלוות לתרגילים שלמים.

לחלק מהקוראים עשוי דיון מפורט בנושא זה להיראות מוזר. כיום, מסגרות האימון ודפוסיו הרבה יותר קבועים ואינם ניתנים לשינוי. פקודת האימונים כוללת כל סוג הדרכה, ולתרגילים מסובכים קיימות מתכונות קבועות. מתוך נסיון, ובעיקר כתוצאה מתקלות באימונים, אשר עלו לעתים בחיי אדם, נוצרו דפוסי אחריות ופיקוח ברורים. עצמאותם של מפקדים זוטרים בנושאים מסובכים מצומצמת, ועל מפקדים ברמות גבוהות חלה חובת ההקפדה על פרטי פרטים בתכנון ובביצוע.

כל אלה לא היו קיימים בימי פלוגה ד'. חופש הפעולה שלנו היה רב, ויכולנו לעשות כמעט ככל העולה על רוחנו — לפחות כל זמן שהפעלנו כלי נשק ברמה הפלוגתית. פיקוח יתר למפקדי משנה והמחפשת את הדרך הנאותה הממזגת העצמאי והמפקד הזוטר.

גם היום איני מטיל ספק בצדקת הגישה הדוגלת בעצמאות יתר למפקדי משנה והמחפשת את הדרך הנאותה הממזגת אחריות עם מרחב פעולה ודמיון. אי-אפשר, לדעתי, לגדל דור של חיילים ומפקדים בעלי מעוף ורצון לשאת באחריות, כאשר הם רגילים לקבל הנחיות בכל תחום, ורגילים לעמוד בקביעות תחת פיקוח חמור ותובען. אמנם, חינוך כזה דורש סבלנות, אורך-רוח, ונכונות לשאת באחריות על משגים וטעויות של המפקדים הכפופים.

טיפוח החונך האנושי

סטייתו במקצת מתיאור המאורעות לפי סדר התרחשותם, כיון שאי אפשר להבין את מערכת היחסים בפלוגה, בה פעלו חייליה, בלי להבין כמה מהבעיות שניצבו בפני סגל הפיקוד; שהרי הישג בפלוגה או משבר אינם תוצאה של היחסים הבלעדיים בין ה"מ"פ וחייליו. בחיי היום-יום מתפרשים „מדיניותו" של מפקד והנחיותיו על-ידי מפקד המשנה, וחשוב מאוד לדעת כיצד הם מוגשמים ומוצגים לפני החיילים וכיצד מקבלים ומבינים אותם החיילים. לסיכום, נראה לי, שבתקופה הראשונה פעלו לקראת המשבר בפלוגה שני גורמים עליהם עמדתי כבר קודם לכן: משמעת קפדנית ודרישות גבוהות באימונים. למעשה, הייתי נתון כל העת בין שני קטבים אפשריים בהתנהגות:

הכביש; ואמנם נמצאו לא הרחק מכפר-מנחם, ממתינים ל"טרמפ".

החזרנו את השניים אל המאהל הפלוגתי, בו נשארנו במשך היום. הם טענו, שהם "גמורים". המתח באימונים גדול מדי, ואין הם יכולים לעמוד בלחץ. הם לא תיארו לעצמם, כאשר התנדבו לצנחנים, שהמציאות היום-יומית תהיה כה קשה. לדעתם אין הם מתאימים להישאר ביחידה, ולכן החליטו ליטול לעצמם כמה ימי מנוחה ולראות אחרי-כן מה יקרה.

אותו יום התאמנה הפלוגה בשדה בשיעורים שונים. החום היה כבד, והעייפות רבה. תרגילי הלילה נמשכו עד קרוב לחצות.

על אף זאת, ובשל החומרה הרבה שבה התייחסתי לבריחה, החלטתי לערוך באותו לילה, "מסדר פאנפילוב". באחד הסיפורים ב"אנשי פאנפילוב" מתאר א. בק, כיצד הגיב ה"מג"ד מומיש-אולי על בריחתו של אחד מקציניו בעת הקרב. הוא פקד לערוך מסדר של היחידה על מפקדתו. בפני כל העומדים במסדר צרח על הבורה, "בזעם ובמשטמה", ושלח אותו "אל אשר מקומך שם לפי הפקודה" (שם — קוי הגרמנים).

ברודני, ה"מ"מ הנוף, מתרחק חפוי ראש ומוכה אלם. אולם במוחו נרקמת החלטה נחושה להוכיח ל"מג"ד, שאין הוא פחדן. ואמנם, בלילה הוא חוזר, ובידיו תעודותיהם וכלי נשקם של שני זקיפים גרמניים אשר חיסל במו ידיו.

הוא מוחזר ליחידה, אמנם לא למחלקתו, אך ניתן לו תפקיד מכובד. "מסדר פאנפילוב" נעשה למושג ידוע בשורות המפקדים בצבא, כמו "מסע בדרך הטבק", שכבר הזכרתיו במאמר קודם בתיאור המסע שלנו לסדרה.

נוכח מעשה הבריחה של שני חיילים, מתנדבים חדשים לצנחנים, בזמן שהמזב הבטחוני מתות, ויחידתם מבצעת פעולות מלחמתיות ממש, עלתה גם בי החימה. ראיתי בכך עריקה מ"יחידה בעת מלחמה. אמנם, הם לא ברחו בעת קרב, אולם דו"קא בשל כך היתה לבריחה משמעות יותר עמוקה. בריחה בעת קרב יכולה להיות תוצאה של הלם, אבדן חושים והיתפ"סות לבהלה. אולם עריקה מ"יחידה לוחמת לא בעת קרב אינה אלא מעשה מביש, הנעשה בשיקול דעת ומתוך הכרה צלולה. האיש מוותר מרצון וביודע-עין על ערכים מקודשים לעצמו וליחידה, ומערער את האשיות עליהם מבוססים הרוח והמוראל.

כדי למנוע התפוררות היחידה בעת מבחן, חשבתי לנכון לנקוט צעד חריף כבר בעת ההכנות לקראת המבחן. הייתי נכון לפשרות במאמץ גופני; הסכמתי לעתים ליותר זמני על סטנדרט מסוים בביצוע; אולם בערכים לא הייתי מוכן לפגוע בשום פנים ואופן.

על התנדבות

זכותו של מתנדב ליחידה מיוחדת היא גדולה. אולם כן גם חובתו. פעולת ההתנדבות אינה חד-פעמית. ההתנדבות

הייתי יכול לבחור, כמפקד ביחידה קרבית המיועדת להשתתף בפעולות תוך זמן קצר, בדרך של חוסר פשרה והשלמה עם מציאות אנושית קיימת. לכך מצאתי סימוכין בספרות צבאית ובמעשיהם של מפקדים-חברים. לעומת זאת, היה ביכולתי לנקוט דרך אטית וסובלנית של הליכה מן הקל אל הכבד. גם לזו יכולתי למצוא דוגמאות טובות ומצדיקות בנסיגתם של אחרים, אולם לכך חסר לי הזמן. הדרישה לא היתה להכשיר לוחמים אלא להכשירם מיד!

לוא נהגתי בדרך הנוקשה, היתה הפלוגה נשברת עד מהרה, והיה נשאר ממנה גרעין קטן בלבד. והרי לא לשם כך היא ניתנה לי. לוא שאלתי את החיילים, בשלבי המשבר הראשון-נים, מי מוכן לעזוב את הצנחנים, ודאי היו כמה מביעים נכונותם... והרי המינימום הנדרש ממתנדב — לרצות לשרת ביחידתו.

הועמדתי בפני פירוט: לפקד על מתנדבים, בתוך מסגרת של גודל צנחנים, המבצע את עיקר פעולות הקרב של צה"ל, ולהחזיק חלק מהם באונס ביחידה.

עודדו אותי שתי תופעות. לוא הוצפתי בבקשות לעבור מן הפלוגה אל פלוגות אחרות בגודל — הייתי יודע, שלא המאמץ הנדרש פוגע בהם, אלא משהו ביחסי האנוש בפלוגה. דבר זה לא קרה. אלה שרצו לעזוב — ביקשו לעזוב את הצנחנים. אולם הרוב מבין החלשים, לא ביקשו לנטוש את השורות. הם פשוט התקשו לעמוד במעמסה, והיו רוצים שנקל במקצת.

בשיחותי עם החבורה, אשר נועדה לצאת לקורס מ"כים ב"נח"ל, לא נתקלתי בטענות ובחוסר רצון לשרת בפלוגה. להיפך — הם כבר הספיקו לקשור יחסי ריעות ולהתקשר אל הפלוגה, והשביעו אותי ש"עם סיום הקורס יחזרו אלינו. בהם כבר נוצרה הרגשת האחד-דו"ת, המסירות וכבוד הפלוגה. אותם הקשיים והדרישות אך חישלום וחיוקום, ובהיותם ב"קורס שמרו בקנאות על ל"י-כודם החברתי ועל כבוד פלוגתם.

היה עלינו לעמוד במאבק עם הזמן. הערכת, שגם הנחשלים יוכלו להתגבר, בסופו של דבר, אם רק יהיו זמן מספיק בפלוגה. וכאן התחיל המאבק האישי עם חלק מאנשי הפלוגה להשארם בכוח בתוך מסגרתה.

עריקים

הקדמתי קצת מאוחר למוקדם, וברצוני לחזור אל סדרת האימון הראשונה בחורשה שלייד כפר-מנחם.

באחד הבקרים הודיע לי אחד המפקדים, ששניים מחייליו נעדרים. בערב הקודם הם חזרו עם כולם מהאימון, ולא היה ספק, שנעלמו מרצונם ומתוך כוונה שלא לחזור. הנחנה, שעדיין לא הרחקו לכת, שיגרנו מכונית לחפשם בדרך אל

מסדר פאנפילוב

הספר „אנשי פאנפילוב” היה עמי. פקדתי על הרב־סמל אברהם חלאוה להכין פחיות נפט ולסדרן בצורת האות „חית” לקראת מסדר לילי. בחצות, כשכל החיילים כבר ישנו באהליהם לאחר היום הקשה, נתן הרב־סמל אות אזעקה. החברה מתורגלים כהלכה, קפצו כהרף עין ממצעיהם הקשים ותפסו את נשקם. את החגור חגרו תוך ריצה החוצה, כאשר הקסדות עדיין מיטלטלות על הראש או „נופלות” מעליהם ומכסות את העיניים. המחלקות הסתדרו חיש מהר, והחברה היו משוכנעים, שעוד תרגיל אזעקה עבר. קללות עסיסיות נשמעו בין השורות...

או הודלקו הלפידים, והרב־סמל פקד על סיום חגירת החגור וסידור התלבושת. בלי להבין בדיוק את המתחולל, התכופפו החיילים להשלים את שריכת השרוכים והידוק שולי המכנסיים, ופנו לסגור את המימיות ולקשור את אבזמי הקסדות על הלחי על־ידי „עיקום” קל של הסנטר. תוך שפשוף עיניים ומלמול רוטן נסתיימו הסידורים והפלוגה היתה נכונה למסדר.

בהתאם לכללי הטקס הסתדרו המחלקות, על כל מפקדיהן, לאור סימוני הלפידים. הרב־סמל מסר לי את הפלוגה. פקדתי להביא את שני הבורחים, והם הוכנסו למרכז ה„חית”. הפלוגה ידעה, כי השניים ברחו, ולכן לא הרביתי בהקדמות. פתחתי את הספר והחילותי לקרוא בפני האנשים את הקטע על „מסדר פאנפי לוב”. הדגשתי את דברי מומיש־אולי (ה־מגד) אל ה־מ”מ הבורח: „ואני האמנתי לך. אתה החזקת בדרך. אתה חסמת אותה ולבבך נמס. ברחת. סבור

אתה, שעזבת את הדרך? לא, אתה הסגרת את מוסקבה...” סיימתי את הקריאה. נראה היה לי שאין מה להסביר. הוספתי רק מספר מלים לקראת העתיד. את שלי סיימתי. הרב־סמל העביר את הפלוגה לנוח, וחזרה לדום. פנה אלי והצדיע. החזרתי הצדעה. פניתי לאוהלי.

המחלקות פוזרו בשקט. החיילים חזרו לאוהליהם. השמיכות הספיקו בקושי להתקרה. כל הטקס היה קצר.

ואני באוהל נשארתי עם עצמי, נתון למתח המסדר והדברים החריפים שנשמעו בו. מה היתה השפעתם על האנשים? האם הבינו? לא יכול להיות אחרת. בזמן שקראתי עמדו דום. עיניהם יכלו להתמקד בשתי נקודות: בי, המפקד הקורא, ובשני החיילים הבורחים. ואלה עמדו רכוני ראש...

עד מהרה חזר השקט והשתרר במחנה. לחישות עוד נשמעו פה ושם. על מה? על הבריחה? על המעמד?

המסדר — האם שכנע בצדקתנו או אולי רק הפחיד?

תשובה — יכולתי לקבל רק תוך עבודה, לראות כיצד יפלו הדברים להבא. וברבות הימים — אף לשאול את החברה ולדעת מפיהם.

בינתיים שלחתי את לחמי...

הנה התחייבות מתמשכת; להיות נכון להתנדב עוד ועוד ולשאת מתוך רצון והבנה כל פקודה, כל שירות וסכנה. בעצם ההתנדבות קנה המתנדב את עולמו כלפי עצמו וכלפי הסביבה, והוא חש רוממות רוח. לא כל אדם זוכה לחוש רגעים של התעלות מעל ומעבר למקובל בחברה בה הוא חי. זוהי זכות גדולה, הנשארת כמתנה לכל אורך החיים, ואין כוח שיקח אותה, זילת המתנדב עצמו. מי שזכה והתעלה — נפילתו חזקה וחמורה יותר ממי שלא זכה בכלל.

מרגע שחבשת כומתה אדומה, מרגע שנעלת נעלי צנחנים, וכנפי צנחן נישאות בגאווה על לוח לבך — אינך רשאי לנהוג כאחד האדם. התחייבת התחייבות, שאינה פגה. הערכים המוסריים כמים על כלל החברה שוב אינם „תופ־סיס” לגביך.

ככל שהחברה מצומצמת יותר, דרישותיה יותר תקיפות ומחולטות. פגיעה בקודקס החוקים של הצנחנים דומה לפגיעה אי־שית בכל צנחן.

פעמים רבות תהיתי, מדוע אנו נוקשים כלפי צנחן סרחה, וסלחנים אל מי שלא טרח כלל להתנדב ולעמוד אפילו בנסיון נות ראשוניים.

צנחן שנכשל ללא סיבה מתקבלת על הדעת אינו נסבל ביחידתו, ואפילו לתפקידים משניים אינו מתאים. לעומת זאת, חייל שאף לא העלה על דעתו להתנדב, נחשב כ„נהג טוב”, „טבח טוב”, והוא אף מקובל על חבריו הצנחנים. מדוע? כי הוא זר. הוא אינו אחד משלנו. ממנו הדרישות שונות.

כזה הוא „חוק המתנדבים”, והוא אכזרי: או שאתה משלנו או שאינך משלנו.

לכן היינו תקיפים ביחסנו אל העורקים. החיילים בפלוגה, אף הם בעצמם חדשים, התקשו בתחילה להבין את תקיפותנו. „נשבר לי” — אז מה, זה לא קורה? מבחינתם צדקו. בראיה אישית־אנושית ניתן בהחלט להבין את ה„נשברים”.

אולם גוף צבאי אינו רק אוסף של פרטים; הוא נעשה גוף עצמאי, שלו מהות שונה ממהותם של הפרטים המרכיבים אותו. בפניו עומדים משימות ויעדים השונים במהותם מהאינטרסים הפרטיים של כל פרט. אלא שטובתם האישית של הפרטים קשורה קשר הדוק בטובתו של הגוף כולו: הצלחתו היא הצלחתם, וכשלונו הוא סופם המר.

ואנו, המפקדים, ראינו את הבריחה לא רק כתופעה אישית של מתנדב זה או אחר, אשר פקד אותו משבר. לדידנו זו היתה פגיעה מסוכנת בגוף הפלוגה וביכולתו להצליח במשימות הצפויות.

תחושה זו רציתי להחדיר בכל חייל. חוש האחריות ההדדית הוא תנאי ליחידה קרבית. רצוי לחדד חוש זה לפני הקרב הראשון, כדי למנוע קרבנות שוא וכשלונות.

התעוררות

כמובן — לצדם של החיים הקשים והרגעים הלא-נעימים היו התעוררויות רבות של מצב רוח, אירה טובה, חיוכים והרגשה של סיפוק והישגים. אחרי הכל — רוב החבריה לא נשברו ופשטו לאט לאט את מדי "הירוקים" של הטירון... כיון שנשארנו בשדה שלושה שבועות רצופים, ואף בימי שישי ושבת לא היינו בבית, ניסינו להנעים על עצמנו את הזמן ככל האפשר. ביום שישי אחר-הצהרים נסעו כל החבריה, ולעתים אף הלכו ברגל, ללא חגור ובנפש קלה ושמחה של הרגשת שחרור וחופש, אל כפר-מנחם להתרחץ. באותה הזדמנות של שהיה במקלחת ומתחת לברזים יכלו אף לשטוף כראוי חלק מבגדיהם. אחרי הרחצה נותר עוד פנאי לשאר הסידורים עד לארוחת הערב.

השתדלנו, שהסעודה תהיה חגיגית — מאכלים מבושלים ועוגות. עם חשיכה התכנסנו לערב פלוגתי סביב מדורה או בלעדיה.

כבר בשבוע הראשון בחרנו ועדת תרבות של החיילים, אשר עבדה אתי. בכל חבורה יש כוחות אמנותיים, פחות או יותר, וצריך רק לתת להם לבוא לידי ביטוי. ואמנם, הסתר שהיו בחבריה זמרים, חקיינים, מתאבקים ואף מחברי שירים ופזמונים.

האימונים הרצופים לא הותירו בידם זמן מספיק להכנות לקראת ההופעות, אך כבר מהערב הראשון יכולנו להנות מהם הנאה של ממש.

לערב זה הבאנו גם חוליית-הוי של שתי בתורות-חמד — מזמרות, רוקדות ומפעילות את הציבור במשחקים ובגילוי כשרונות. אמנם, הערבים היו שרויי רוח טובה.

ברבות הימים התגלו גם התכונות ה"פיסיות" של החבריה — ומתוכנו צץ אף המתאבק הראשי (כמעט) של הגדוד, זה היה שפירו (שפירא) שלנו — הנמוך שבחבורה אולם לא מקוטלי הקנים שבה. ידיו היו ברזל ושריריו — אבנים גמישות. ללא מאמץ גדול, תוך שקט נפשי ו"טכניקה" קרבית, "לקח" את החבריה אחד אחד בהיאבקות — שלא לדבר על הורדת ידיים.

האמת היא, שבפלוגה ב' הוותיקה של דוידה היה "גיבור" גדול יותר. ההוא היה יורה בפיאט מן הכתף בעמידה. ומי שזוכר את הפיאט יודע, שאין זה מן הדברים הקלים. רק איני זוכר, אם הוא הצליח גם לדרוך את הפיאט בכתף

ליריה חוזרת... (דריכה אוטומטית קרתה רק לעתים רחוקות). אולם בשבילנו שפירו היה מספר אחד. גם באימונים התגלו יותר ויותר תופעות של עקשנות חיובית ורצון עז לפעול מתוך עזרה הדדית וריעות נאמנה.

קשיים, טובים, באימונים

הקשיים התעוררו בעיקר בתרגילים המתקדמים של התמצאות בלילה. בהזדמנות אחת טעו כמעט כולם ונפגשו (באמת מקרה) ליד גדרות הקיבוץ הקרוב. מאותו רגע נקטו בפעולה משותפת, ובכך הפכו את הכשלון להצלחה, ואף עלה בידם להגיע אל היעד כמתוכנן... כמוכן, התאכזבתי מכוסר ההתמצאות שלהם בלילה, אולם שמחתי על שהחברות מתגבשות.

לילה אחד, בתרגיל התמצאות, נפגשו שניים מהחבריה ליד חרבה מסוימת שאמנם צוינה בתדריך. ממנה היו צריכים להמשיך, והם החליטו לעשות זאת יחד. הלכו הלכו והנה — הגיעו לחרבה שניה. ממש, כך היה נדמה להם, לפי התכנית. המשיכו בשמחה בדרכם, בבטחם שהם על דרך המלך — והנה שוב חרבה. זה כבר לא מצא חן בעיניהם. החרבה הזו היתה מיותרת... התעורר בהם החשד; אמר אחד מהשניים: אתה יודע מה? הבה נשאיר פה סימן, "מבני מעיני" ואם נגיע כאן גם בפעם הבאה — "ברגיש" בוודאי בטעות... ואמנם כך היה. כל הלילה סבבו השניים סביב לאותה גבעה, "ונהנו" מאותה חרבה, ובבוקר גילו עד כמה קרובים היו למטרתם האמיתית...

חיילים, אשר לא הצליחו להשלים את משימותיהם, התביישו וגם פחדו. קצת פחד וקצת בושה מלויים כל לוחם בדרכו הקרבית, ואין בכך כל רע. להיפך, הם מסייעים לו להתגבר על מכשולים ולהגיע למעשי גבורה מפוארים.

חבריהם עזרו להם. מי שהתקשה לבצע את כל המשימות שהוטלו עליו קרא לעזרת חברו ונענה. הלכה ונוצרה יחידת צנחנים.

ביקור הרופא

אירוע מעניין היה ביקור הרופא. היו אתנו בשדה חובשים. שטיפלו בפצעים ובכאבים קלים, בעייפות וכיו"ב. רופא לא היה.

משרבו התלונות של החבריה על מחלות של ממש, היה הכרח להביאם בפני רופא. לא רציתי לשלוח את החיילים למרפאות מרחביות, כי כל נסיעה כזו פירושה הפסד יום או יומיים של אימונים. מלבד זאת, בפני עיוור אל תשים מכשול". לתת להם לנסוע למרפאה, לצאת מן ה"חור הזה" בשדה ולצפות שלא יתפתו למעשים לא נבונים — מסוכן...

זימנתי את הרופא הגדודי לשדה, והוא הגיע והחל לקבל את החיילים. בהכירי את בעיותיהם מזה, ואת חובתו המקצועית-אנושית של הרופא מזה, באתי לשבת לצדו בעת הבדיקות ולעמוד על טיב המחלות. משראו החבריה שאני יושב ליד הרופא, הדלדל התור כמעט לחלוטין. נשאר רק החולים באמת, ואלה מספרם היה אפסי, ומחלותיהם לא רציניות. אף לא אחד נסע למרפאת חוץ...

ביקור הרופא נסתיים... עוד מבחן עבר. החיילים קיללו...

מסגרתה במשך הזמן הרב ביותר בגדוד, כאשר היא משתתפת ברוב הפעולות הקרבות ומסיימת בכבוד את שירותה לקראת מערכת סיני. ואז, עם פרוץ המלחמה, שוב התנדבו החברה מרצונם ובאו לקחת בה חלק מבלי שייקראו לכך. עד היום נפגשים אנשיה למסיבות ולכנסים ושומרים על קשרי ריעות, חברות ועזרה הדדית. עוד אנו עוסקים בגיבוש הפלוגה, וכבר הדפקה הפעולה הראשונה על הדלת...

אבל בחיך... היחידה התחילה לקרום עור וגידים ולקבל צביון צבאי: מפקדים, "דופקים", חיילים מתלוננים, כולם בוכים וכולם מבוסטים... וכך החלה תקופה של הליכה בצוותא זה בצד זה: משבר והתגברות — נפל והתחזקות. מאבק זה הסתיים לאחר זמן לא רב בהצלחה מרובה לטובת הגדוד, הפלוגה ולטובתו האישית — בכך אין לי כל ספק — של כל אחד מהחיילים: זו היתה הפלוגה ששמרה על

הגיע זה עתה!

הברחת מטוסים לפורטוגל

של "סוכנות הביון המרכזית", אשר הוזמן לבית-הדין על-ידי הסניף גוריה. אולם רושמה של עדותו הוקחה במקצת, כאשר בו בזמן הודה, כי "סוכנות הביון המרכזית" ידעה כמעט משך 18 חודש, שממשלת פורטוגל עסקה בדרך זו של רכישת מטוסים אמריקאיים ישנים מקבלנים אמריקאיים פרטיים. נראה, שלראשונה שמעה ה"סוכנות" על הפעולה במאי 1965, כלומר — באותו זמן שבו אירעו העבירות הנדונות, אך נמנעה מנקוט כל צעד נגדה.

יש להניח, שאיש לא יידע לעולם, אם זה הדבר שהשפיע על החלטת חבר המושבעים במשפט באפלו — אך פסק-הדין גרם מבוכה לאדמיניסטרציה האמריקאית. זאת, כיון שעל אף מאמצי דוברם של חבר המושבעים לטעון בשלב יותר מאוחר, כי פסק-דין אינו מרמז על כל שותפות לדבר-עבירה של ממשלת ארה"ב, הרי שני הזיכויים מוכיחים בוודאי על מידה מסוימת של אמון בדברי הסניגוריה. וטענתה היסודית של הסניגוריה — ונראה שדברי תגובתו של דובר משרד-החוץ גם הם מרמזים על-כך — התבססה על הטענה, ש"סוכנות הביון המרכזית" סמכה ידיה במפורש ובמכוון על הפרה של החוק האמריקאי.

אין זו, כמובן, הפעם הראשונה, ש"סוכנות הביון" — ארגון ענקי, שאי, שלעתים מוכר בכינוי "הממשלה הבלתי נראית" של ארצות-הברית — נחשדת בפעולה בניגוד לכוונותיה המוצהרות של המדינה האמריקאית. מה שהוסיף על ההסתבכויות במקרה זה היא העובדה, שהתחום בו קרו הדברים היה תחום רגיש במיוחד.

חששותיו של משרד-החוץ הם בוודאי, שכעת ייראה כאשם — לפחות בעיני הגוש האפרו-אסיאני — בעידוד בהסתר של פעולות הדיכוי הפורטוגוזיות במוזמביק ובאנגולה. זוהי האשמה בלחי מוצי דקת לכל הדיעות, אך הטענה הברורה ביותר שיכולה לבוא כתגובה לה — שאפילו בממשלות המסודרות ביותר קורים מקרים, בהם אין יד שמאל יודעת מה שיד ימין עושה — אי אפשר לטענה מפומבי.

לעתים נדירות ביותר מגיב משרד-החוץ האמריקאי רשמית על תוצאותיו של משפט שנערך באמריקה — אך זהו מה שקרה בואי שינגטון לאחרונה. במסיבת עיתונאים שגרתית הצהיר הדובר הרשמי של משרד-החוץ, רוברט ג'. מקלוקסקי, כי פסק הדין במשפט שנערך בבית-המשפט הפדרלי המחוזי של באפלו שבמדינת ניו-יורק בא כ,אכזבה לממשלת ארה"ב.

המשפט נמשך חודש, אלא שבעודו מתקיים משך אך תשומת לב מעטה. פורסמו כמה כתבות קצרות על הופעתו של נציג "סוכנות הביון המרכזית": אך אפילו שילובם של אשמת הברחה, רוזן צרפתי וטייס היר.א.פ. לשעבר לא הצליחו לכבוש כל כותרות בקנה-מידה לאומי.

נראה, שרוב האמריקאים ידעו על המשפט, רק לאחר שקראו את תגובתו של משרד-החוץ, כפי שפורסמה באחד העיתונים החשובים של אמריקה, תחת הכותרת המזוהה: "ארה"ב מאוכזבת מזיכויים של שניים". ה"שניים" שאליהם התייחסה הכותרת היו נתין בריטי בן 29, ג'ון ר. הוק, העובד עתה כטייס מסחרי הניתן לשכירה, ומתווך פריסאי בן 58, הרוזן הנרי דה מונמרן. שני אלה וכן אוסטרלי שיצא את ארה"ב לפני תחילת ההליכים המשפטיים — הואשמו בקשר להברחת מפציצים מדגם B-26 לפורטוגל, בניגוד לחוק הפדרלי לפיקוח על החימוש.

איש לא חלק על כך, שאמנם הוטו המפציצים לפורטוגל. טענתה של הסניגוריה היתה פשוטה: כל הטיסות נערכו בגלוי, לאחר בדיקת מכס בכל מקרה, ואפילו תכניות הטיסה אושרו על-ידי הרשויות המוסמכות. שני הנתבעים חזרו וטענו מעל דוכן העדים, כי כל הזמן ניתן להם להבין, כי זה היה מבצע, שאושר על-ידי "סוכנות הביון המרכזית", ושיש לו גיבוי ממנה.

טענה זו — שלפחות הסבירה, מדוע לא הושמו כל מכשולים מנהליים על דרכם — הוכחשה במרצות על-ידי הפרקליט המיוחד

"טוב שם משמן טוב"

נובא

מקובל בעולם, שכל מדינה מקיימת שירותי ביון, המיועדים גם לצורכי בטחון-פנים וגם לצורך איסוף ידיעות על כוחות אויב, או על מדינות זרות, שהן יעד לפעולה מדינית. מטבע הדברים — שירותים אלה חשאיים, וברוב המקרים אין הציבור הרחב יודע מאומה עליהם, לבד מעצם עובדת קיומם ושמות האנשים העומדים בראשם. ולא רק מן הציבור הרחב, אלא אף מאנשי ציבור, משרים, מפקידים בכירים וביחוד, אולי, מנבחרי העם, חברי בתי המחוקקים למיניהם, מסתירים כל פרט בעל חשיבות על פעולתם של שירותי המודיעין והבטחון, מחשש עינא בישא. עובדה זו, יחד עם האגדות המהלכות על מעלליהם של השירותים המיוחדים, יוצרים רקע פסיכולוגי, המחשיד כל שירות כגורם בכוח או בפועל, העלול לסכן את השלטון — אם בשל הכוח הרב שיש למנגנון אנשי „הגלימה והפגיון“ (כוח היכול להביאם לרצות להפיל את השלטון) ואם בשל עצם פעולותיהם. במקרים רבים אין מבצעיו של מנגנון זה תוצאה של ליבון ודיון מקיף ורציני, להם שותפים כל הגורמים הקשורים באותו עניין, אלא — במקרה הטוב — החלטה שנתקבלה בחדרי חדרים, אמנם על-ידי דרג בכיר, אך ללא יכולת לבחון את כל הנתונים, או במקרה שהינו הרבה יותר חמור — פעולה יזומה על-ידי דרג מקומי, אשר לא ראה ולא העריך כלל את התוצאות המרחיקות-לכת.

„סוכנות הביון המרכזית“ של ארצות-הברית (ה-C.I.A.) אינה יוצאת דופן בכל אלה. אם יש שוני — אין מקורו ב„סוכנות“ ובמעשיה, אלא באופי החברה האמריקאית ומערכת השלטון שלה. הדמוקרטיה וביטוייה הבולט — חופש העיתונות — מאפשרים דיון פומבי על ה„סוכנות“, אפילו תוך חשיפת פרטים מעל למקובל בתחום זה בכל מקום אחר בעולם. מעניין — דווקא בריטניה, אם הדמוקרטיה ומרכזו הליברליזם, כמעט אינה מפרסמת דבר וחצי דבר על השירותים המיוחדים שלה. ואם זכו אלה לאחרונה לפרסום-מה, הרי זה בעיקר בזכות ספריו של ג'ון לה קרה, אבי „המרגל שחזר מן הכפור“...

לפני חודשים מספר היינו עדים לביטוי קיצוני של דיון פומבי בפרשת ה-C.I.A.; הכוונה לסדרה בהמשכים שפורסמה ב„ניו-יורק טיימס“*. סדרה זו היא פרי מחקר של צוות מבכירי הכתבים של עיתון רב-השפעה זה. בסדרה כמעט לא הותירו נושא, תחום או בעיה ללא טיפול יסודי — מבנה ה„סוכנות“, תקציבה, ארגונה ושיטות פעולתה, וכמובן — ניתוח מלא ומפורט של בעיות השליטה, הפיקוח והביקורת של הממשל ושל הקונגרס על ה„סוכנות“.

דומה, שיש עניין רב במחקר אמריקאי זה גם לקורא שאינו תושב ארצות-הברית. וזאת משני טעמים עיקריים: האחד, בשל עצמתה והיקף פעולתה של „סוכנות הביון המרכזית“,

* C.I.A. — ראשי תיבות של Central Intelligence Agency.

** ה„ניו יורק טיימס“ מן ה-25, 26, 27, 28 וה-29 באפריל 1966.

הצצה אל מאחורי הפרגוד

„סוכנות
הביון
המרכזית“
של ארה"ב

(לרבות נשק גרעיני ויתר סוגי חימוש בלתי קונבנציונאליים).
 עדכון זה — הנעשה על-ידי אנשי מדע ומומחים מעולים —
 משרת את חטיבת המודיעין בהערכותיה וגם את חטיבת
 התכנון במבצעה. נושא אחר — מעקב ויעוץ בפיתוח אמ-
 צעים, הדרושים ל"סוכנות" לצורכי פעולותיה (כדוגמה
 קיצונית אולי נזכיר, כי ה"סוכנות" היא שיזמה את פיתוח
 מטוס ה-U-2, והיא שהיתה למפעילתו). נושא שלישי —
 פיענוח התצלומים המושגים על-ידי גיחות מטוסי ה-U-2 —
 או על-ידי לויינים.

★

שתי החטיבות העיקריות של ה"סוכנות" הן: חטיבת התכנון
 וחטיבת המודיעין. חטיבת התכנון עוסקת למעשה בכל
 הפעולות החשאיות, גם בתחום האיסוף המודיעיני וגם בתחום
 המבצעים המיוחדים, הנעשים על-ידי ה"סוכנות". החטיבה
 פועלת בשיטות ובאמצעים רב-גוניים — החל מן הטכניקות
 הישנות והבדוקות של סוכנים-מרגלים נוסח מאטה הארי
 עד הפעלת לויינים משוכללים ביותר.

חטיבת התכנון

חטיבת התכנון — עיקרה הסניפים-שלוחות שמחוץ לגבולות
 ארצות-הברית. ראש הסניף של ה"סוכנות" הוא חלק מן
 הנציגות הדיפלומטית הרגילה של ארצות-הברית. למעשה
 היא גם שלוחה מטעם המטה ומרכז לכל הפעולות באותה
 מדינה. אף כי תוארו הרשמי של ראש הסניף מסתתר
 מאחורי משרה דיפלומטית כזו או אחרת, בדרך-כלל הוא
 מן המכובדים בנציגים, ולרשותו דירה ומכונית, שאינם נופלים
 מאלה של השגריר.
 בסניפים אלה, הפוזרים על פני תבל כולה, יש ל"סוכנות"
 כמה אלפי עובדים קבועים (לפי גירסה אחת — כ-2,200
 לפי אחרת — כ-4,000).
 לא בכל ארץ נעשית הפעולה בחשאי. למעשה בכל המדינות

הפועלת למעשה בכל מקום בעולם. יש אפוא סיבה טובה
 לכל אחד להתעניין בפעולתה של שלוחת-הזרוע זו של המדי-
 נות האמריקאית, ולדעת להעריך נכון את אפשרויותיה
 בזירות השונות. והטעם האחר מקורו בעובדה, שסדנא
 דארעא — חד הוא. לא קשה להקיש מבעיותיה של ה"סוכנות"
 על בעיותיו של כל שירות מודיעין. בשל האלם הגזור על
 פעולות אלה בכל ארץ אחרת (ובמידה רבה של צדק),
 ניתן ללמוד עליהן מתוך הנסיון האמריקאי יותר משמאפשרים
 זאת פרסומי העיתונות המקומיים.

מבנה ה"סוכנות" ומשימותיה

את "סוכנות הביון המרכזית" של ארצות-הברית הקים ב-1947
 הנשיא טרומן, במטרה לשלב ולרכז מוסדות ושירותים שהיו
 קיימים קודם לכן. הנסיון הראשון להקים גוף ביון מרכזי
 נעשה ב-1942: לאחר הכשלון המודיעיני ב"נמל הפנינים"
 הוקם ה-O. S. S. (Office of Strategic Services) — המשרד
 לשירותים אסטרטגיים). "סוכנות הביון" ירשה למעשה את
 ה-O. S. S.

לפי החוק האמריקאי הותוו ל"סוכנות" חמש משימות:

- לייצג ל"מועצה האמריקאית לבטחון לאומי" (N. S. C.) בענייני ביון ומודיעין.
 - להמליץ בשאלות תיאום עבודת הביון.
 - לנתח ולהעריך מודיעין ולהפיץ מודיעין במוסדות הממשל.
 - לעשות שירותים נוספים למען סוכנויות ביון ומוסדות
 ביון אחרים, שירותים שלדעת "המועצה לבטחון לאומי"
 יותר יעיל לעשותם באמצעות מוסד מרכזי.
 - לבצע פעולות ומשימות אחרות הקשורות לביון, כפי
 שתמצא לנכון "המועצה לבטחון לאומי".
- ברור מהגדרות-חוק אלה, כי הגוף העיקרי המנחה והמפעיל
 את "סוכנות הביון" בפעולתה הוא "המועצה לבטחון לאומי".
 הכוונת ה"סוכנות" היא בידי מוסד של הממשל לו היא כפופה.
 מוסד זה מפעיל כמה ועדות משנה בין-משרדיות, המסוגלות
 לטפל פחות או יותר ביסודיות בענייניה של "סוכנות
 הביון". במשימותיה משרתת ה"סוכנות" את כל הגופים המיו-
 צגים במועצה — משרד ההגנה, משרד החוץ, סוכנות
 ההסברה של ארצות-הברית וסוכנות החלל האמריקאית.
 ב"סוכנות הביון" ארבעה אנפים או חטיבות:

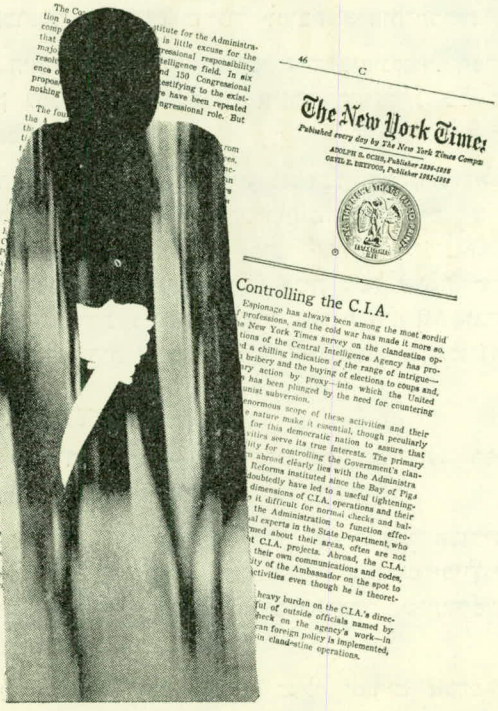
★ תכנון ★ מודיעין ★ מדע וטכנולוגיה ★ מנהלה

★

למנהלה אין למעשה כל תפקיד ביוני, אך מובן שרוב חלקה
 במערכת עצומה כמו ה"סוכנות", הפרושה על פני שבעה
 ימים, ולה מנגנון קבוע של כ-15,000 איש, ותקציב שנתי
 של כ-500 מיליון דולר. תקציב, טיפול בכוח-אדם, שירותי
 ציוד ואפסניה — כל אלה אמנם נושאים שירותיים —
 אך הם בבחינת תנאי לעבודת הביון. כפוף למנהלה תחום
 נוסף — והוא אולי החוליה המקשרת אותה יותר מכל
 למבצעים עצמם — מערכת הקשר של הארגון וכל הקשור
 בצופן, המשרת את המטה ואת הסניפים.

★

בחטיבת המדע והטכנולוגיה כמה תחומים. האחד — מעקב
 ועדכון בכל המתרחש בתחום פיתוחי נשק וחימוש בעולם

ויכולים לאייש למעשה ללא כל קושי את הסגל האקדמאי של כל אוניברסיטה.

אנשי החטיבה משתדלים לחקור את סיכויי החיים של מנהיגים ושל אנשי שם אחרים. אנשי חטיבת התכנון אף הצליחו באחת הפעמים לגנוב דוגמת שתן של מנהיג חשוב ששהה בווינה. דוגמת-שתן זו הועברה לאנשי המעבדות של חטיבת המודיעין, ולפיה נקבע שיור חייו.

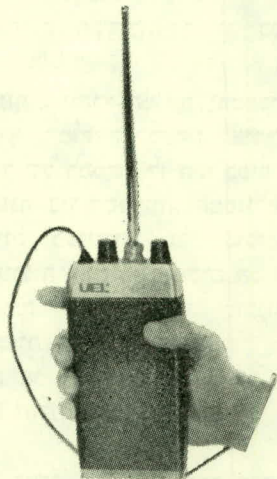
בתחום מחקר שונה לחלוטין הצליחו מומחי הספנות של ה"סוכנות" לאתר את משלוחי הנשק הראשונים מברית-המועצות לקובה, לפני שיצאו מן הים השחור.

בשגרת העבודה של חטיבת המודיעין: הוצאת סיכום דוח יומי ועתי של כל מדינה, אישיות או התפתחות מיוחדת במצב. סיכומים אלה מופצים לנשיא, לחברי ה"מועצה לבטחון לאומי", לחבורת יועצי הנשיא וליתר זרועות הממשל, לפי הצורך.

על אף הקשר ההדוק בין המודיעין לתכנון, רק כחמישית החומר המגיע ל"סוכנות" מקורו בחטיבת התכנון. היתר בא בראש וראשונה מפרסומים גלויים: ספרים ועיתונים מכל קצות תבל, שידורי רדיו וטלביזיה המובאים ומרוכזים על-ידי תחנות האזנה מיוחדות של ה"סוכנות" — וידיעות הנאספות על-ידי צוותים של מחלקות ממשלתיות אחרות.

תקציב

מערכת זו צורכת, כאמור, תקציב של חצי ביליון דולר. תקציב זה מכובד ביותר, אך קטן יחסית אם רואים את מקומו בכלל הוצאותיה של ארצות-הברית על שירותי ביון ובטחון, הוצאות שהן בערך 3 ביליונים דולר (כלומר, פי שישה מתקציב ה"סוכנות"). ל- צורך הדגמה — ניקח את "סוכנות הבטחון הלאומי" (N.S.A.) — הכינוי למערך ההאזנה לרשתות האלחוט ה- שונות של מדינות הגוש המזרחי, ולמערך ה"שוברים" המג- סים לפענח את כתבי-הסתר של הצד שכנגד. "סוכנות בטחון לאומי" זו, הכפופה למשרד ההגנה, תקציבה כביליון דולר לשנה.

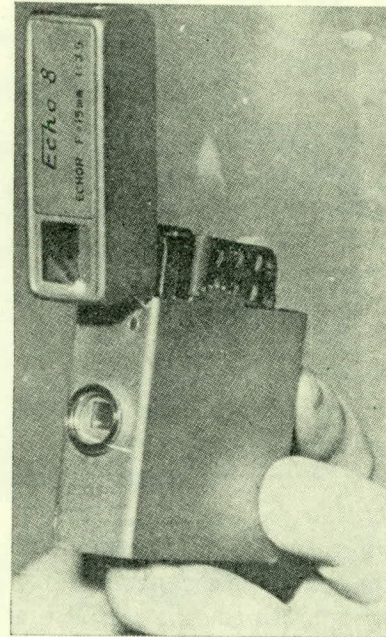
טרנסיסטוריד זעיר

פעולותיה של ה"סוכנות"

בעולם שלאחר מלחמת-העולם השניה ירשה "סוכנות הביון המרכזית" את מקומו של שירות המודיעין הבריטי המפורסם, ה"Intelligence Service". ליראה ולהערכה, להערצה ולשמצה — אין כמו ה"סוכנות". אגדות מהלכות על פעולותיה ועל כוחה הבלתי מוגבלים החורגים מעבר לכל הגיון ומציאות. במקרים רבים מקורן של אגדות אלה בשמועות המופצות במתכוון על-ידי אויבים, אשר מנסים לייחס כל אסון או פורענות ל-"C. I. A."

הידידותיות לארצות-הברית מכירים שירותי הבטחון והמור-דיעין המקומיים את נציגי ה"סוכנות" ופועלים תוך תיאום מלא והדוק עמם.

סניפים אלה הם המפעילים את הסוכנים והם המבצעים. הסוכנים אינם מוכרים בואשינגטון בזהותם האמיתית אלא בשם כינוי, וכל האחריות לגיוסם ולהפעלתם היא על הסניף בלבד. לא פעם עלולים מעשיהם ליצור "פרשיות" ו"עסקי-

מצלמה זעירה בתוך מצית

ביש", אשר המערכת המדינית הרגילה עמלה אחר-כך ליישם בם ולהחליקם.

פרשיה אחת כזו קרה תה ב-1960. אחד מ- אנשי ה"סוכנות" יצא במטוס מטוקיו לסינ- גפור. בסינגפור הת- אכסן בחדר במלון מקומי. שם בא ל- בקרו אורח — סוכן חשאי שהיתה כוונה לגייסו לשירות. איש ה"סוכנות" — לפי המקובל — נטל עמו מכונת-אמת, תוך מג- מה לבדוק את כנותו של הסוכן-המועמד. האיש ניסה לחבר את המכונה למערכת החשמל שבמלון ו- גרם לקצר ולהאפלת כל המלון.

בעקבות הבדיקה הקצרה שנערכה נעצרו איש ה"סוכנות" והסוכן-המועמד כחשודים בריגול לטובת ארצות-הברית.

התוצאה היתה משבר חמור ביחסי ארה"ב-סינגפור. המשבר יושב רק לפני כשנה, בעקבות איגרת התנצלות של שר- החוץ האמריקאי, דין ראסק.

בהזדמנות זו התגלתה שערוריה נוספת: במסגרת חלוקת העולם לגזרות-אחריות, בין השירותים המערביים, שויכה סינגפור לאזור הבריטי, שם פועל שירות ה-MI-6. על אף זאת, ניסתה ה"סוכנות" להקים רשת משל עצמה, שמת- רתה לקיים ביקורת על פעולתו של שירות ה-MI-6, וביחוד על הידיעות ששירות זה מעביר (או אינו מעביר) ל"סוכנות".

חטיבת המודיעין

החטיבה האחרונה היא חטיבת המודיעין. תפקידה: הפיכת הידיעות המתקבלות למודיעין.

במחלקה זו מומחים, המסוגלים לערוך את המחקר המודיעיני בכל נושא (יש בהם אף אגרונומים, יערנים ופסיכולוגים). אך מובן, שבמקרים רבים מחייב המחקר שיתוף-פעולה הדוק עם אנשי חטיבת התכנון.

אנשי המחקר — רובם ככולם בעלי תארים אקדמאיים,

כמקור לאינפורמציה על המתרחש בכל אתר ואתר בעור
לם — החל מפרשנות והערכה לגבי מועד „נפילתו” של
חרושצ'וב עד ליכולת להשיב לשאלה — מי הוא ומה הוא
ראש המשטרה החדש, שנתמנה זה עתה במוזמביק.
התחום העיקרי השנוי במחלוקת שייך לפעולות חטיבת
התכנון. חטיבה זו עוסקת מצד אחד באיסוף ידיעות, ועל
יכולתה בשטח זה — להוציא יוצאים מן הכלל בודדים
(כמו, למשל, בעניין הפלת מטוס ה-U-2 מעל ברה"מ) —
אין עוררין. מצד שני, היא עוסקת ב„משיכת חוטים”, המי-
כוונת לארגן את ההתפתחויות בארצות שונות, כך שישתלבו
עם האינטרסים של מדינות ארצות הברית.
בפרשיות אלה, כמו בנושאים האחרים — נוטים, בדרך כלל,
לזכור לה, ל„סוכנות” את כשלונותיה, בלי לזקוף לזכותה
את הצלחותיה.

★

בראשית שנות ה-50 ניסתה ה„סוכנות” להקים צבא פושטים, שהיה
צריך להתמקם בשטחי בורמה ולפשוט אל סין העממית. הכוונה
היתה לגרור את הסינים למכות-גמול על בורמה, ולגייס בדרך
זו את בורמה לצדה של ארצות-הברית. אלא שכוונות לחוד ומציי-
אות לחוד. צבא הפושטים הסיני-לאומני הסתאב בפרשיות הבר-
הת-סמים, עד שהיה צורך להפסיק את התמיכה בו ולפרקו. אלא
שבינתיים הרחיקו צעדים אלה את ממשלת בורמה מארצות-
הברית, והשיגו למעשה את המטרה ההפוכה לגמרי מכוונתם
המקורית.

★

ב-1958 סיעה ה„סוכנות” למורדים קמבודיים ולסוכנים דרום
ויאט-נאמיים. עזרה זו פורשה על-ידי הנסיך נורודום סיהנוק
כקשר אמריקאי להפילו, והביאה, בסופו של דבר, לגיתוק היח-
סים הדיפלומטיים בין קמבודיה לארצות-הברית.

★

ב-1960 זייפו סוכני ה„סוכנות” את תוצאות הבחירות בלאוס
והביאו להקמת ממשלה פרו-אמריקאית עם הגנרל פומי נוסבן
בראש. הנסיון הצליח, אלא שגרר אחריו פעולות-נגד סובייטיות,
כאשר ה„סוכנות” מנסה להמשיך ולקיים את שלטון הגנרל. בת-
חילת נשיאותו של קנדי, היו דרושות לו שנתיים של מו"מ מייגע
כדי לסלק את ממשלתו של
הגנרל פומי נוסבן ולהעמיד
במקומה את הנסיך סובנה פומה
הנייטרלי.

פרשיות אלה, ורבות אחרות,
נחלקות לשני סוגים. האחד —
מקורו בתקלות בביצוע. הרעיון
במקורו היה נכון, הסיכון
קטן יחסית, והפירות הצפויים
רבים וחשובים. אלא שתוך
הפעולה — קרו שיבושים. ל-
עומת זאת, קיים סוג אחר של

מטוס ה-U-2

פרשיות, אשר מלכתחילה אסור היה להרשות להוציאן לפור-
על, ואמנם אלה מעשי איולות, אשר רק אופיה החשאי של
ה„סוכנות” איפשר את אישורן.
דוגמה לפרשייה כזו היא המעשה באניה הבריטית, „סטרטהם
היל”, אשר הסיעה ב-1962 מטען סוכר מקובה לברית-

„העבר הלאה”: סוכנות הביון המרכזית עשתה זאת”

המציאות, כדרך הטבע במקרים כאלה, נמצאת בתווך. ללא
ספק יש ל„סוכנות” הצלחות גדולות ומרשימות גם בתחום
חטיבת התכנון וגם בתחום המחקר המודיעיני, אך היו לה
גם לא מעט כשלונות.

בתחום ההצלחות, יש להזכיר את הודעתה המוקדמת של
ה„סוכנות” על פיצוץ ההתקן הגרעיני הראשון של סין
העממית; את המערכת הדמיונית ממש של ציוד אלקטרוני,
המשרתת את מבצעי ה„סוכנות”; את חדירתם המוצלחת
אל תוככי הקרמלין באמצעות הסוכן המיוחד, אולג פנקובסקי;
את הצלחת ההתערבות בקונגו, אשר מנעה השתלטות סו-
בייטית במקום; ואת המבצע המזהיר — ממש כאילו מתוך
ספרות הריגול — של הצבת איש ה„סוכנות” ליד עבד-אנ-
נאצר, עם עלותו לשלטון, בתפקיד „יועץ לענייני מנהל”.

אפילו לגבי טיסות הריגול, מאפילות ההצלחות על הכשר
לונות. את הפלת ה-U-2 רואים ככשלון מחפיר של ה„סוכ-
נות”, אשר החליטה על גיחת תצלום זמן קצר לפני כינוס
ועידת פסגה בין-גושית; אלא
שאחרי תקרית זו, כבר אין
זוכרים לה ל„סוכנות” את ה-
הצלחה הכבירה של 4 שנות
גיחות תצלום (1956—1960),
כאשר מטוסים אלה הביאו
ל„סוכנות” ולארצות-הברית
ידיעות ממדרגה ראשונה על
הנעשה בברית-המועצות.
מלבד זאת, לא תמיד מקבל
הבית הלבן את הערכותיה של
ה„סוכנות” ואת המלצותיה ל-

גבי המדיניות הרצויה. דוגמה מן האיזור שלנו: ה„סוכנות”
התנגדה לכוונת ממשלת ארצות-הברית להכיר בממשלת
תימן הרפובליקנית, בעקבות מהפכת סלאל, אך משקל עצתו
של משרד החוץ גבר והכריע לכיוון ההפוך.
ואין זוכרים לה גם את תפקידה הרב, היום-יומי והשגרתי,

אורח פעולה חשאי דווקא. ניתן לעשות זאת על-ידי דברים פעוטים לגמרי — העלמת ידיעה או הצנעתה ולהיפך — הבלטה והדגשה של ידיעה אחרת.

לאלה צריך להוסיף מכשלה — אשר סולקה לאחרונה — והיא קיום מעטה הסודיות אף בתוך ה"סוכנות" עצמה, כאשר אנשי חטיבת המודיעין אינם יודעים דבר על התכניות המבצעיות של חטיבת התכנון ואפילו את חוות-הדעת שלהם לא היו שואלים.

ועדות שונות — מטעם הנשיא והקונגרס — ישבו על מדוכה זו. כמה מהמלצותיהן נתקבלו והוגשמו, אך ביסודו של דבר לא הוצעה כל מהפיכה במבנה.

שלוש החלטות חשובות למדי נתקבלו על-ידי הנשיא קנדי, בעקבות הועדה שמינה לאחר פרשת "מפרץ החזירים" בקובה.

ההחלטה הראשונה כופפת באופן מוחלט את נציגות ה"סוכנות" בכל מקום לשגריר ארצות-הברית. לפי נוסח מכתב הנשיא, אשר הופץ לכל שגריר, הוטל על שליחי משרדים וסוכנויות אחרות של המדינה "להחזיק את השגריר באופן מלא בתמונת השקפותיהם ופעילויותיהם", והם (המשרדים והסוכנויות) יהיו כפופים להחלטות השגריר, "אלא אם כן — במקרה מסוים — יקבל השגריר הודעה אחרת". אל מכתב זה, שניתן לו פרסום פומבי, נלנה מכתב נוסף, אשר הדגיש והבהיר, כי הכוונה גם לאנשי "סוכנות הביון המרכזית".

ההחלטה השנייה מעבירה את הטיפול בכל מבצע של ה"סוכנות" הכרוך בפעילות צבאית בהיקף גדול לידי הפנטגון. למעשה תמשיך ה"סוכנות" לטפל רק באותם מבצעים, אשר ניתן בצורה משכנעת למדי להכחיש את קשריה של ממשלת ארצות-הברית אליהם. עם זאת הוכיחה המציאות, שקשה מאוד לתחום קו מפריד ברור בין שני סוגי הפעילות. לדוגמה, משהוקם חיל-אוויר מיוחד (מורכב מטייסים קובניים מתנגדי-קסטרו) כדי לפעול לצדה של ממשלת קונגו — אורגן הכוח הופעל על-ידי ה"סוכנות" ולא על-ידי הפנטגון, על אף ההחלטה העקרונית. והנימוק לכך, כמובן — יכולתה של ה"סוכנות" "לגלגל" מבצע זה בסודיות, בעוד שמשרד ההגנה לא היה מסוגל לכך.

ותחום שלישי — תקציבה של ה"סוכנות". בעבר עמד לרשותה של ה"סוכנות" חלק גדול ביותר מן התקציב, אותו יכלה לנצל ללא הגשה מראש של תכנית מפורטת במסגרת כלל תכנית-העבודה של ה"סוכנות". סכום זה, שהגיע לכ- 100 מיליון דולר, קוצץ והועמד על כמה עשרות מיליונים. ואף במסגרת זו חייבת ה"סוכנות" להגיש לאישור בפני ועדת 12-54 * כל הוצאה העולה על 10,000 דולר. ועדה זו היא הועדה המיוחדת, אותה מינה הנשיא לפיקוח על פעולות ה"סוכנות", והיא יושבת מדי שבוע — לפי סדר-יום קבוע. בישיבה משתתפים ראש ה"סוכנות", סגן שר-החוץ לעניינים מדיניים (אלקסיס ג'ונסון), סגן שר-ההגנה (סירוס ר. ואנס) ושני עוזרי הנשיא — ביל מוריס וואלט רוסטוב. כל בעיה שיש בה חילוקי דעות מובאת לדיון נוסף בפני הממשלה, ואחרי-כן — אם יש צורך — בפני הנשיא.

המועצות ונכנסה — תוך כדי מסעה — אל נמל סן-חואן בפורטו ריקו לשם תיקונים. אנשי ה"סוכנות" הגיעו אל מטען הסוכר ועירבבו אל תוכו חומר בלתי מזיק, אשר השחית את טעמו. היה כאן נסיון למלא אחר מדיניות האמברגו על קובה. רק במקרה נודע הדבר לנשיא קנדי, והוא עמל קשות לעצור בעד מטען הסוכר מלהגיע לבריית-המועצות. קנדי הצליח למנוע משבר ביחסים, ואולי אף מנע ראשיתן של פעולות חבלה כימיות בתחום המלחמה הבין-גושית.

בעיית הפיקוח

וכאן אנו באים לבעיה המרכזית — כיצד לוודא פיקוח יעיל ותכליתי על ה"סוכנות" ועל פעולותיה.

השאלה הראשונה בהקשר זה היא — מהו בעצם, פיקוח? האין "סוכנות הביון המרכזית" קובעת מדיניות — לא מתוך כוונה רעה אולי, אלא מעצם יכולתה לפעול ללא צורך בתהליך אישור יום-יומי? בדרך-כלל, נהנית ה"סוכנות" מאישורים "גלובאליים" המתייחסים לנושא, למבצע הכולל, ואילו תוך כדי הביצוע, מחליט בבעיות השוטפות דרג יותר נמוך, ולפעמים אף מקומי. טיסות ה-U2 מעל שטח ברית-המועצות קיבלו את אישור הנשיא, לפני שהוחל בהן. אולם מי הדרג שאישר את טיסת פאורס ב-1 במאי 1960, ערב ועידת הפסגה בפריס?

כיצד ניתן לפתור בעיה זו? האם מתכוון מישהו, ש"הסוכנות" תביא כל פעולה שלה, וכל שלב-פעולה מחדש — לאישור הדרגים הגבוהים ביותר?

בעיה אחרת מקורה במעטה הסודיות הדרוש, באופן טבעי, לכל פעולות ה"סוכנות" ומבצעה. אולם סודיות זו היא אולי המכשלה הגדולה ביותר, המונעת ביקורת על פעולות ה"סוכנות". בעצם העובדה, שכל פעולות ה"סוכנות" לא נערך עליהן דיון חופשי, ליבון אמת וויכוח רחב — יש משום חיסול עצם הסיכוי להגיע לפיקוח ולביקורת של ממש. מלבד זאת, אף אותם אישים רמי דרג, המובאים בסוד העניינים, אין להם כלל הנתונים של בקיאות, ידע, ומיומנות, הדרושים לשיקול ולבחנת התכניות השונות המוצעות. חמור מכל — אישים אלה בדרך כלל עסוקים וטרודים בעניינים שונים, כך שאפילו יהיו להם הנתונים האובייקטיביים הדרושים — אין להם הזמן הדרוש כדי להיכנס ולהתמסר לפרישיות העדינות. שהרי מעטה הסודיות אינו חל רק על פרסום ודיון פומבי, אלא גם על מערכת הממשל עצמה. לדוגמה, נושא המוצג בפני שר-החוץ (כחבר, המועצה לבטחון לאר-מי"), והנוגע, למשל, בבעיות מרכז אפריקה, אין ברשותו להתייעץ עם אנשי משרדו הבקאים ברקע המקומי. כך, שבעצם הטענה ש"משרד החוץ היה בתמונה" יש משום הטעיה מסיימת.

ולסוף — ובעיה זו מכבידה עוד יותר על הקושי הנובע ממעטה הסודיות — "סוכנות הביון" היא בו בזמן גם ספק הידיעות וההערכה המודיעיניים וגם מציעת המדיניות. כפי-פחות שתי החטיבות — המחקרית (חטיבת המודיעין) והמבצעת (חטיבת התכנון) — להנהלה אחת יוצרת מצב, שהאיש המציע תכנית פעולה הוא גם המציג את הרקע המודיעיני, וטבעי, שלעיתים קרובות יאיר את הדברים באור המצדיק

* ועדה שהוקמה ב-1954 (מכאן ה-54) והמורכבת מ-12 חברים.

טיימס", נדמה, שאם אכן יש משום צידוק לטענה זו, מקורו בשתי בעיות-יסוד: במבנה ה"סוכנות" ובשיטות פעולתה. האחת, מקורה בכפיפותה של חטיבת המודיעין — הממונה על הפצת ידיעות והערכות — למנהל, אשר בתוקף תפקידו האחרים, מן הטבע שאינו נקי לחלוטין מאינטרסים. מכאן חוסר הוודאות, כי שיקוליה של ממשלת ארצות-הברית החר" קית מבוססים תמיד על הערכה אובייקטיבית. בעצם עצמ" אותה של ה"סוכנות" (אשר אינה כפופה לשר-החוץ או לשר-ההגנה), יש משום ביטוי לרצון ולכוונה לקיים את האובייקטיביות של ה"סוכנות", אלא שמבנה ה"סוכנות" עושה אותה גורם בעל אינטרסים ולחצים משל עצמה. כאן אנו מגיעים לבעיה האחרת.

אין חטיבת התכנון מצטמצמת בפעולות איסוף ידיעות, אלא היא גם מכשיר להשגת מטרות ויעדים מדיניים, על-ידי פע" לות חשאית. בתור שכזו, אין ה"סוכנות" רק גורם טכני מבצע, אלא גם גורם יוזם, המתווה מדיניות לעצמו. השאלה היא, האם אין בעצם קיומו של מכשיר רב-יכולת זה כדי להביא את ממשלת ארצות-הברית להישען — אולי מעבר לרצוי ולדרוש — על שיטות ומבצעים חתרניים וחשאיים? לכאורה, ניתן לתמוה על כך, שדווקא ארצות-הברית, שבה עקרונות של חופש, דמוקרטיה ומוסר הם ערכים מקודשים ותמצית האידיאלוגיה למענה נלחמת אר" צות-הברית — דווקא היא, שראשיה ומדיי נאיה צמודים לערכים של חוק ומשפט — דווקא בה צמח והתפתח מכשיר אדיר, המבוסס על שיחוד מנהיגים, זיוף בחירות, הקמת תנועות "עממיות" וכיו"ב. אולם, אם נעמיק לחקור באופי המאבק הגלובאלי בו נתונה ארצות-הברית, ובשיטות בהן משתמש הצד שכנגד — דומה שלא היתה לה ברירה אחרת.

הגיעו דברים עד כדי כך, שמתוך הפרסומים הגלויים והרבים במערב, ומתוך מערכת ה" שמועות וההשמצות הנרקמת במתכוון ביזמת הגוש המזרחי — מייחסים היום ל"סוכנות הביון המרכזית" מזימות, מעללים והתער" בויות ללא שורש במציאות. במצב דב" רים זה יש מקום לשאול ולשקול. האם אין קיומה של ה"סוכנות" נעשה מעמסה ומכשלה יותר משהוא מביא תועלת...

בסיכום המחקר מביא ה"ניו-יורק טיימס" את מסקנתו הסו" פית: אם יש תקלות בעבודתה של "סוכנות הביון", אלה הן תקלות בביצוע או תוצאות של היעדר רצון מצד גורמי הממשל הממונים על כך לפקח על פעולתה. להטעמה מוב" אים דבריו של ריצ'רד ביסל, מי שניהן בעבר כסגן מנהל ה"סוכנות":

"אלה המאמינים, שממשלת ארצות-הברית נוקטת לעתים אמצעים אלימים בשעה שלא היתה צריכה לנקוט בהם, חייבים לכוון את חצי הביקורת שלהם — בכל ההגנות והיחור — לשאלת המדיניות הלאומית של ארצות-הברית, ולא להסתתר מאחורי הטענה, כאילו הנשיא וממשלתו הם אנשים נאורים, אלא שקיימת "סוכנות", מרשעת ונטולת- רסן, המביאה לשיטת פעולה חשוכה זו".

סיכום

לפני שנים מספר פורסם בארצות-הברית ספרם של ד. ויין ות. ב. רוס, "הממשלה הבלתי נראית", ספר המייחס ל"סוכ" נות הביון המרכזית" — אמנם בימיו של אלן דאלס — מע" מד של ממשלה השווה ומקביל, לפחות, לזה של ממשלתה החוקית של ארצות-הברית. עתה, למקרא מחקר ה"ניו-יורק

מן הקרב ב"מפרץ החזירים" שבקובה

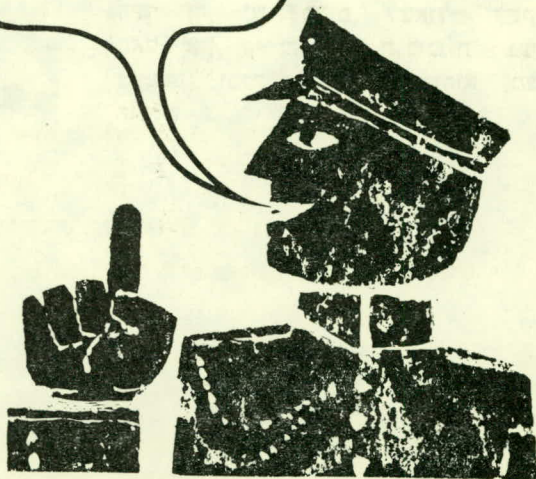
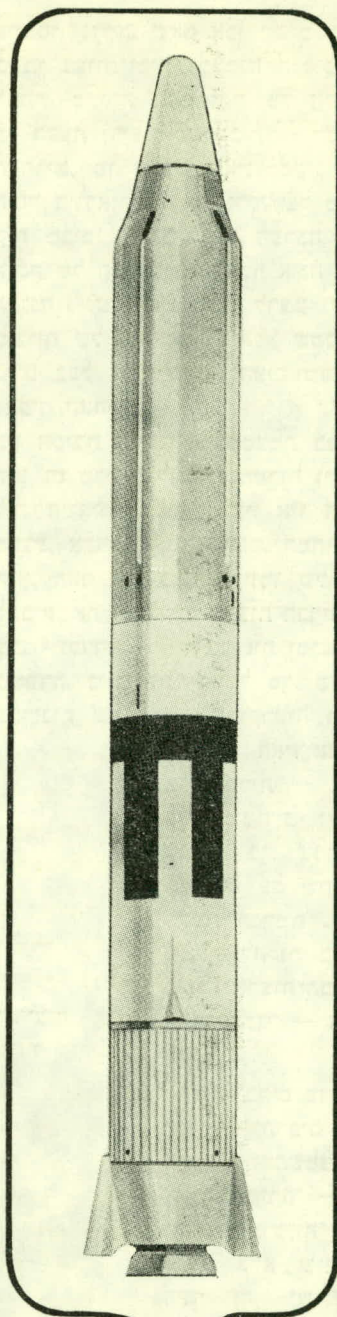

שמירת סוד והגנת מדינה - כיום

ד"ר אינג' ק. פישר

שתי מלחמות-עולם אימות לימדו אותנו, כי בעתיד ניתן יהיה לנצח במלחמה רק על-ידי הרתעת האויב. הכרה זו מביאה גם לידי שינוי ערכין לגבי המושג „שמירת סוד“: במקום לשמור בסוד את עובדת קיומו של נשק חדש כדי להפתיע בו את האויב בשדה הקרב — מקובל היום להבהיר לעולם כולו, כי התוקף ייתקל בנשק עדיף כליכך, עד שהתקפתו תהווה סיכון גדול מדי לגביו-עצמו.

מלבד זאת — זכותו של האזרח הפשוט במדינה דמוקרטית מודרנית היא לדרוש אינפורמציה, שתאפשר לו להעריך הערכה מציאותית את מצב הבטחון. בימינו יש לחתור להגיע לעדיפות על האויב על-ידי עבודה קשה בכל שטחי המדע והטכניקה ולא בתחומי שמירת סוד. בין הנושאים, אותם יש לפרסם ברבים בפירוט מקסימלי, יש לציין את תפיסת ההגנה הלאומית, את תפיסת ההגנה האזרחית ואת חימוש הגייסות במערכות-הנשק החשובות ביותר. נושאים נוספים לדיון פומבי הם: בעיות הדרכה, מחשבות על שירות-חובה ושירות-קבע, משימותיהם של כוחות ההגנה המרחבית וציודם וכן בעיות ארגון. לעומת זאת, אין לפרסם נתונים על מערכות הנשק, על חלוקתם ועל מיקומם של כלי-נשק חשובים ושל אספקה חיונית, על שיטת האספקה בשעת חירום, על מערכות הקשר, על רמת אימונם של הגייסות ועל אפשרויות הניצול של מערכות הנשק. בסופו של חשבון אין לשכוח, שמדיניות-פרסום כנה מעוררת אמון אצל האזרח — בעוד גיבוי סודיות רבים יוצרים את הרושם, כי הממשלה מנסה רק לטשטש הכרעותיה הכושלות. העקרונות לפיהם יש לדון בבעיות שמירת-סוד בתחום הבטחון שנויים במחלוקת, לא רק בציבור הרחב. ההרהורים הבאים נועדו לתרום לפתרון בעיה זו.

כיצד תושג ההרתעה?

יש לצאת מההנחה, כי פג תוקפם של העקרונות ששלטו בשטח זה לפני עשרות שנים. זאת — מפני שהיה על האנושות לצבור את לקחי שתי מלחמות-עולם כדי להגיע להכרה, שכיום אין לנצח במלחמה אלא על-ידי כך, שאין פותחים בה. התפתחותם של כלי-נשק גרעיניים חדישים והתפתחותם של טילים ארוכי-טווח הפכה את הסיכון שב-מלחמה לכה גדול ובלתי ניתן לחישוב, עד שמניעת המלחמה נעשתה עניין של קיום עצמי.

בעבר נהגו המדינות ריסון רב בפרסומיהן כדי להפגיע את האויב על-ידי נשקן החדיש בשדה-הקרב. היום משתדלת כל מדינה להבהיר לאויב בכוח, כבר בימי שלום, כי עשוי הוא להיתקל בכלי-נשק עדיפים כל-כך, עד שלא יוצדק הסיכון שבהתקפתו.

מכך נובעות מסקנות מסוימות לגבי הפרסומים על החימוש ולגבי יתר הנושאים שהועמדו לדיון. מדינה דמוקרטית חייבת להביא בחשבון, כי ציבור רחב ככל-האפשר ידון בבעיות המדיניות המעניינות. אכן, אין ספק כי ההגנה הלאומית, הצורכת כשליש מהכנסות המדינה, היא אחת הבעיות האלה. על הממשלה להיות מעוניינת לספק ידיעות לגופים המוסמכים ולציבור הרחב במידת המותר, כי בלי הספקת-ידיעות זו אין טעם לדיון. אם אין היא עושה זאת, עולה החשד, שיש לה מה להסתיר, ושהיא חוששת מדיון פומבי. או מתהווה אותו מצב, הגורם מפח-נפש — ושהוא בלתי מכובד במידת מה — בו מנסה העיתונות להשיג את האינפורמציה שלה ממקורות שאינם ניתנים לפיקוח. ממשלה נבונה תנסה תדיר לרכוש את אמונם של העיתונות והציבור ולטפח אמון זה על-ידי הסברה גלויה. ממשלה כזאת מכוונת חלק מהאסטרטגיה שלה על-ידי ההסברה. המעיין בספרות המקצועית המתאימה, במיוחד בזו של ארצות-הברית, ייווכח שהפרסומים הינם לעתים קרובות גלויים-לב במידה מתמיהה. ייתכן, שלא הכל מכוון על-ידי הממשלה: פשוט אין למוע דליפות — והללו אינן גוררות בהכרח משפטי בגידה. לא פעם יתוארו דברים כאילו הם קיימים או עומדים להיות קיימים בזמן הקרוב — שעה שפיתוחם עשוי להסתיים רק בעוד שנים מספר.

העוקב בתשומת לב אחרי הפרסומים של מדינות ידידותיות ואיכות — לא ניתן להטעותו. הישגי המדע במזרח ובמערב הם כה דומים, עד שהתפתחויות מסוימות בשטח של טכניקת הנשק ממש מרחפות באויר. הצלחה זמנית, לה זוכה צד אחד בשטחים מסוימים, מושגת, לפי נסיוננו, במהירות רבה על-ידי הצד האחר. התנאי לכך הוא, שמדינה, או ברית של מדינות הדואגות להגנתן, ישקיעו מאמצים מתאימים בכל שטחי המדע. תודות לאופיה המקיף של ההגנה המודרנית, יש כיום חשיבות ועניין בכל אחד משטחי המדע. כדי להכיר את האפשרויות ואת היכולת של מדינה, או של ברית מדינות, בתחום הטכניקה של הנשק — די לעיין בפרסומים המדעיים מכל השטחים, רק אנשים החסרים זיקה קרובה למדע ולטכניקה נוטים להאמין, שאפשר להטעות את האויב על-ידי שמירת סוד בשטח זה. בלי לנהל עבודה מאומצת,

העולה בכסף רב, בכל שטחי המדע והטכניקה, אין להשיג עליונות בחימוש. פיתוח המדע והטכניקה זקוק, מצדו, לדיון פומבי עולמי. אין לך דבר שנוגד את מהותו כשמירת הסוד. על כן צודקות מעצמות המערב, בהשתתפן בויכוח העולמי על יסוד נושאי-המדע השונים.

הדיון הפומבי

באיזו נקודה, אם כן, מתחילה שמירת-הסוד בתחום נושאי ההגנה? מטרתה של שמירת הסוד היתה — והינה — להבטיח את העליונות על האויב. נוכחנו לדעת, כי חשוב יותר להבהיר לו עוד בימי שלום את גודל הסיכון בו הוא מסתכן בפתחה במלחמה — וזאת כדי שהמלחמה לא תיחשב עוד כאמצעי של המדיניות. לצורך זה יש לפרסם דברים, שקודם לכן נשמרו בסוד. ראינו גם, שאת העליונות על אויבים בכוח ניתן להשיג על-ידי עבודה מאומצת בכל שטחי המדע והטכניקה ביתר הצלחה מאשר על-ידי שמירת-סוד. מצב זה עונה גם על דרישת הציבור להסברה מקיפה. עם השטחים הניתנים לדיון פומבי, המשוחרר מהגבלות בטחון, נמנים:

* תפיסת ההגנה הלאומית

כל אזרח חייב לדעת, כיצד יוגן שטח המדינה בשעת מלחמה. על סוגיה זו מתווכחים בכל המדינות. שאלות מהסוג של אסטרטגיה קדומנית, או של השימוש בנשק גרעיני או מקובל, נוגעות לכל אחד.

* תפיסת ההגנה האזרחית

האזרח חייב לדעת את הסכנות הנובעות מהשימוש בנשק גרעיני, כימי וביולוגי. הוא חייב לשמוע על האמצעים הנחוצים והננקטים להגנת האוכלוסייה. אם הוא מומחה באחד הנושאים, עליו להיות מסוגל להביע את דעתו.

* חימושם של חילות במערכות-הנשק העיקריות

האזרח חייב לדעת, באילו מערכות-נשק עיקריות חמושים החילות. התעניינותו בבעיות ההגנה הלאומית ואמונו בצבא עולים במידה בה הוא מסוגל לתאר לעצמו את סוג החימוש ולהגיע למסקנה משלו, בהשוותו חימוש זה עם חימושן של מדינות אחרות, ידידותיות או עוינות. כך הוא מסוגל גם לעמוד במצב, בו נמסר על כשלונות ומשגים, ורחוקה ממנו ההרגשה של מפח-נפש וחשד, הנובעת מהסברה בלתי-מספקת.

לדיון פומבי מתאימים גם הנושאים הבאים:

* בעיות הדרכה.

* מחשבות על שירות חובה ושירות קבע.

* משימותיהם של כוחות ההגנה המרחבת וצידום.

* בעיות ארגון.

* כיצד הובטח שבידי הגייסות יימצא תמיד נשק עדיף על נשקו של האויב-שבכוח.

ידוע לנו מן המלחמה האחרונה, כי לא פעם קרה, שנשק טוב לא הגיע בזמן משלבי הפיתוח דרך שלבי הייצור

האויב בדבר כושר הגנתנו, רב ערכה. ידיעות מכל תחומי החיים של עם מאפשרות מסקנות טובות מידיעה צבאית זו או אחרת. הידיעה, שה"בונדסטאג" קיצץ בתקציב לחקר החלל; הידיעה, שהכספים שאושרו למחקר המדעי פחותים בהרבה מהסכומים שנדרשו על-ידי אנשי המקצוע; הידיעה, שהקמת בתי-ספר גבוהים מתעכבת בסבך של ועדות פרי-למנטריות ומנהלתיות, ושמושרד ההגנה לא הספיק להוציא 1.5 מיליארד מרק מתקציבו לשנת 1964 בגלל בעיות רכש — כל אלה נתונות למזרח, כמו לידידינו, תמונה נכונה יותר על כושר-ההגנה שלנו (כיום ולשנים הבאות) מאשר יעשו זאת פרטים על עניינים צבאיים. הציבור הבין מזמן, כי ההגנה הלאומית אינה בעיה צבאית בלבד. משגים בתפיסת ההגנה ובהגנת האוכלוסיה יתנו את אותותיהם לגבי כל אורח ואורח. זכר הדברים האלה הוא בן עשרים שנה בלבד.

**

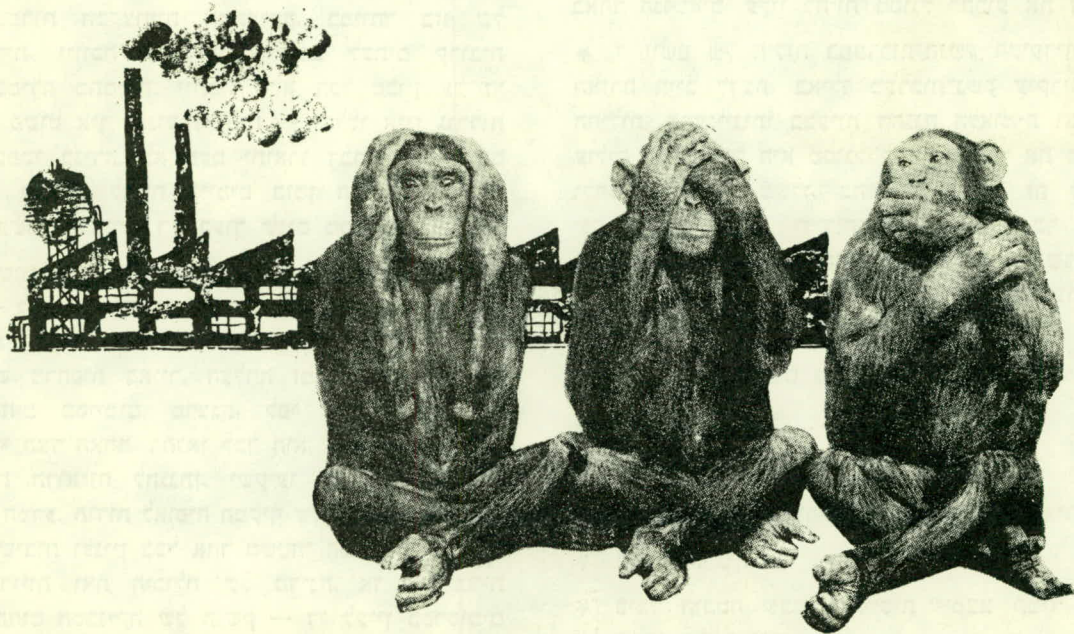
כיצד יעלה בידנו לחנך אזרחים הערים לבעיות מדיניות, אם אנו מקצצים מעל למידת ההכרח את אפשרות הדיון בבעיות חיוניות? שמירת-סוד מוגזמת תיראה כחשודה — כאילו הממשלה מתחמקת מדיון בשאלות עדינות. גם בשטח ההגנה הלאומית יש לאפשר דיון פומבי בכל הנושאים (כפי שהוטעמו) ולמסור לאזרח בכנות אינפורמציה גם על קשיים ולא רק על הישגים. ציבור החי בהרגשה, כי נמסרה לו אינפורמציה אמיתית, יגלה גם את ההבנה הדרושה, שעה שיסתירו בפניו דברים, שהשתיקה יפה להם באמת.

אל החזית. בתקופה של הישגים מדעיים הרודפים זה את זה נודעת לגורם הזמן (משך הזמן העובר מהעלאת רעיון הפיתוח ועד להמצאת כלי הנשק לחזית) חשיבות מכרעת. מאחר שמוסדות התעשייה והמסחר פועלים בתנאים דומים, רבים האזרחים המסוגלים להביע דעתם.

מה לשמור בסוד?

ניתן, אם-כן לומר, שבכל השטחים הקשורים להגנה הלאומית לא נמצא כמעט אף אחד, שאין לציבור עניין בו. מהם השטחים, להם יפה שמירת סוד? אלה הם, ללא-ספק, נתונים על מערכות נשק, על מכשירים ועל התקנים, כגון: פרטים על מרעומים; סוגי תחמושת; נוסחאות כימיות של חומרי נפץ; עובי שריון; כוח חדירה של קלעים וכיו"ב; וכן נתונים על חלוקתם ומיקומם של אספקה וכלי-נשק חשובים; על שיטת התחזוקה, לפיה יתוחזקו הגייסות בשעת המלחמה; ועל מערכות הקשר ושילובן. כמורכן יש עניין רב בידיעות על אפשרויות השימוש במערכות הנשק ועל רמת האימון של הגייסות.

ידיעות אלה מאפשרות להגיע למסקנות לגבי יכולתו של כוח צבאי, המפעיל מכשירים מודרניים, להתגבר על בעיות של תיקון והמצאת תגבורת. דרישת האינפורמציה של הציבור תבוא על סיפוקה, אף אם שטחים אלה יישמרו בסוד. שכן האויב-שבכוח ינסה ללמוד על אודותם, ואל לנו להקל על מלאכתו. עם זאת יש לזכור, כי ההגנה מקיפה היום את כל שטחי חיינו. שמירת הסוד, כאמצעי להטעות את

דפי חי"ר

נוים „נון הכיס“

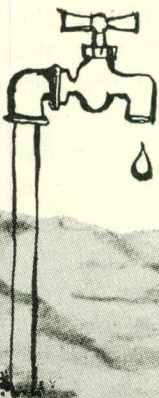
אדמה מדברית הרבה מסוגלת לתת מים, המספיקים לקיום בשעת חירום. זאת — באמצעות „מזקקת שמש“, שפיתחו מדענים בשירות המחקר ההקלאי של ארצות הברית.

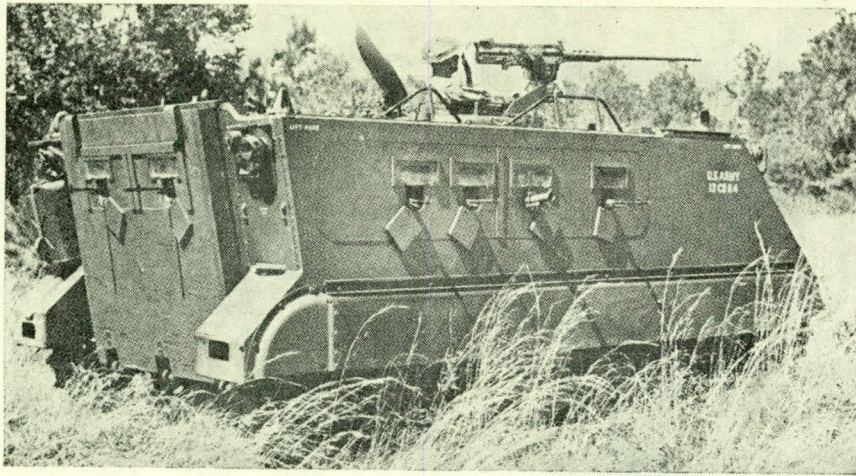
האבזורים הנהוצים להקמת המזקקה פשוטים ביותר: יריעה פלסטית בת פחות ממטר מרובע, מיכל לקליטת מים — וקצת מאמץ. אם מצויים בידנו גם את וצינור פלסטי כלשהו, תקל המלאכה של הקמת המזקקה והפעלתה (אך אין כלים אלה הכרחיים).

המזקקה, המוקמת על-ידי כיסוי בור קטן במעטה פלסטי, מנצלת שני גורמים שכיחים במדבר: שמש ואדמה. אפשר להפיק בה כליטר עד ליטר וחצי מים ביום. שתי מזקקות כאלה יכולות לקיים אדם לתקופה בלתי מוגבלת.

במערכת זו, שאדם יכול לשאתה בנקל, אפשר להשתמש לא רק לצורך קיום בתנאי מדבר. המים המושגים ממקור זה הם מזון קקים, ואפשר לשתותם גם אם קיים חשש, שמקור המים מעופש. אפשר להשתמש בה גם לייצור מי שתיה בחוף-ים, או במקומות אחרים, שבהם הקרקע לחה — אך חסרת מים חיים.

התמונות מציגות שלב אחר שלב כיצד מוקמת „מזקקת השמש“.

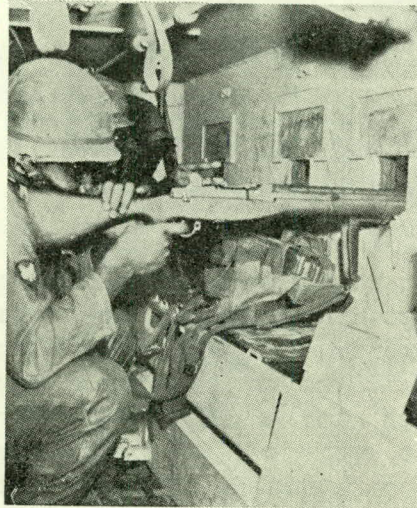
גירסה נושופרת של ה"נגמ"ש האנוריקאי M-113

נגמ"ש M-113 משופר

מן ההנגמ"ש בפני מה הם עומדים — הוחלט לשפר את ה"נגמ"ש M-113. לשם כך סוגלו לו חרקי יריה ותצפית, ושוננו בו סדרי הישיבה (רוב המושבים הוצבו גביאל-גב במרכז ה"נגמ"ש, כנראה בתמונה), כדי לאפשר יריה נוחה ויעילה לכל האגפים. התוצאה: תשעה אנשים יוכלו לירות מתוך ה"נגמ"ש — ארבעה באגף הימני, שלושה בשמאלי ושניים מאחור. חרקי התצפית כוסו בחומר שקוף, שחוזק עמידתו מפני כדורים שוה לזה של שריון האלומיניום של ה"נגמ"ש. לחרקי היריה הוחקנו גם מכסים עמידים בפני כדורים, המאפשרים גם איטום מוחלט בשעת הצטיית מכשול מים. מבחני היריה — בתנוחה ובי תנועה בשטחים שונים — הוכיחו, כי יש בשינויים משום הגדלה ניכרת של יעילות הלחימה, בהשוואה עם הניתן לבצע מן ה"נגמ"ש בצורתו הנוכחית.

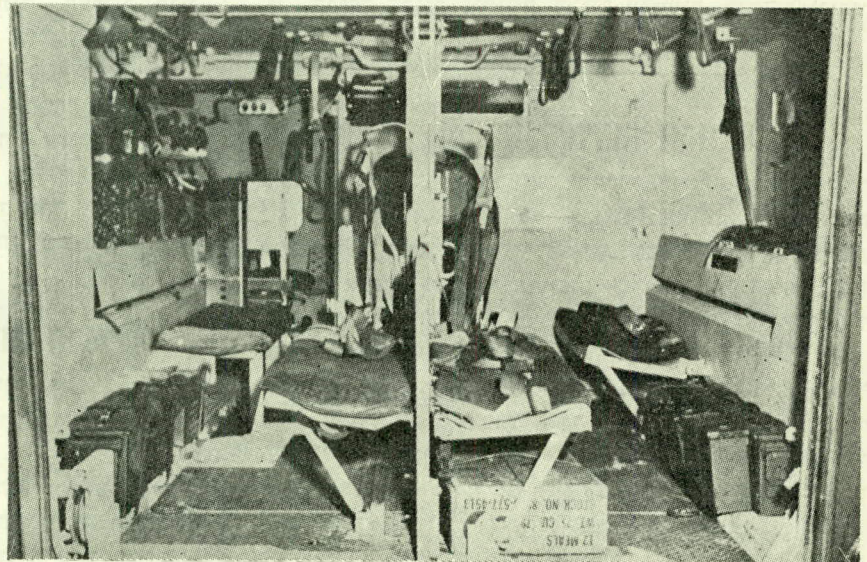
על אף יתרונותיו, עשוי ה"נגמ"ש המשופר לעורר בעיות. חרקי היריה עדיין לא יוצרו ממש, וקשה לדעת כיצד יעמדו במבחן המציאות. כמובן אין החיילים מאומנים דיים ביריה תוך כדי תנועה, ויש לשנות את תכניות האימונים בהתאם. מלבד זאת, מתעיררת בעיה תחזוקתית קשה: בשל השינויים במבנה קטן במידה רבה הנפח של הציוד, שאותו אפשר לשאת ב"נגמ"ש מן הגרסה המשופרת.

מראה פנימי של ה"נגמ"ש

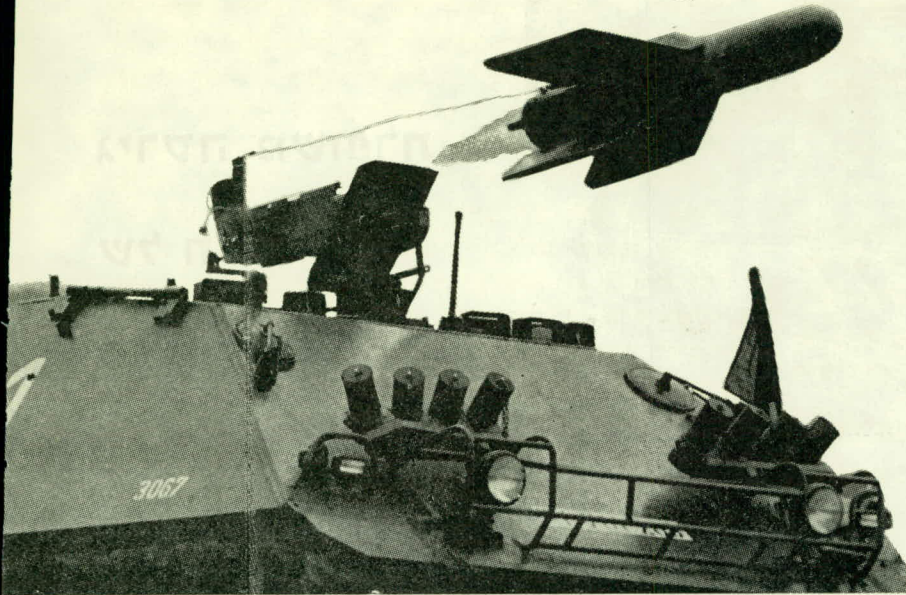

מתן אש דרך חרך היריה

צבא ארה"ב מנסה לאחרונה למצוא תיקון למגרעות ה"נגמ"ש האמריקאי התקני M-113. היעדר חרקי יריה וחרקי תצפית לא רק נוטל את האפשרות לירות תוך כדי תנועה, אלא גם שולל כל אפשרות מן החיילים שבתוכו להכיר את פני השטח ולהתמצא בכיוונן הכללי של המטרות. כדי שאפשר יהיה לירות בצורה יעילה מתוך ה"נגמ"ש תוך כדי תנועה, וכדי שהחיילים יוכלו לצפות אל פני השטח — בין אם לשם פגיעה במטרה תוך כדי תנועה, בין אם לדעת ברגעים הקריטיים של היציאה

כיצד יוכל חרמ"ש לטנקים?

סא"ר א. בר־כונבא

את הלקחים הטובים ביותר לעתיד אנו מפיקים מנסיונו, אבל מאחר שנסיון זה יהיה תמיד מועט, הרי שאנחנו מוכרחים להפיק תועלת גם מנסיון של אחרים. מצביא אלמוני

- לחמה בשטחים הרריים.
- החזקת שטחים היוניים.
- הקמת בסיס מוצק ומערך נ"ט חזק, המשתלב בלחימה נגד שריון אויב.
- פריצת מכשולים נ"ט כדי להכשירם למעבר הטנקים.
- אבטחת פעולת הטנקים, בשיטת אבטחה-צמודה או אבטחה-מרחוק.
- ניהול קרב התקדמות ורדיפה נוכח מערכי השהיה.
- ניהול קרב-השהיה.
- תקיפת דרגים עורפיים, דרגים מסייעים, מפקדות וכוחות עתודה.
- עריכת פשיטות ומארבים.

מצבי קרב אופייניים ליחידות חרמ"ש

אופיינית ליחידות החרמ"ש הלחימה הניידת. בסוג לחימה זה מושתתת האבטחה על תבניות נכונות, על מהירות תנועה, על ניצול נכון של קרקע ובעיקר על אמצעי-אש ניידים. אמצעי-אש אלה חייבים להיות בעלי עצמה רבה, דיוק וטווח ארוך, גם לחיפוי נצור בתנועה וגם להפעלה מהירה במגע.

תכופות יופעלו יחידות החרמ"ש בגזרות עצמאיות, המרוזות חקות מרחק רב מיחידות הטנקים, המאוגדים אתן במסגרת העוצבות המשוריינות או הממוכנות. כמו-כן עלול החרמ"ש להימצא פרקי זמן ניכרים מחוץ לטווח של אמצעי סיוע תלולי מסלול, המצויים בדרג העוצבתי. כן אופייני ליחידות החרמ"ש, שהן פועלות בעומק שטחי האויב, בהם רב הנעלם מהידוע. במקומות כאלה עלולות להימצא עתודות הטנקים של האויב, ויחידות החרמ"ש יהיו בשל כך טרף נוח לכל פלוגת טנקים שתופעל נגדם.

מאז מלחמת-העולם השניה שלטת בצבאות העולם המגמה, לארגן מחדש את כוחות היבשה ולעשותם לממוכנים-משוריינים. המעצמות הגדולות היו ראשונות ליישום מגמה זו. בעקבותיהן הלכו המדינות הבינוניות ולבסוף גם הקטנות. יש צבאות שלא ויתרו על רמת איכות גבוהה, על אף ההתארגנות מחדש, שבהכרח הגדילה את כמות הכוחות המשוריינים-הממוכנים — אולם יש צבאות שאיכותם נמוכה, והם מנסים להפות על-כך על-ידי שימת דגש בכמות. מדריכה אותם הסברה, שהפעלה מרוכזת והמונית של חיל-שריון, כדוגמת זו במלחמת-העולם השניה, תאפשר להם הישגים בשדה הקרב, על אף שאין בין שורותיהם לוחמים נועזים ובעלי יומה. מכאן נראה, שהשריון הוא אשר יש לוט בשדה הקרב במלחמה האפשרית בעתיד, במרחב שאופיינים לו שטחים עבירים. שליטתו של השריון יכולה להגיע למימדים שאין לצפותם מראש.

הפעלת שריון בריכוזים גדולים על-ידי צד אחד מחייבת את הצד שכנגד לתת קדימה לפיתוח ההגנה ה"נ"ט בכלל והנשק ה"נ"ט בפרט.

ארגון, יעוד ותפקידים של יחידות חרמ"ש

ברוב צבאות העולם שני סוגים של עוצבות שריון: החטיבה המשוריינת, שעיקרה טנקים, והחטיבה הממוכנת, שעיקרה נגמ"שים.

המייחד את החרמ"ש במסגרת השריון הוא יכולתו וכושרו ללחימה רגלית בשעת הצורך, מלבד יכולת הלחימה הרכובה. תכונות אלה מאפשרות להטיל על יחידות חרמ"ש משימות חשובות, בהן המאמץ העיקרי הוא:

- תקיפת מערכים מבוצרים.
- לחמה בשטחים בנויים.

במערך הפלוגתי

- רימוני זרחן ורימונים נ"ט לכל לוחם חרמ"ש.
- כלי-נשק נ"ט קל לכל חוליה (בצבא האמריקאי ובצבא המערב-גרמני — לכל לוחם).
- כלי-נשק נ"ט בינוני לכל כיתת חרמ"ש (בצבא השבדי — לכל לוחם).
- תותחים בני 20 מ"מ, המותקנים על כל נגמ"ש — כחימוש עיקרי (דבר זה קיים כבר מזמן בצבא המערב-גרמני והוכנס לאחרונה גם לצבא האמריקאי).
- 3-4 חוליות להביוורים (בצבא הגרמני — להביוור אישי).

במערך הגדודי

- תותחים נ"ט המותקנים על נגמ"שים נמצאים בפיתוח, או שכבר הוכנסו לשימוש בצבאות. התותח בן 90 מ"מ קיים

נשק נ"ט אמריקאי — AAW

בצבא המערב-גרמני ובצבא האמריקאי (בצה"ל השתמשו בהצלחה רבה בתותח בן 20 מ"מ מותקן על זחל"מ במבצע „דקל“ במלחמת הקורמיות).

- תול"רים מותקנים על נגמ"שים מצויים בשימוש באותם הצבאות.
- טילים נ"ט, מסוגים שונים, מותקנים על נגמ"שים (בצבא האמריקאי מותקנים טילי M-113 על נגמ"ש מדגם M-113).
- מחלקת טנקים (טנקי „אמכ"ס“ בצבא הצרפתי; „בולדוג-ווקר“ בצבא האמריקאי).

במערך העוצבתי

במערך העוצבתי נוספה פלוגה נ"ט העוצבתי (כדוגמת הצבא המערב-גרמני), המכילה על-פירוב:

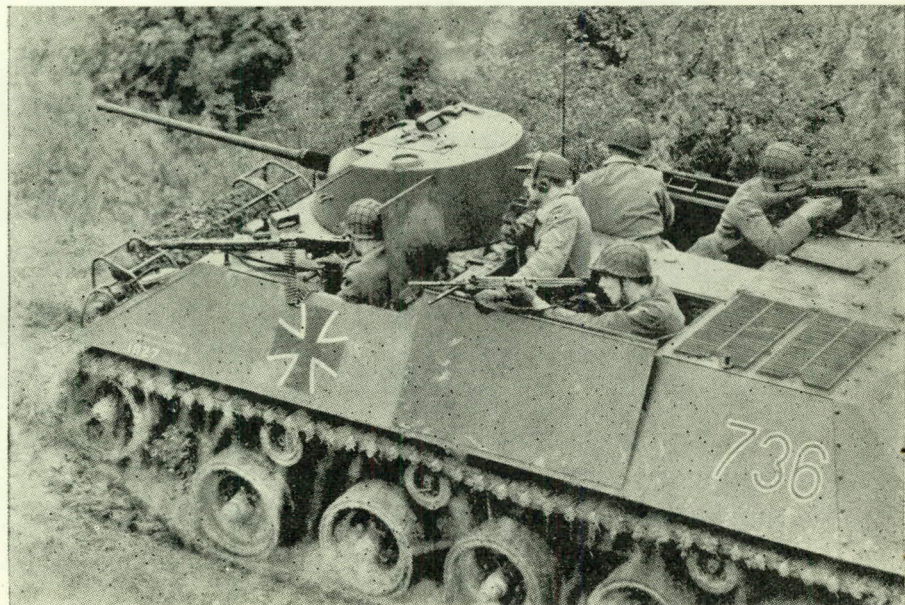
- טנקים או תותחים מתנייעים.
- מחלקת M-113 על נגמ"שים.
- כן יתגבר המערך הנ"ט העוצבתי, במקרה

את נוהל הקרב של יחידות החרמ"ש מאפיין הקיצור העקרון המכוון אותו הוא המהירות והכניסה ללחימה בלי הכנות יסודיות. עקרון פעולה זה מחייב להגביר את החרמ"ש באמצעי לחימה אורגניים רבי-עצמה, כפיצוי נאות לתנאי לחץ-הזמן, שבהם יהיו נתונות יחידות החרמ"ש במצבי קרב אלה. התארגנות החרמ"ש במוצבי הגנה או בכסיסים מוצקים תהיה חפוזה, לרוב תוך מגע עם האויב וסכנה, כי המוצבים או הבסיסים המוצקים יישטפו על-ידי שריון האויב. בזמן התקפות אלה נמצאים רוב הטנקים של צדך-אתה בריחוק מקום, או שהם מופעלים כלפי עיקר כוחות השריון של האויב, ואין איפוא אפשרויות להיעזר בהם. האפשרות, שהחרמ"ש עצמו יוכל לבצע את המשימימות, שצורת לחימה זו מכתובה לו, אינה מתקבלת על הדעת. ולכן, תנאי עיקרי לביצוע מוצלח של משימות-קרב אלה הוא איגוד קבוע של יסוד הטנקים עם חרמ"ש והגברת אמצעים נ"ט אורגניים ביחידות חרמ"ש.

מהו המערך הנ"ט הרצוי ביחידות החרמ"ש

המערך הנ"ט צריך להיות בעל עצמה רבה, כושר תמרון מקסימלי, יסוד שריון חזק, טווח גדול יחסית — ולא פחות מהטווח היעיל של תותחי הטנקים המודרניים (2,000—3,000 מ'). אנשי-הצבא והטכנאים העוסקים בפיתוח כלי-נשק נ"ט הגיעו למסקנה, שאין לבנות נשק נ"ט רב-תכליתי, שיספק את כל דרישות שדה הקרב. משום כך מפתחים בצבאות שונים גם כלי-נשק נ"ט קלים לצורכי קרב-מגע („אגרוף שריון“, מטול רקטי נ"ט) וגם כלי-נשק נ"ט כבדים בעלי טווח גדול (טילים נ"ט) וגם כלי-נשק נ"ט כבדים בעלי מתנייעים (ועוד). ברוב הצבאות פתרו, או עומדים לפתור, את בעיית ההגנה הנ"ט על-ידי תגבור יחידות החרמ"ש באמצעים נ"ט, וזאת החל מלוחם החרמ"ש-הפרט ועד לעוצבה. הפירוט הבא מורה על הפתרונות שנוקטים הצבאות השונים (ראה „מערכות“ קס"ד, ק"ע, ק"ע"ב, ק"ע"ח-ק"ע"ט).

נגמ"ש תקני גרמני, חמוש בתותח 20 מ"מ

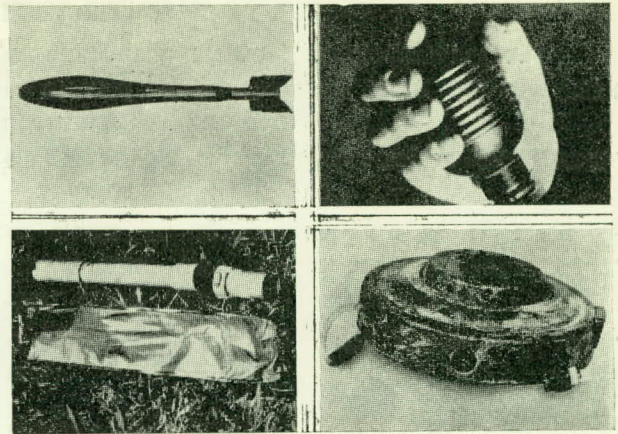
הבינוניים והקצרים, על-ידי כלי-נשק נ"ט מגוונים, המשלימים בתכונותיהם זה את זה.

- לתעל כוח משוריין, אוגף או פורץ, לשטחי השמדה מוכנים מראש.
- למקם חלק מהאמצעים הנ"ט בעומק.
- להחזיק חלק מהאמצעים הנ"ט כעתודה.

סיכום

יסוד קבוע של טנקים וטילים ביחידות חרמ"ש יאפשר ל"חרמ"ש לנהל את הקרב נגד הטנקים בטוחים ארוכים ולפגוע בטנקי אויב, אשר ינסו להוציא מכלל שימוש את המערך הנ"ט מעמדות-אש בטווח של 2,000—2,500 מ'. לא צריך לראות את האיגוד הנ"ל כנוגד את יכולת השריון להגשים ציוותים ואיגוד בלחימה.

יכולת הלחימה של ה-חרמ"ש תגיע לשיאה, כאשר תהיה הכרות הדדית בין הטנקים, יחידת הטילים וה-חרמ"ש וטכניקה פשוטה של שיתוף פעולה, אימון ותרגול משותף.

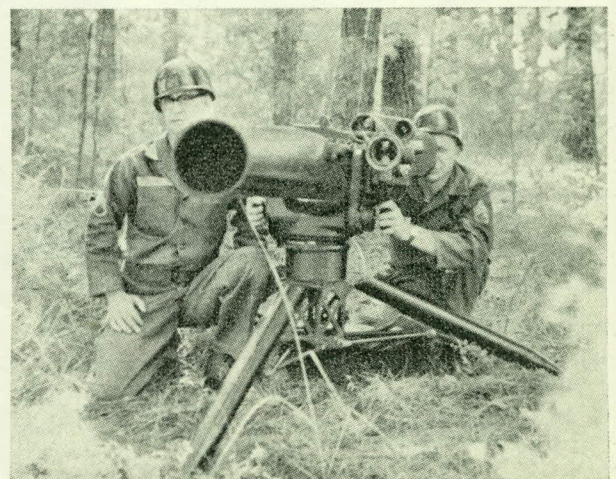
כלי-נשק נ"ט גרמניים: רימון-יד; אגרוף-שריון; מוקש נגד רכב; להביוור לשימוש חד-פעמי

הצורך, בטנקים, בתותחים מתנייעים ובתותחים נ"ט כבדים. ארגון המערך הנ"ט שפורט לעיל מבוסס על ההשקפה, שלפיה תותחים נ"ט מתנייעים וטילים נ"ט אינם יכולים להיות תחליף לטנקים, וזאת משום שכלי-נשק נ"ט אלה נבנו ליעוד מוגבל — להשמדת טנקים, ולא ככלי לחימה רב-צדדי כדוגמת הטנק.

לכן, הפתרון הנכון לבעיה הוא מיווג כלי-נשק נ"ט ניידים עם גרעין קבוע של טנקים — מיווג שיאגד אותם כפלוגה נ"ט במסגרת יחידת ה-חרמ"ש. המגבלה העיקרית במערך הנ"ט המוצע הוא חוסר ההומוגניות באמצעים הנ"ט, שהינם בעלי תכונות מיוחדות ומחייבים ידע, הכשרה מקצועית נפרדת ואמצעי תחזוקה (ביחוד בשילוב של טילים נ"ט, טנקים ותותחים מתנייעים). אולם היתרונות המושגים באמצעות כלים אלה כיסוד קבוע ביחידות ה-חרמ"ש מחפים על המגבלות שהוזכרו.

ארגון המערך הנ"ט כפי שפורט מאפשר ל-חרמ"ש: ● לשבור התקפות משורינות של אויב בטוחים הארוכים,

נשק נ"ט אמריקאי — TOW

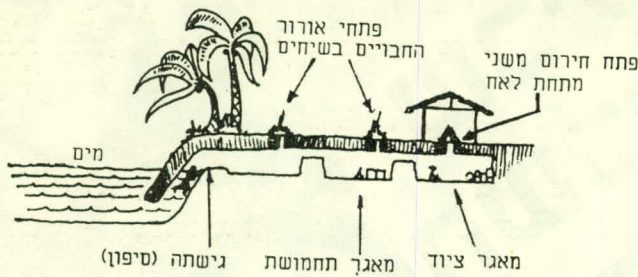
נגמ"ש נ"ט גרמני, בעל תוחב בן 90 מ"מ

התוצאה מכל הגורמים האלה תהיה עזרה הדדית והקרבה מקסימלית של גורם אחד למען משנהו בתנאי לחימה. את כל זאת ניתן להשיג בצורה היעילה ביותר רק על-ידי איגוד קבוע מראש.

הקניית ידע ליחידות חרמ"ש תגביר במידה רבה את ההגנה הנ"ט שלהם ותאבטח בפני שטיפת המערך על-ידי שריון אויב.

כללו של דבר, יחידות ה-חרמ"ש הן שלוחה חיונית במסגרת השריון, בכל צורות הקרב; שלוחה שאין לה תחליף. הן זכאיות עליכן לאמצעי לחימה, אשר יספקו להן את האבטחה המינימלית בשדה-הקרב ויאפשרו להן למצות את מקסימום היכולת הצרורה בהן להשגת הנצחון.

מנהרות ומקומות מחבוא של הויאט־קונג

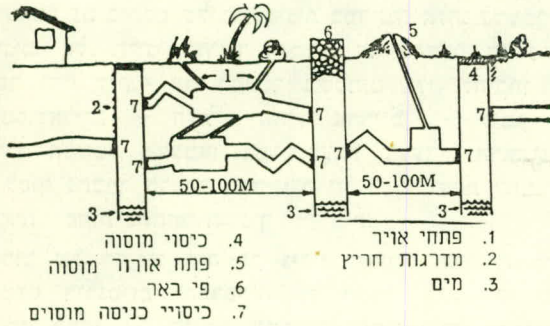

אנשי הויאט־קונג מכירים את סביבתם ומצילים אותה יומם ולילה כדי לסכל את מזימת מות האויב ולגונן על עצמם. הם הינם אויבים חמקמים ביותר.

המנהרה שמתחת לבסיס גריליה זה מובילה לגדת תעלה, ובה פתח חבוי לכניסה וליציאה.

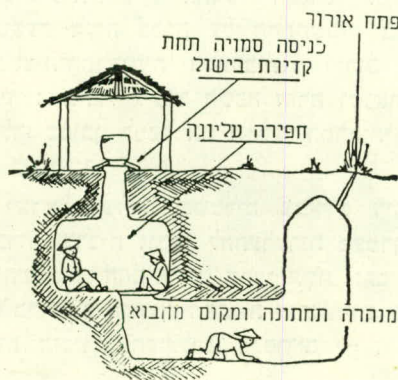

בשעה שהם מבצרים כפר, עושים זאת אנשי הויאט־קונג בשלושה מישרים: מוצבי תצפית על עצים, מעוזים ושוחות־ירי על פני הקרקע, ומתחתם — מערכת של מנהרות קישור, המכילות גם נתיבי מילוט.

מערכת מורכבת זו של מנהרות ובונקרים סביב לבאר אינה פרי דמיונו החולני של מישהו, כי אם העתקה של מערכת ממשית, שנתגלתה ב"משולש הברזל" (בוֹיא־נאם).

ברישום זה — ערימת שחת, המשמשת כמקום מחבוא. יש לשים לב לעובדה, שבציור הקודם משמשת ערימת שחת להסוואת פתח אורור לבונקרים תת־קרקעיים.

בציור, תחת קדירת בישול בבית איכר, מקום מחבוא המוביל גם הוא למנהרה, שיש לה יציאה אחת או יותר.

שני שבילי השכילה: בלבנו ובירדן

משה אפרת

„החינוך הוא המפתח לשער, המוליך למודרניזציה“
פ. הארביסון — ש. מאירס *

צעדים בכיוון זה אף היו חיוניים לצדוק שליחותם המדינית והרעיונית של המשטרים הצבאיים, המנסים לבטא את האינטרסים של שכבות אלה וליצור „עורף ציבורי“ רחב למשטרים „המהפכניים“.

אך פתיחה רחבה של שערי החינוך, לשלביה, כרוכה בהגדלת הכמות על-חשבון האיכות. לעומת זאת, השאיפה לעצמאות כלכלית ולזירוז המעבר מחברה חקלאית מפגרת לחברה תעשייתית מודרנית, וכן להתמודדות עם ישראל כ„אלמנט זר“, מחייבת רמה מדעית וטכנולוגית גבוהה, וטיפוח האיכות על חשבון הכמות. גם לבנון וגם ירדן מנסות להתמודד עם הבעיות הנובעות מכך; כל אחת בדרכה-היא, על קשייה, שאיפתיה ומשטרה המדינית.

לבנון „המפותחת“

לבנון זכתה להיות המדינה הערבית, שלאוכלוסיתה מטען ההשכלה והתרבות העשיר בעולם הערבי. זאת הודות למאמצים הרבים שהושקעו בעבר: עוד מראשית המאה ה-19 (עלידי המיסיון הנוצרי, לשלוחותיו), ואחרי כן בתקופת המנדט הצרפתי, כשהושרשה התרבות הצרפתית — ובמיוחד קידמה את המחצית הנוצרית באוכלוסיתה. רק כ-20% מאוכלוסית לבנון בורים. שיעור זה הוא הנמוך שבמזרח התיכון, להוציא את ישראל. אך מטען ההשכלה עדיין רחוק גם כעת (במלאת עשרים ושתיים שנים לעצמאות מדינית) מלהתחלק שווה בין הקבוצות האתניות, הדתיות והחברתיות המגוונות. הממצאים לגבי רבדי האוכלוסיה השונים — בחתך העדתי, או לפי חמשת מחוזותיה של המדינה — מוכיחים על פער עמוק, המשתקף בשלוש תופעות עיקריות:

תמורות חברתיות ומדיניות, הפוקדות את מדינות ערב, משתקפות גם ביחסם של השלטונות במדינות אלה, למשטריהן השונים, אל ענייני החינוך והמדע. עד להשגת העצמאות אפשר היה לזקוף את הפיגור בשטחים אלה לחובתו של האימפריאליזם — השליט הזר; אחרי-כן — לנמק את מחדלי המשטר העצמאי בכך שעודו בצעדיו הראשונים, אך לסוף נתרבר ההכרח במדיניות יוזמה, השואפת לתמורות יסודיות, לפחות בתחומי החינוך והתרבות.

שיעורו של החינוך היה רק גילוי לאומני „בדלני“, מהול לא-מעט רומנטיזם והתרפקות על העבר. הוא היה חלק ממאמץ לתקן את הזנחת התרבות וההיסטוריה הערביות-איסלאמיות, ולהיות משקל נגד ל„יבוא“ הסיטונאי של תכניות לימודים — על תוכנו הזר — ממטרופולין מערבית רחוקה. „הזרקת“ תוכן מקומי-לאומי ערבי סייעה לפתח חוש (גם הכרה) בדבר ה„זהות הלאומית“ החדשה. השאיפה להשתחרר במהירות מההשפעה הזרה גברה על ההתחשבות במורשת המנהל והאוריינטציה-התרבותית המערביים; ולרוב הביאה לתופעות קיצוניות: ביטול לימוד השפה הזרה ושנאת-זרים. אך היא לא יכלה, כמובן, לספק את המטען התרבותי והידע הדרושים לאדם בן-זמננו.

הקמת מדינת ישראל ועליית משטרים צבאיים דינאמיים זיעזעו את החברה הערבית וגרמו להתערערות מעמדן (ואף לסילוקן) על השכבות החברתיות המסורתיות והמיוחסות. התעורר ההכרח בהרחבת החינוך, לשכבות החברתיות שקופחו בעבר (הבורגנות הזעירה, הפועלים, הכפריים — והבנות).

Education, Manpower and Economic Growth, McGraw Hill, * N. Y. 1963.

כי עדיפים בתי-הספר הפרטיים. אך אין להמעיט בהערכת הישגיהם של בתי-הספר היסודיים-הממלכתיים — בהתחשב ברמתם הנמוכה של המורים (מחציתם חסרי תעודת בגרות, ורובם חסרי הכשרה פדגוגית כלשהי) ובמחסור החמור במבנים ובציוד ראויים-לשמש. בשנים האחרונות פתחו השל-טונות ארבע מדרשות חדשות למורים, נוסף על המדרשה (היחידה) בביירות. מספר בוגריהן גדל בחמש השנים האחרונות פי שלושה, ועתה מסיימים את הלימודים בהן מדי שנה כ-400—500 מורים. דרושים לפחות כאלף מורים מדי שנה (להדבקות הצרכים ולהחלפת מורים ותיקים אך בלתי מתאימים) לרשת החינוך היסודיים-הממלכתי. שלטונות ביירות השכילו לעודד את הצעירים והצעירות ללמוד במדרשות על-ידי סטיפנדיות ללימוד-חינם, ועל-ידי תשלום מענקים חודשיים בסך 150—200 לירות לבנוניות (1 ל"ל = 1 ל"י) להבטחת קיום כלכלי סביר בכל שנות הלימוד. למעשה ניתנים אלה לכ-90% מתלמידי המדרשות; והם מתחייבים להורות כמה שנים בבתי-הספר הממלכתיים — ובפרט בעיי-רות שדה ובכפרים מרוחקים. רובם הגדול (900 מתוך למעלה מ-1,100) של בתי-הספר הממלכתיים הם מבנים שכורים ובלתי-קבועים, והדבר מונע שיפורים. בשנים האחרונות בונים בלבנון רק 25 בתי-ספר לשנה — קצב אטי למדי,

נוף כפרי בדרום לבנון

● שיעור יודעי קרוא-וכתוב (ורמת ההשכלה בכלל) במחור-זותיה השונים הוא נמוך יחסית לחלקם של בני העדות המוסלמיות (כולל הדרוזים) וגבוה יחסית לריבוי בני העדות הנוצריות.

● תהליך העיור — אורבניזאציה — משפיע במהרה להעלאת רמת החינוך וההשכלה של בני העדות הנוצריות ואינו תורם לקידום החינוך וההשכלה בקרב המוסלמים.

● אצל הנוצרים קיים שיוון זכויות בחינוך. לעומת זאת, הפער ההשכלתי בין הגבר לאשה (או הילד והילדה) מתרחב והולך, ככל שהשכבה החברתית נחותה בקרב בני העדות המוסלמיות.

על רקע מציאות זאת בולט מאבק (גם סמוי וגם גלוי) בין העדות המוסלמיות לנוצריות. זאת בעיקר בשל העובדה, כי שינוי יסודי ומהפכני, בשטח החינוך במיוחד, מסכן לטווח הארוך את מעמדם הבכיר של הנוצרים ברוב תחומי החיים.

גורם מסייע לנוצרים, ובלם „על-עדותי“ למימוש שאיפות המוסלמים בשטח החינוך, הוא המשטר הכלכלי ה„ליבראלי“, הקיצוני ביותר, שבלבנון. משטר זה נעדר כל ראייה לאומית-ממלכתית אמיתית — דבר המשתקף באזלת-ידה של המדינה בשאיבת כספים ממקורות פנימיים על-ידי מיסים ישירים (במיוחד מאילי ההון והקרעק) למימון מעשים של ממש בתחום החינוך, כבשטחים אחרים.

על אף מגבלות אלה התקדמה לבנון הרבה בעשר השנים האחרונות בחי-נוך היסודי והעל-יסודי — גם ברשת הממלכתית וגם ברשתות-החינוך האחרות (העדתית-ציבורית, המקבלת תמי-כה מחו"ל, והפרטית). ב-1953/1954 נקלטו בחינוך הקדם-אוניברסיטאי לשלביו כ-201,000 תלמידים וב-1965/1964 כ-412,500.

החינוך היסודי

משך החינוך היסודי — 5 שנים (לבני 6—11). מאז עצמאותה המדינית (1944) מתלבטת לבנון בשאלה של הנהגת חינוך-חובה הינם (יסודי). בכל זאת עלה מספר הילדים ברשתות החינוך היסודי השונות מ-162,000 ב-1953/1954 ל-304,600 ב-1964/1965. בעבר קלטו בתי-הספר הממלכתיים בקושי 40% מכלל התלמידים. ב-1964/1965 למדו בהם כמחצית מכלל התלמידים.

החינוך הממלכתי והחינוך הפרטי

רב השוני בלבנון בין מצבם, רמתם ובעיותיהם של בתי-הספר היסודיים-הממלכתיים לבין בתי-הספר היסודיים הפרטיים (בין בתי-ספר דתיים לחילוניים). דעת המומחים היא,

תחת נטל הוצאות החינוך, והם עלולים לנשור מסיבות כספיות. לכן מן ההכרח, שהמדינה תממן את הלימוד גם בבתי-הספר הפרטיים, כשלב ראשון לקראת הנהגת חינוך חובה וחינם בעתיד. לעומת זאת, דורשים נציגי המוסלמים העדפת החינוך על כל הוצאה בתקציב המדינה; קודם-כל לקלוט בבית-הספר הממלכתי את אלה שאינם לומדים כלל, ורק בשלב יותר מאוחר לתת, אם אפשר, תמיכה ממשלתית לבתי-הספר הפרטיים.

על אף התרחבותן של רשתות החינוך היסודי הולך המצב ומחמיר מדי שנה. ב-1954/1953 אמנם נקלטו בחינוך היסודי (ממלכתי ופרטי) 70% מבני 6—11 שנים — ולבנון היתה אז בראש מדינות ערב בשטח זה; אך ב-1964/1965 נקלטו בקושי 60%—65% מכלל גילאים אלה. שארל חילו (כיום נשיא לבנון ולפני שלוש שנים שר החינוך) מבאא החמרת המצב הקיים: שיעור-קליטה מקסימלי ב-1970 של 55% בלבד מגילאי ביה"ס היסודי.

להגשמת חינוך חינם וחובה יסודי על לבנון — לדברי מנהל משרד החינוך פואד צוייא — להשקיע יותר מ-85 מיליון ל"י להכשרת מורים, להקמת מבנים ולאספקת הציוד הדרוש; להקדיש 25% לפחות, לעומת 15% כיום, מתקציב המדינה השוטף לחינוך. דומה, כי גורל החינוך-בחינם, שהכל יחויבו בו, נתון בסכך הבעיות המיוחדות למבנה החברתי והעדתי של „ארץ הארזים“; ספק רב אם בעתיד הקרוב יתגברו הגורמים המנוגדים והמגוונים על האינטרסים הצרים שלהם למען גישה ממלכתית וכלל לאומית.

החינוך העלייסודי

בניגוד לקפאון היחסי שאיפיו את התפתחות החינוך היסודי בלבנון, התפתח החינוך העלייסודי (על שני שלביו) בקצב מזורז, כתוצאה מהנהירה הגדולה לרכישת השכלה, שבאה בעקבות השגשוג הכלכלי. אמנם רוב פירות השגשוג הכלכלי נפלו בחלקה של שכבה דקה ביותר של אילי הון וקרקע, אך עם זאת שופר גם מעמדם הכלכלי של שכבות הביניים, במיוחד של העירוניות ושל בני העדות הנוצריות.

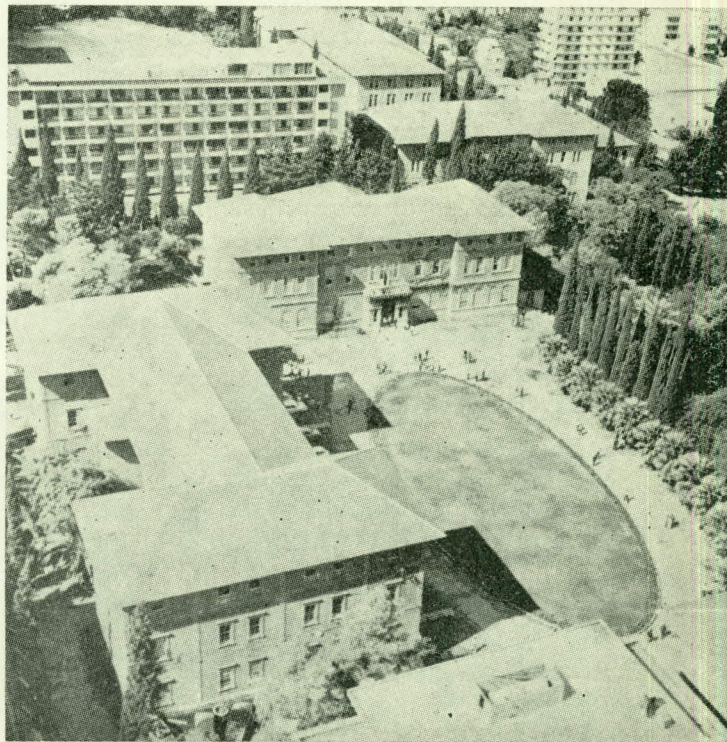
משך החינוך העלייסודי בלבנון הוא 7 שנים, מהן 4 שנים לשלב „מכין“ (או „המשלים“) ו-3 שנים לתיכון „המלא“. במרוצת עשר השנים האחרונות הורחב פי שלושה בערך מספר הנהנים מהחינוך העלייסודי העיוני* על שני שלביו: מ-39,000 תלמידים ב-1953/1954 ל-107,843 תלמידים ב-1964/1965. אף כי החינוך הממלכתי העלייסודי העיוני מתפתח בקצב מזורז יותר מהחינוך הפרטי, עדיין מקיף החינוך הפרטי 80% מכלל התלמידים.

רמת הלימודים בחינוך העלייסודי בלבנון היא הגבוהה בכל מדינות ערב. עם זאת גם כאן, בדומה למצב בחינוך היסודי, נופלת רשת החינוך הממלכתי ברמתה מן החינוך הפרטי, ובפרט בבתי-הספר הלא-מסחריים. המחסור במורים למקצועות הריאליים הוא מכשול גדול בדרך להרחבת החינוך העל-

אשר לדעת המומחים הלבנוניים שם לאל לעשרות שנים כל סיכוי לפתרון הבעיה.

מצבו הכללי של בית-הספר היסודי-הממלכתי משתקף נאמנה בממצאי סקר שנערך באחרונה. 83% מהתלמידים „נשארים-כיתה“ לפחות פעמיים בחמש שנים. אך רק לאחד מכל חמישה תלמידים כאלה „מנת משכל“ נמוכה, המצדיקה אובייקטיבית את הפיגור, ועל בית-הספר רובצת אשמת אי-הצלחתם.

בבתי-הספר היסודיים-הפרטיים (העדתיים, הזרים והמסחריים) מצויים מיטב כוחות ההוראה. על אף חינוך הניתן חינם בבית-הספר הממלכתי, נוהרים לבתי-הספר היסודיים-הפרטיים. שכר הלימוד בהם גבוה למדי: החזקת בן בבי"ס יסודי

האוניברסיטה האמריקאית בבירות

פרטי (שכר לימוד, ספרים ותחבורה) עולה לשנה יותר מ-650 ל"י, והחזקת בת כ-800 ל"י (למחצית המשפחות בלבנון הכנסה שנתית ממוצעת של פחות מ-2,500 ל"י).

חלק חשוב מבתי-הספר הפרטיים שייך לארגונים נוצריים-דתיים וקהילתיים (זרים ומקומיים); הם מעניקים סטיפנדיות ניכרות לתלמידים הנוצריים, במיוחד בכפרים ובעיירות-השדה. כך מתאפשר למעשה לעדות הנוצריות להבטיח חינוך יסודי כמעט לכל ילדיהן. לעומת זאת, המוסלמים הם הנהנים העיקריים מהחינוך היסודי-הממלכתי.

בשנים האחרונות התפתח מאבק סביב חקיקת חוק להנהגת חינוך-חובה חינם. לכאורה תומכים נציגי שני המחנות בחוק כזה; אך הנוצרים טוענים, כי הגשמתו תחייב הוצאות רבות (בעת שהמדינה מתלבטת בהוצאותיה השוטפות של הממשלה), ולפי שעה יש להבטיח קודם כל את החינוך היסודי לילדים הנקלטים כיום בבתי-הספר הפרטיים, כי הוריהם כורעים

* יודגש, כי לחינוך מקצועי משקל זעום ביותר בלבנון. הוא מקיף כיום בקושי 1,500 תלמידים, הלומדים ב-7 בתי-ספר. רבות נכתב בלבנון והוצהר על צורך פיתוחו המזורז של החינוך המקצועי על חשבון העיוני, אך הדרך למימוש הדבר עדיין לא נראית באופק.

סטודנטים באוניברסיטה האמריקאית

וב"אוניברסיטה הערבית" (המצרית). "האוניברסיטה הלבנונית" הרחיבה את כושר קליטתה בקצב אטי ביחס לקליטתה בעשור הראשון להקמתה. בשנת 1961/1960 למדו בה 1,442 סטודנטים. מספר הסטודנטים גדל בקצב מזורו ביותר בשנים האחרונות, ובמיוחד החל מ-1963/1962, כאשר האוניברסיטה הכפילה את כושר קליטתה במשך שנתיים. "האוניברסיטה הערבית" הספיקה להגדיל פי 7.5 את מספר הסטודנטים במשך חמש שנות קיומה. התפתחות בלתי-מאוזנת זו של שתי האוניברסיטאות — הלבנונית והמצרית — משתקפת גם, כמובן, ברמת הלימודים הירודה (אף אם נתעלם מהבעיות האחרות, הנובעות מקיומם של מבנים בלתי-נאותים, מחסור בצידוד, דלות המעבדות וכדומה). כתוצאה מכך נכסלו בבחינות הגמר לתואר ב"א ב-1963/1964 כמעט כל הסטודנטים של "האוניברסיטה הלבנונית" פרט ל-4 (ארבעה!). המצב דומה גם לגבי הסטודנטים ב"אוניברסיטה הערבית" — אף כי הם מקבלים תארים בנקל, נוכח הדרישות הנמוכות של ההנהלה המצרית.

מעניין להדגיש, שכמעט לא חל שינוי באחוז בוגרי הפקולטות המעשיות, אשר עדיין הם כ-40% מכלל 2,000 המסיימים מדי שנה, למרות גידול בשיעור הסטודנטים הלומדים בפקולטות למדעי הרוח והחברה, בהן גדולה הנשירה. ב-1964/1965 השלימו את לימודיהם בפקולטות המעשיות בבתי-האולפנא הגבוהים בלבנון כ-800 איש, מהם כ-200 במדעים, 165 בהנדסה, 350 ברפואה ו-73 בחקלאות.

ירדן, "המפגרת"

אוכלוסייתה של ממלכת ירדן מתחלקת לתושבי עבר-הירדן לשעבר ותושביה הפלשתינאיים (תושבי-קבע ופליטים) של

יסודי (בפרט הממלכתי), וכל שכן הוא מכשול להעלאת הרמה ולמניעת (או לפחות לצמצום) נשירת התלמידים הן מכיתות ה' ו-ט' בשלב החינוך, "המכין" והן בשלב התיכון, "המלא" בכיתות י' ו-יא, כיתות שהן למעשה "צוארי-כד" צרים למדי, לדעתם של רוב המומחים.

בחינוך "המכין" נקלטו ב-1964/1965 66,148 תלמידים (כפ" ליים ממספר תלמידי שלב חינוך זה ב-1953/1954). לפיכך נקלטים עתה בחינוך העל-יסודי "המכין" כ-55% מבני 12—15, לעומת 30% עשר שנים לפני כן.

מזורו ביותר היה קצב פיתוחו של שלב התיכון, "המלא", שהתרחב פי שמונה ויותר (מ-5,000 תלמידים ב-1953/1954) ב-1954 לכ-42,000 תלמידים ב-1964/1965). התפתחות זו מקורה ב"להט למשרות ממשלתיות" של הלבנוני הממוצע: משרות המתונות, כמובן, בהשגת תעודת הבגרות. בתיכון, "המלא" נקלטו 3.5% מבני 15—19 בשנת 1953/1954, לעומת למעלה מ-25% מביניהם ב-1964/1965.

החינוך הגבוה

ביירות היא המרכז האוניברסיטאי החשוב ביותר במזרח התיכון — חשיבות שאינה נובעת מכושר קליטתם הכמותית של בתי-האולפנא הגבוהים, אלא בעיקר ממשקלם האיכותי והרבי-גוני. יש בביירות ארבע אוניברסיטאות, המייצגות תרבויות שונות, והנהגות ברובן מחופש אקדמאי מלא. משך העשור האחרון איבדה ביירות מכוון "משיכתה" החינוכי, בגלל התפתחות אמצעי-התחבורה ובשל פיתוח קשרי תרבות ולימודים בין מדינות ערב לחו"ל, אך בכל זאת היא מוסיפה להיות מעין "פריס של המזרח-התיכון". חשיבותם של מוסדות החינוך הגבוה בולטת במיוחד בלבנון, כיון שאין במדינה זו כל מוסדות מחקר ממלכתיים ראויים לשמם (בריאות, חקלאות, כלכלה, מדע וכדומה), ומוסדות החינוך הגבוה — וביחוד האוניברסיטאות — ממלאים תפקיד נכבד בשטחי המחקר היוזם.

בארבע האוניברסיטאות* הפועלות בביירות למדו בשנת 1964/1965 18,575 סטודנטים (כ-58% מהם לבנוניים) וכ-1,700 סטודנטים (כמעט כולם לבנוניים) במכוני גבוהים ברמה אוניברסיטאית. למעשה הגיע מספר הסטודנטים הלבנוניים בחינוך הגבוה (אוניברסיטאות ומכוני גבוהים) ל-13,176 ב-1964/1965**, לעומת קצת למעלה מ-3,000 מתוך כולל 4,000 הסטודנטים שלמדו ב-1953/1954.

יש להטעים, כי שתי האוניברסיטאות המערביות — האמריקאית והצרפתית — התרחבו כל השנים בקצב אטי יחסית, בגלל הקפדתן על רמת לימודים גבוהה ביותר ועל קבלת סגל מרצים מובחר. לעומת זאת, תפח ועלה בשנים האחרונות מספר הסטודנטים ב"אוניברסיטה הלבנונית" (הממלכתית)

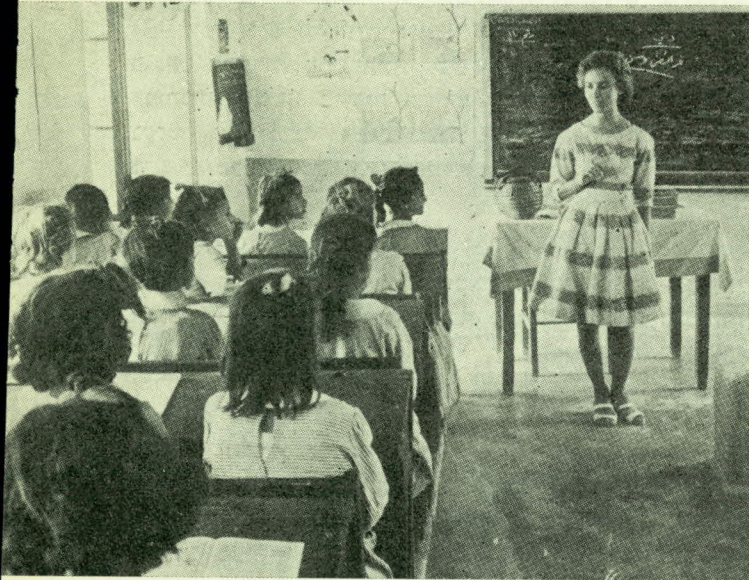
* "האוניברסיטה האמריקאית" (שנוסדה ב-1866), בה למדו ב-1964/1965 3,200 סטודנטים (מהם 40% לבנוניים); "האוניברסיטה הצרפתית ע"ש", "יוסף הקדוש" (שנוסדה ב-1875), בה למדו באותה שנה כ-2,500 סטודנטים (מהם 60% לבנוניים); "האוניברסיטה הלבנונית" הממלכתית (שנוסדה ב-1951), בה למדו ב-1964/1965 6,875 סטודנטים (מהם 80% לבנוניים), ו"האוניברסיטה הערבית" (קרי: המצרית) שנוסדה ב-1960, בה למדו יותר מ-6,000 סטודנטים אותה שנה.

** מספר זה אינו כולל כולל 3,000—4,000 סטודנטים לבנוניים הלומדים בחו"ל.

היתה לרוב המורים השכלה מקסימאלית של 9 שנות לימוד — ועתה 95% מהמורים הם בעלי השכלה תיכונית לפחות.

החינוך העלייסודי

החינוך העלייסודי העיוני על שני שלביו ("מכין" ו"מלא") הקיף ב־1964/1965 כ־93,000 תלמידים — פי 4.5 ויותר מאשר ב־1953/1954. כלומר, כשליש מכלל גילאי 12—19 ב־1964/1965 — בהשוואה לכ־8% מגילאים אלה בשנה 1954/1953.

שיעור בבית־ספר יסודי לבנות בירדן

ב־1964/1965 סיימו את התיכון "המלא" 5,694 תלמידים — כמעט פי 6 ממספר הבוגרים שלפני עשר שנים. יותר משליש מבין מקבלי תעודות־הבגרות סיימו באותה שנה מגמה ריאה לית. כן בולטת עליה במספר הבנות בין מקבלי תעודת הבגרות: מ־15% לפני עשר שנים — לכ־25% ב־1964/1965. המעקב מוכיח, כי מסיימים את התיכון "המלא" כ־10% מכל מחזור המתחיל בכתה א' של ביה"ס היסודי — ר־40% מבוגרי ביה"ס "המכין". המפתיע מבחינה סטטיסטית הוא, כי בירדן יש 2.9 בוגרים תיכוניים לכל 1,000 תושבים לעומת 1 בלבד בצרפת. אך מובן, שהשוואות כאלה מתעלמות מן ההערכות לרמתה של ההשכלה.

שלטונות ירדן — אפשר שמקבלים בסיפוק את הצלחת הצעירים בלימודיהם. לעומת זאת הם מוטרדים עלידי הבעיות הנובעות, לגבי המשטר, ממציאותם של "משכילים" אלה, שעה שקיים מחסור כרוני בתעסוקה בשבילים — שלא להזכיר כלל את רגישותה של שכבה זו בקליטת רעיונות לאומניים קיצוניים.

יחסית להתפתחות רחבה ורבת משמעות זו בחינוך העל־יסודי העיוני, נמצא החינוך המקצועי על שני שלביו בראשיתו. אמנם קיים גידול מספרי, וכן התקדמות והתרחבות במקצועות הטכניים להם "רעבה" ירדן; עם זאת, אחד הגורמים

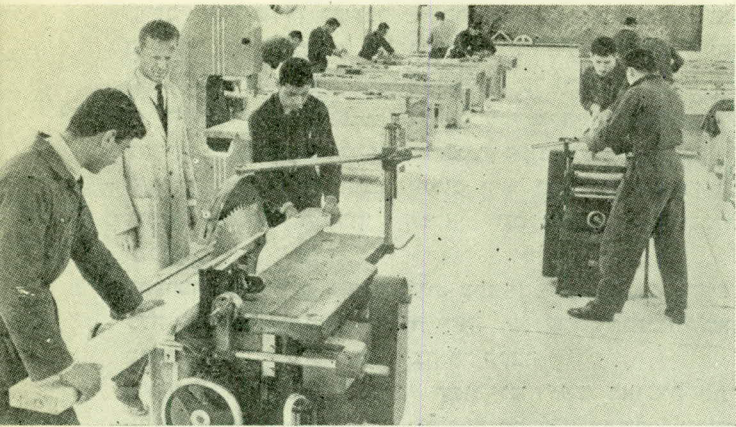
הממלכה. אין זה מקל על קידומה של מערכת החינוך הירדנית. אמנם רב המאמץ שמשקיעה המדינה הירדנית בקידומם של מוסדות החינוך ובפיתוחם, אך אין ספק, כי ההישגים שהושגו הם בראש וראשונה הודות למאמציהם הכספיים והטכניים של "סוכנות הסעד לפליטים" ואונסק"ו. מה גם, שהמאמצים הופנו בעיקר ל"אוכלוסיה השולית" של ירדן, הפליטים. מאמצים אלה מנעו מבני האוכלוסיה הזו להוות ריכוז של חסרי השכלה, בדומה לרובה של האוכלוסיה הכפרית בארצות ערב.

החינוך היסודי

ירדן תופסת את המקום הראשון במדינות ערב בקליטה בפועל של גילאי שלב החינוך־היסודי (6—12), אף לפני לבנון ומצרים. בשנת הלימודים 1964/1965 למדו במסגרת החינוך היסודי בירדן כ־293,300 תלמידים (מכלל 386,200 תלמידים). החינוך היסודי מקיף, אפוא, קצת יותר מ־80% מכלל גילאיו — לעומת 40% בשנה 1954/1953. כאשר כמחצית מלומדי החינוך היסודי היו בני 12 ו־15 שנים. חוסר התעסוקה הקיים במדינה מגביר למעשה את "תודעת החינוך" של ההורים — והדבר משתקף באי־היעדרות התלמידים, שלא כמקובל במדינות ערביות אחרות. 87 מכל 100 תלמידים בכתה א' שבמחזור נכנסים לכתה ז' (שהינה השנה הראשונה לחינוך "המכין"). הישג בולט זה נובע ישירות משיפור רמת ההוראה: רבע מכלל המורים הם עתה מוסמכים, לעומת 3% בלבד לפני עשור. יתרה מזו: בעבר

שיעור בבית־ספר יסודי לבנים בירדן

חינוך מקצועי בירדן

לשוקי-העבודה, ומן היתר — שלישי לתיכון-עיוני ושני-שלישי לתיכון-מקצועי.

אכן, מפתיעה לכאורה העובדה, כי ירדן — המדינה הפחות יומרנית בין שכנותיה — עומדת בפתח תקופה, בה תוכל לקדם צעד נוסף את תושביה (עבר-הירדנים כפלשתינאים, ובכללם הפליטים) בשטח ההשכלה העל-יסודית, כהמשך להשיגה העדכניים בחינוך היסודי.

סיכום

מעניינת ההשוואה בין התפתחותו של החינוך בלבנון, המתקדמת לזו שבירדן, ה"מפגרת" — דווקא בגלל השוני הרב ביניהן. השוואה כזו מאפשרת לעמוד בבהירות-יתר על הקצב המזורז של ההתקדמות בתחום זה בממלכה הירדנית — וממילא גם על אופיין ועומקן של התמורות הקורות בו. אמנם, בירדן מתבלטות התמורות במיוחד על רקע פיגורה בעבר, וסבך הבעיות מאפיין את מצבה כיום (כולל בעיית שילוב הפליטים בכלל האוכלוסיה). אך עם זאת יש בתמורות אלו גם כדי לשקף, במהותן, את הדינמיות אשר בשנים האחרונות נעשתה נחלתן של רוב מדינות ערב בתחומי החינוך וההשכלה.

אשר להתפתחות בלבנון, אופייניות לה התופעות הבאות:

- קפאון, ואף נסיגה, באשר להבטחת חינוך יסודי לכל, ובפרט ל"שכבות המקופחות" — בין שהן שכבות חברתיות ובין אתניות-עדתיות (כלומר, המוסלמים בכלל — והשיעים שבדרום במיוחד).

- הרחבה ניכרת של השכבה הנהנית מחינוך על-יסודי עיוני, בשלבי השונים.

- תנופה בהרחבת ההיקף של הנקלטים במוסדות ההשכלה הגבוהה — תוך דגש בולט במדעי הרוח והחברה, אך נסיגה יחסית במשקלם המספרי של הלומדים ב"פקולטות מעשיות".

לעומת זאת, בירדן מתבלטות בהתפתחות מגמות אלו:

- התנופה בהרחבת החינוך היסודי, מאפשרת להשיג יצדה ניכרת של שיוון בין חלקיה ורבידיה של האוכלוסיה:

המפריעים לקידום מזורז יותר של החינוך המקצועי הוא התנגדותן של מדינות ערב להעמיק חינוך זה בקרב הפליטים, מתוך חשש שהחינוך יביא לקליטתם בארץ מושבם. כמוכן, ירדן אינה יכולה להפר את המוסכמות בנידון, אף כי יש לה עניין בהרחבת החינוך המקצועי גם מסיבות כלכליות פנימיות וגם בשל מניעים מדיניים ארוכי טווח.

החינוך הגבוה

ההשכלה הגבוהה בירדן — עודה בתחילתה. ב-1962/1963 פתחה "האוניברסיטה הירדנית" ברבת-עמון את שעריה, אך למדו רק בפקולטה למדעי הרוח, שכללה חוגים לספרות ערבית, גיאוגרפיה, היסטוריה, אנגלית, ארכיאולוגיה ופסיכותרפיה. לפני כן היו קולגים על-תיכוניים אחדים. בינתיים נפתחו כבר שתי פקולטות נוספות — האחת למדעים והשנייה לכלכלה-ומוסחר; פקולטה להנדסה תיפתח כמתוכנן ב-1970. 1,800 סטודנטים (מהם שני-שלישים ב"פקולטה למדעי הרוח") היו באוניברסיטה הירדנית ב-1966/1967*, לעומת 160 סטודנטים ב-1962/1963.

בקיץ 1966 סיים מחזור הסטודנטים הראשון את חוק לימודו. ה"ב"א ניתן ל-58 הבוגרים על-ידי המלך חוסיין (להבלטת חשיבות המאורע הוא השתתף אישית בטקס).

הישגים ומגמות לעתיד

הישגיה הניכרים של ירדן בתחום החינוך משתקפים במיוחד מממצאי ניתוח קצב ההתקדמות מאז תש"ח, ובמיוחד בעשור האחרון.

- ★ 55% מבין גילאי 15—19 יודעים קרוא-וכתוב, לעומת 12% מבני 50 ויותר מבין הדור הקודם.
- ★ סיכויי נער מגילאי 15—19 שנה לדעת קרוא-וכתוב גדולים פי 4 בהשוואה לסיכויים שהיו לאביו.
- ★ סיכויי נערה מגילאי 15—19 ללמוד קרוא-וכתוב גדולים פי 10 ויותר בהשוואה לסיכויים שהיו לאמה.
- ★ לנער ולנערה העירוניים — ולנער כפרי — יש כיום סיכויים שווים לסיים את שלב החינוך היסודי. לעומת זאת, הנערה בכפר מפגרת במקצת אחריהם. מכל מקום, הודות לקצב המהיר של הנחלת החינוך היסודי לילדים הירדניים, ובמיוחד בעשור האחרון, הדביקה הנערה הירדנית במידה רבה את רמת החינוך לה זכה הנער בעבר.

על רקע ההתפתחות המהירה ורבת-ההישגים בשטח ההשכלה, הכינו שלטונות ירדן תכנית-אב, שתיכנס לתוקפה במלואה, כנראה ב-1967/1968.

עיקריה הם:

- ★ הבטחת החינוך היסודי לאותם 20% מהילדים, שעדיין לא זכו לו.

- ★ הנהגת 9 שנות לימוד (במקום 6 שנים כיום). בתום שש השנים הראשונות יחולקו התלמידים: 20% מהתלמידים היותר חלשים יועברו לבי"ס "מכין" מעשי, בו ירכשו מקצוע ומלאכה — ויתר ה-80% ילמדו 3 שנים נוספות במסגרת "מכין" עיוני. עם סיום 9 שנות לימודי-החובה יופנו 25% מהבוגרים

* מספר זה אינו כולל את 20,000 הסטודנטים הירדניים הלומדים באוניברסיטאות בחו"ל.

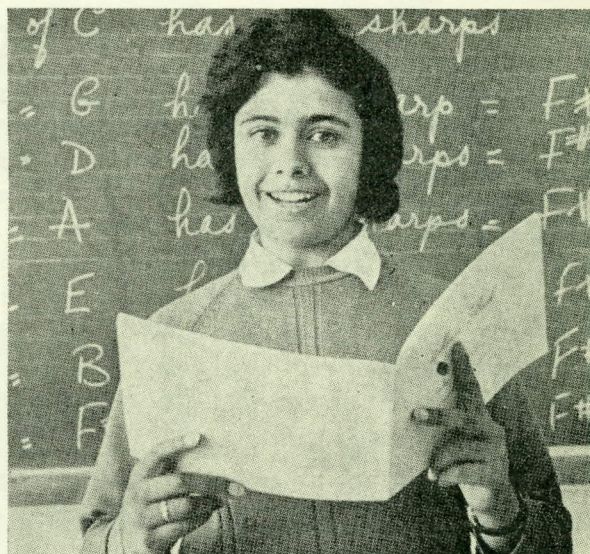
תושבי עבר-הירדן לשעבר — כתושבים ה"פלשתינאים", בין הפליטים לבין השאר. התפתחות זו תורמת להעלאת רמתו של כוח-האדם ולקידום פיתוח הכלכלי של ירדן.

● הרחבת החינוך העל-יסודי על שני שלביו, שכבר נכנסה לתנופה מחודשת עם מימוש התכנית הקובעת 9 שנות חינוך-חובה במקום 6 — והדבר יתרום ודאי להרחבה נוספת: גם בחינוך בשלב התיכון, "המלא" וגם בלימודי ההשכלה הגבוהה.

ההערכה להישגיהן של ארצות ערב בשדה החינוך וההש"כלה תלויה לא-מעט באמת-מידה שנקוט. תיתכנה כאן מסקנות השונות זו מזו מן הקצה אל הקצה.

מומחים בין-לאומיים לענייני חינוך וכוח-אדם בארצות מתפתחות מדגישים את הבזבוז של חלק ממשאבי המשק המופנים לקידום החינוך — ואת הסכנות חברתיות — בהרחבה כמותית מהירה של החינוך על-השבון ההקפדה על הרמה האיכותית. ביקורת זו מתבססת על בחינת התועלת הממשית — והברכה הכלכלית — לטווח הקצר ולטווח הארוך. לדעתם, מבחינת "הכדאיות הכלכלית" של ההשקעה בהרחבת ההשכלה, ומבחינת תרומתה לזירוו של הפיתוח הכלכלי, מבלי שיגרום לציפיות חברתיות חסרות-סיכוי — יש להפנות את עיקר המאמצים להרחבת החינוך העל-יסודי וההשכלה הגבוהה; שכן אלה הן הבעיות הקריטיות בארצות המתפתחות.

תלמידת סמינר למורים ברמאללה

לוא קיבלנו כאמת-מידה אומדן כזה של הצרכים, כי אז ניתן היה לומר, אולי באופן פרדוקסלי למדי, כי דווקא לבנון — על אף אזלת היד של השלטונות והיעדר מדיניות "מהפכנית" — היא שהצליחה לכאורה לפתח את מפעלי החינוך בהתאם להמלצות המומחים: כלומר, "שמירה על הרמה" (הרחבת ההשכלה העל-יסודית והגבוהה) מבלי לנסות לפתור את בעיית מימושו של חינוך-חובה יסודי לכל. שני פגמים בכך. מבחינה כללית: לגידול המספרי של תלמידי מוסדות ההשכלה הגבוהה נתלוותה ירידה מסוימת ברמת הלימודים הממוצעת, וביחוד בשתי האוניברסיטאות ה"לאומיות". באשר להכוונת מגמותיה של ההשכלה הניתנת, אי-התערבותה של המדינה, כגורם אקטיבי מכוון, היתה בעוכריה של לבנון; שכן היא מנעה ממנה שימוש מלא באפשרויות לזירוו קידומה הכלכלי והמדעי — כי לא ניתן פיתוח נאות לחינוך המקצועי; וברמה האוניברסיטאית לא הורחב במידה מספקת כושר-הקליטה של הפקולטות, "המעשיות", ובפרט ב"אוניברסיטה האמריקאית" וב"אוניברסיטה ע"ש יוסף הקדוש", שהן בעלות הרמה הגבוהה.

לעומת זאת, ירדן — אין לה שליטה על מידת הרחבתו של החינוך היסודי (אשר, כביכול, "נכפית" עליה על-ידי הסיוע החיצוני לפליטים, וכן נכפית עליה בכוח מסיבות חברתיות ומדיניות פנימיות, כגון הצורך ל"איחוי" רבדי האוכלוסיה השונים) ואף לא על מגמותיו. כתוצאה, גם היא אינה נהנית ממלוא התועלת האפשרית (מבחינת פירותיה הכלכליים של השקעת משאבים במפעלי החינוך), בעיקר משום חולשתו של החינוך העל-יסודי המקצועי. עם כך נמנע ממנה גם הישג אפשרי נוסף: לוא הורחב במידה ניכרת החינוך המקצועי, ייתכן כי הדבר היה גם מונע בעד גידול מופרז של שכבת "המשכילים" העקרה, אשר בית-הספר העל-יסודי העיוני מייצר אותה כיום — ואשר מוסיפה אמנם לעליה כללית ברמת ההשכלה, אך אינה תורמת להפקת תועלת כלכלית מקסימלית מעובדה זו. פגע זה של "עקרות המשכילים" הוחמר אולי במיוחד נוכח הפיגור הרב בפיתוחה של ההשכלה הגבוהה השימושית בהיקף ובקצב הדרושים; וקשה להניח, כי דבר זה אינו גורם לבזבוז מקורות אנושיים, שהם כה חיוניים לקידומה הכלכלי המזורז של ירדן.

כללו של דבר: שתי הארצות — גם לבנון גם ירדן — רחוקות מ"לעמוד על מקום אחד", אך דומה, כי שתיהן עדיין לא מצאו את ההתאמה (האופטימלית) בין המכשיר ההשכלתי לבין צורכי הפיתוח המשקי וצורכי הפיתוח התרבותי שלהן.

אגרוף הפלדה של „חיילי השוקולדה“

רשמי ביקור אצל „הגבארדיה
המלכותית“ בבריטניה

א. חשביה

אחד מ„אירועי-התיירות“ המקובלים בלונדון הוא חילוף-המשמרות של „הגבארדיה המלכותית“ — בארמון באקינגהם, במגרש-המסדרים של משרד-ההגנה ובחזית ה„בנק אוף אינגלנד“ (וכאשר שוהה המשפחה המלכותית בארמון וינדזור — גם שם). חיילי „הגבארדיה“, בעלי המקטרונים האדומים, המכנסים הכחולים עם הפס האדום, והכובעים הגבוהים-גבוהים, העשויים פרוות-דוב ארוכת-שיער, נראים כ„חיילי-שוקולדה“ מתוך אופרטה מתחילת המאה. חברות-פרסום נוהגות לשכור אותם ממשרד-ההגנה הבריטי כדי לצלם כרקע למוצרים „עתיקי-מסורת“.

תיירים חדי-מבט, לעומת זאת, עומדים במהרה על תכונה אחת של אלה, המרמזת כי מאחורי החזות הטקסטית-ראוותנית — אנשי-חיל מחושלים ואיתנים. תכונה זו היא תוצאה של המשמעת העצמית הנקדנית. אנשי „הגבארדיה“ לא ינידו עפעף כאשר תישען עליהם כוכבנית-קולנוע המבקשת להצטלם לשם פרסום: הם יעמדו על משמרתם בשמש וברוח; צעדיהם המדודים לא יוחשו ולא יואטו, לא יתקצרו ולא יוארכו — תהא הסיבה אשר תהא.

אנשי „הגבארדיה“ עצמם רואים בצד הזה של אישיותם את העיקר. הצד החגיגי-ראוותני הוא לדידם „שירות מיוחד למלכה“. בעודנו טירונים, מתרגלים אותנו לצורכי-טקס ומאמנים אותנו למלחמה,“ אומר מיור איאן ארסקין, שהיה מפקד קרבי ב„גבארדיה“ ונעשה דובר החיל לפרק-זמן קצר. „בגמר האימונים הבסיסיים אנו יוצאים לשירות פעיל. תמצא את אנשינו בהרי רדפאן שבגבול ערן, ביערות-העד של מאלויה ובצבא-הריין, וכן בעתודה האסטרטגית הבריטית. לאחר פרק-שירות כזה, אנו מוחזרים למולדת ומשרתים חודשים אחדים בתפקידי-שמר טקסיים. אין אנו מקבלים תוספת-שכר תמורת השירות המיוחד שאנו משרתים את המלכה — אם כי שירות זה כרוך בשעות-עבודה רבות

כלל ועיקר: הנקיון. בכל הצבא הבריטי, וב"גבארדיה" המלכותית בפרט, משוכנעים הקצינים, כי לנקיון חשיבות רבה בהעלאת המוראל. אפילו הורגל הטירון לחייתפנוקים, אפשר להרגילו לנקיון אישי ולנקיון מגוריו.

כאשר מגיע הטירון לבסיס-הטירונים, מקצים לו מגורים באולם, בו ניצבות כעשרים מיטות, ומטילים עליו אחריות על חלקים מסוימים ממקום-המגורים. בראש וראשונה, הוא אחראי לנקיון ולסדר במיטתו ובקרבתה, וכן בארונו. על ציודו האישי להיות ערוך ומסודר על פי סדר קבוע. סדינו צריך להיות מקופל קיפול מיוחד, ופריטי ציודו צריכים להיות תלויים על ווים המיועדים להם. החדר כולו צריך להיות ממורק, ודליי-החול לכיבוי-דליקות צריכים להבהיק כמראות. את הרצפה מקרצפים בסכיני-גילוח, עד שהיא "נקיה כדי לאכול עליה". מסיום מירוקה של הרצפה עד לשעת הביקורת נוהגים הטירונים לכסותה בשמיכות, לבל תכתימה טביעת רגל.

האחריות לנקיון מוטלת על אחד מדרי החדר. מוקצית לו הפינה הנוחה ביותר, והוא עונד כוכב קטן על שריולו הימני — כוכב שעליו סימנת "הגבארדיה": "חמישה כאחד" (תיאור סמלי לחמש האצבעות ואגרוף קפוצ').

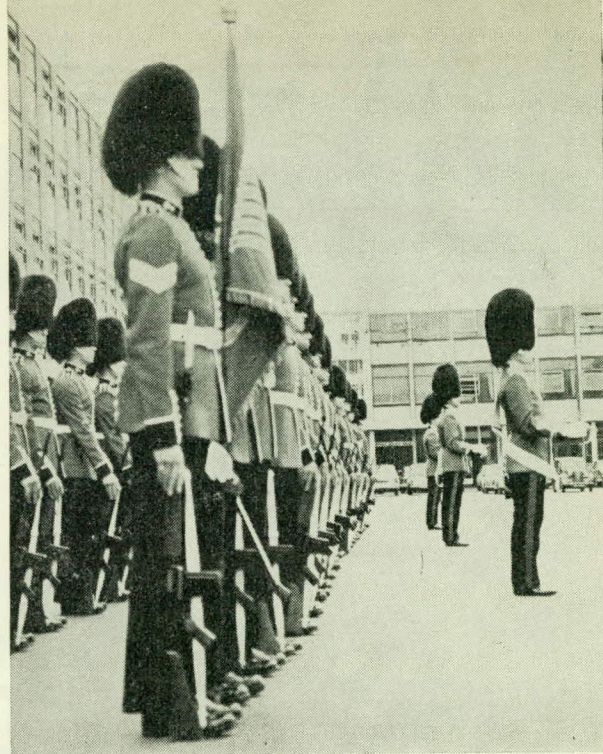
ההקפדה על הנקיון נראית בתחילה בעיני הטירונים — שאר-זה פשטו את לבושם האזרחי — כילדותית וחסרת-טעם, אך המדריכים משוכנעים, כי זוהי ראשית הפיכתו של טירון מאזרח ללוחם, אשר בעת צורך לא יקל ראש אף בפרט הקטן ולא יחסור מעצמו כל מאמץ שהוא. בהיותו במדבר או ביער-עד לת, יקפיד תמיד על נקיון נשקו — נקיון העשוי להציל את חייו והיי עמיתיו.

למדים תפקיד חשוב ביצירת רווח-החייל. מדי "הגבארדיה" מרשיי מים. הרושם הוא סממן חשוב של המוראל.

איך לפתח כושר גופני ולמפח גאון

כעת מוכן איש-ה"גבארדיה" לשלב הבא של הכשרתו: השגת כושר-גופני מעולה.

תנאי יסוד לכושר גופני הוא תרגול אינ-סופי. "בעל כושר גופני מעולה יהיה פחות ממורמר על אפרוריות השגרה שבחילי הצבא", אמר לי ד"ר קארדל, אחד מקציני-הרפואה הוותיקים של החיל.

"הגבארדיה" במסדר בארמון באקינגהם

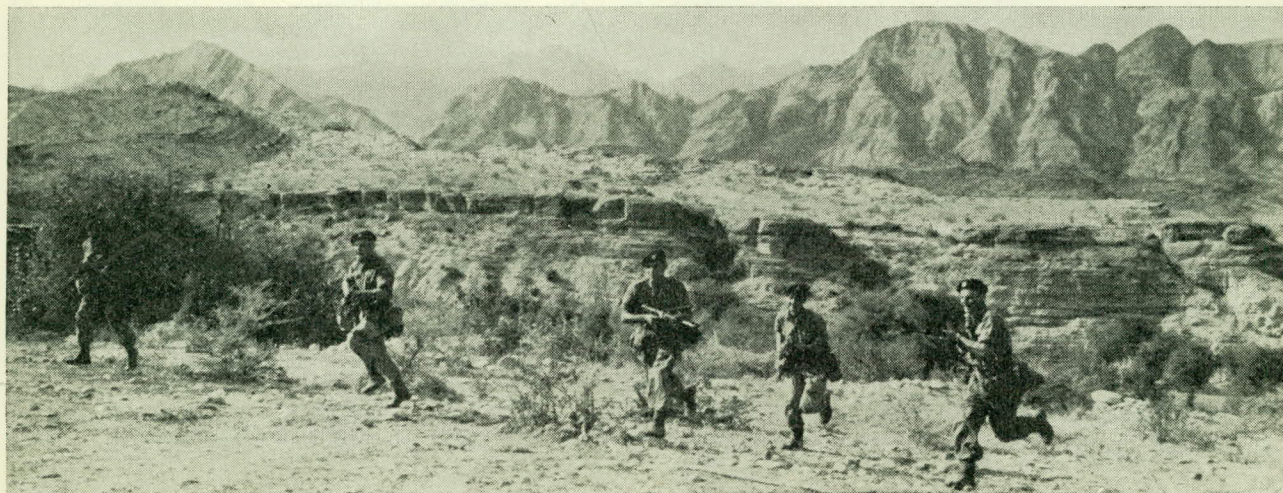
ונוספות, במיוחד לאנשי, הגבארדיה-הרכובה, הצריכים לספל גם בעצמם וגם בסוסיהם."

רובום עז-נפש

כיצד "יוצרים" איש-ה"גבארדיה" — חייל-צעצוע היודע לנוע כרובוט, ועם זאת לוחם עז-נפש, העשוי ללא-חת, שהחיל שלו נתפרסם בעמידת-גבורה בקרבות מרים (יוטעם, שרבים מהיילי "הגבארדיה" קיבלו צלב-יוקטוריה, העיטור הצבאי הרם ביותר בבריטניה).

בתכנית-האימונים של איש-ה"גבארדיה" כמה מרכיבי-יסוד, שאותם מבקש החיל לסגל לאנשיו, לפני שהם זכאים ללבוש את מדיו. המרכיב הראשון הוא פרוואי בתכלית, ולכאורה אינו מעורר-השראה

הסתערות אנשי "הגבארדיה" בהרי רדפאן

טבעו של כל אדם לרצות לעלות על זולתו. איש, הגבארדיה, שכבר למד להיות גאה בהשתייכותו לחיל זה, אינו צריך דרבון נוסף לעשות את המאמץ הנדרש בתחום חדש זה. מכיון שהחדירו לגפשו, השכם והערב, את ההכרה, כי „הגבארדיה“ היא חיל-עדיית. נעשה הטירון נוגש-של-עצמו (דרבון-עצמי זה מניע טירונים רבים להשתדל לעלות לדרגת מש"ק ולהתקבל לקורס-צינים).

הכלים העומדים לרשות „הגבארדיה“ הם רבים ומגוונים. „הגבארדיה“ הרכובה היא כיום משורינת, ויש „לגבארדיה“ גם תותחים ויסודות מכל חיל אחר. לאחרונה הוקמה יחידה חדשה: „הכוחות המיוחדים של הגבארדיה“, שהם מעין קומנדו מוצנח, מוטס ויביל-מסוקים, היודע גם לבצע פעולות הבלה תתי-מיות.

מסורת של דורות מעידה על יעילותה של „שיטת הגבארדיה“. הדוגמאות, השוטפות בנקל מבין שפותיהם של ותיקי החיל, רבות מספור. אחת מהן מספרת על סר ג'ון מור, המצביא הבריטי במלחמה נגד צרפת בספרד, שהתבונן בלב כבד בשרידי כוחותיו הנסוגים אל קורונה. האנשים היו רעבים, אחווי קור ויגיעים; רבים מהם השליכו את הרובים, מדיהם נטרפטו והם נראו יותר כאספסוף מאשר כצבא לוחם. והנה הבחינו עיניו של המצביא בשדרה של היילים שעדיין צעדו בסך, על נשקם וציודם, ומדיהם מכופתרים למשעי. „זוהי, הגבארדיה“, ללא ספק, אמר מור.

האם יש מקום ל„גבארדיה“ בזמננו?

„התשובה מובנת מאליה“, טוען מיור ארסקין. „ככל שהלחימה תובענית יותר, בשל כלי-נשק הדישים ואורחות-לחימה משוכללות יותר, בהיבמיה גדלות הדרישות העומדות בפני הלוחם. והדרישות העומדות בפני אנשי „הגבארדיה“ הן מן הגבוהות בהשוואה לכל חיל שהוא“.

הדעות המובאות ברשימה אינן משקפות את דעות המערכת.

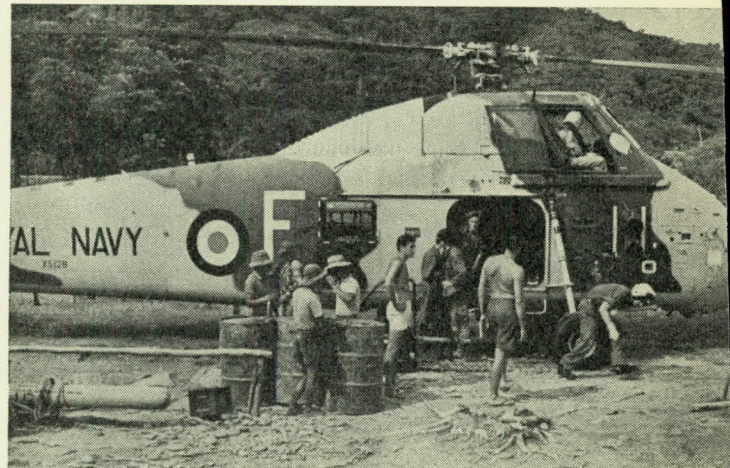
אנשי „הגבארדיה“ בפרטול במלאיה

זמן רב שוהה איש „הגבארדיה“ במגרש-המסדרים, שם הוא מסוגל לעצמו את הדיוק הרב, ההכרחי למילוי תפקידיו הטקטיים. דיוק זה, והצינתנות המיידית והעיוורת הנובעת ממנו, יעילים גם בשדה הקרב.

„התרגול הזה יוצר הרגלי-מחשבה, שעיקרם צינתנות כהרף-עין“, אומרים ותיקי „הגבארדיה“. „זהו חלק נכבד מסוד הצלחתם של אנשי „הגבארדיה“ בעמידתם העיקשת ברגעים קשים-במיוחד של קרב — וביכולתם ליטול במהירות את היזמה לידיהם כדי לשבור התקפת-אויב נמרצת“. בפיהם סיפורים על מאות מקרים-לדוגמה מתולדות „הגבארדיה“, מימי המלחמה נגד צרפת בספרד ועד שמירת הגבול בעדן.

הרגל הצינת המיידית הוא מקור-עצמה וסגולה כנגד התרופפות עצבים בלחץ הלחימה. „לדעתי, מונע הדבר את מה שאנו מכנים

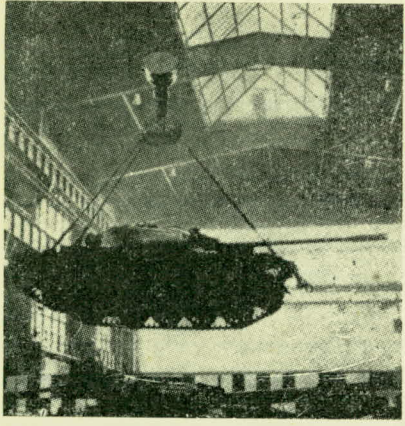
קומנדו מוטס-מסוקים של „הגבארדיה“

„עייפות-קרב“, ומה שקרוי בחיים האזרחיים התמוטטות-עצבים“, חיוה דעתו ד"ר קארל. „בחייים האזרחיים מקורה של התמוטטות-העצבים, לעתים קרובות, בספקות המכרסמים בלב זמן רב מדי. עצביו של החייל מתרפטים במיוחד עקב עמידה ממושכת מול סכנת מוות. הרגל-הצינת מחשל את עצבי החייל, גותן לו עניין ומחוק בו את ההרגשה, שאם יחזיק מעמד עוד זמן מועט, ייצא בשלום מן המשבר“.

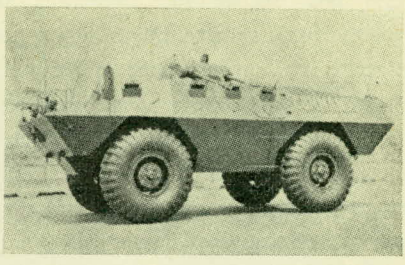
„שיטת-האימונים, המחזקת את תת-ההכרה כנגד הפחד, היא מעיין-און“, כתב קית בריאנט, אחד ההיסטוריונים של „הגבארדיה“, „וכל אימוניו הבסיסיים של איש „הגבארדיה“ מכוונים למטרה זו. ככל שאינסטינקט-הצינת יותר חזק, כן גדלים סיכויי החייל לגבור על הפחד מרפטי-העצבים“.

הנקיון והכושר הגופני מפיחים באיש „הגבארדיה“ הכרת-ערך עצמו. זוהי מעלה, לדעתם של מעריצי החיל. אחת השיטות לטיפוחה של הערכת-החייל היא הצגת מזכרות מתולדות החיל לפני הטירונים, במוזיאון של „הגבארדיה“. גם חדרי-המגורים מעוטרים בסמלים ובשמות של מערכות ומסעי-מלחמה בהם השתתף החיל.

לאחר החופשה הראשונה, הניתנת בתום חודש, מגיע תור ההיכרות עם כלי-הנשק. המדריכים משתדלים לעורר באנשי „הגבארדיה“ את הרצון להגיע להישגים בשימוש בכלים העומדים לרשותם, יותר מבכל חיל אחר בצבא הוד-מלכותה.

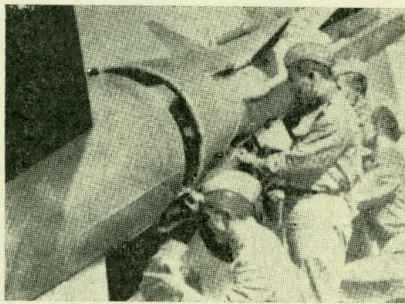

קלגסיו הרכובים של צינגו-חאן, הכובש המונגולי הגדול, הפליאו להמטיר הציהם על האויב. עתה בא למונגוליה (לפחות, לאותו חלק שבמעגל-ההשפעה הישיר של ברה"מ — הרפובליקה המונגולית העממית) תור הקלי-עה בנשק משוכלל ואדיר פייכמה, בירכתי מדבר-גובי מתאמנים אנשי „צבא-העם המונגולי” באחזקתו ובתפעולו של טיל נ"מ מתוצרת סובייטית (ה„גאידלאין”, לפי המינוח שבפי אנשי „נאטו”). אכן, הטיב והיחס שבמגעיו אנשי מונגוליה המדברית ואנשי סין הקיסרית-לשעבר שונה עתה במקצת מזה שקוראי ספרית „מערכות” יכלו להתרשם ממנו בעינם ב„כיבוש הגדול” למ. פראבדין. הזמנים משתנים אף בלב-לבה של יבשת אסיה.

המכונית-המשורינת — „השריונית” — אשר לה עבר לא-קטן בכמה צבאות, הוצאה לגמרי מן השירות בצבא ארה"ב. אך במלחמת ויאטנאם התגלה — לדברי קצין אמריקאי — כי „אין ערוך לה בתפקידי אבטח-דרכים וליווי-שירות”, כגורם המסכל כמעט כל מא-רב, מלבד גדולים ומעולי-ארגון. לצבא דרום ויאטנאם יש דווקא כמה פלוגות של שריוניות; אך ארה"ב נזקקת עתה לשריונית ה„קומנדו”, מתוצרתם ה„פרטית” של מפעלי „קאדילאק”, לצורך המצאת חוספת-שריוניות לצבא ויאטנאם — וגם לכוחות אחרים.

ל„מדינות הנלוות” שלה נוהגת ברית-המועצות להעניק משפע ציודה הצבאי, כרגיל — שנים מספר לאחר שהדגם המסוים (של מטוס, או טנק, או כלי אחר) נכנס לשימוש בצבא אה — וכאשר כבר „דופק בדת”, או אף מחליפו בפועל, הדגם הבא. ידועים הדברים ביחס ל„נלוות הרחוקות” שלה, כגון מצרים, סוריה. למדינות יותר קרובות (בגיאוגרפיה וגם באידיאולוגיה) ניתנים כרגיל הדברים בהקדם; למפותחות ולקרובות שבהן — מת-אפשר גם ליצרם במקום — אם מטעמים מעשיים — ואם, לפעמים, גם לתוספת-יוקרה. הטנק T-55 מיוצר מזה זמן-מה בפולין בהשראת „בעלי-הפטנט” הסובייטיים. סבורים, כי אין תפוקתו רחבה; אך — כפי שנראה בתצלום — „טנק זה טנק”.

הרובה הוא „כלי-ביט” בדירתו של האזרח החייל השביצרי; ורכב הצבא — ברובו מושי-תת, לעת מלחמה, על גיוס תובלה-אזרחית. עתה מנהיגים בצבא זה שימוש מבצעי במחשבים — וגם זה מתבסס כנראה על מה שיש בארץ מחילא. בסתיו זה נערכו תמרונים גדולים — ובהם הופעלו לראשונה מחשבים לצורך מלאכות המטה-הכללי. מחלקת-המחקר של ה„מטכ"ל, בעזרת המחשבים-האלקטרוניים של אינברסטית לוזן ומרכז-הישובים הקיים בבזל, עיבדה תכנית מקפת בכל הנוגע לרשת-הדרכים, מצבי-הכבישים, מקומות-ההנהיה והנחיות-התעבורה הטכניות. על בסיסו של תכנון זה פלט המחשב במהלך התמרון את הפקודות המתאימות ליחידות המסוימות באשר לשירות הקשר, סידורי הגייסות, האספקה והפעלת ה„מכ"מים להגנה נ"מ. אכן — „גור-לם-פלא” מתחיל להחליף קציני-מטה שנונים...

צבאה של ניקרגואה (שמו הרשמי — „המשמר הלאומי”), יש לו דאגות „בקנה המידה של היבשת כולה”. בחודשי-המשברים ברפובליקה הדומיניקנית שבאי האיטי הופיע על שם „כוח-השלום הבין-אמריקאי”: עיקרו מארה"ב, אך היתה גם „בריגדה לטינוראמריקאית”; אחד מגדודיה של זו היה „גדוד האחנה” („גליבטליון פראטרנידאד”). המיוחד שבו — הרכבו מפלוגות שהעמידו העמים האחים — ברזיל, פאראגואי, הונדוראס, ניקרגואה וקוסטה-ריקה; מחלקת הקשר, למשל,

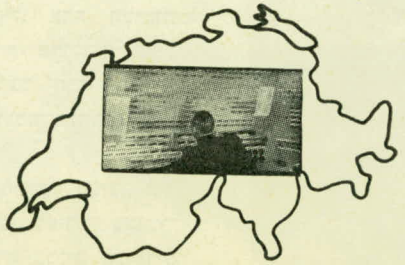

באה מפאראגואי, ופלוגות הרובאים מן המדינות האחרות; אך הקשרים יכלו „להסתדר” במלוא כוחם, הודות לכך שגם כל השאר דוברי ספרדית היו, מלבד הכרויליםאים דוברי פורטוגזית (אך גם אלה הבינו במידה מספקת את הספרדית). הגדוד אומן במשותף במבצעים-נגד-גריליה, פעולות מוטסות-מסוק ועוד כיו"ב — תפקידים להם נודקק במיוחד. רואים בו גרעין לשיתופי-פעולה מרחיקי-לכת — ודאי במצבי-החירום דומים — בין כוחות „אמריקה השנייה”.

החלטה מעניינת הזי-קבלה בצבא ארה"ב: הנהגת דרגה חדשה — אשר, בכל עת תזונה, רק חייל אחד יוכל לשאתה. כיצד? המדובר ב„רביסמל של הצבא כולו” Sergeant-Major of the Army, שייהי שב לבכיר בדרגה בכל מש"קי צבא-ארה"ב וישמש יועצו הישיר של ראש-המטה הכללי בכל הנוגע

ל-מש"קים: שאלות מסלול-השירות ואפשרות יות-הקידום, הכשרה, שכר, השתלמות נוספת. אחד הצדדים המעניינים שבדבר הוא, כי בכך, למעשה, יוצא הצבא בעקבות חיליה „מארינס” (צבאו ה„פרטי” של הצי)... שכן שם קיים כבר זה זמן-מה תפקיד כזה. כדי להבין את גודל המשימה, נזכיר-לעצמנו, כי כיום יש באותו צבא, בדרגה היותר בכירה של רביסמלים, 4,700 איש — ורק אחד מהם יכול לזכות במעמד הנכסף.

צקלון

לקט תרגומים

התוכן

עמ' ב'	ג'. האריס	לחימה, "ניידת-אוויר" בויאט-נאם
עמ' ז'	קפ' ט. סטאנג	עמוד על עמדך ולחם

מקורות ומחברים

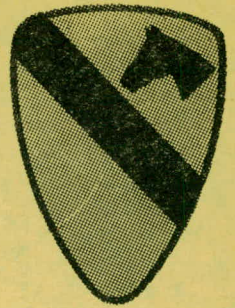
הערות והארות

לחימה, "ניידת-אוויר" בויאט-נאם

הסקירה מפרייטו של עתונאי אמריקאי (ג'ון האריס) עוסקת, בעצם, בשני נושאים. היא מציגה בפני הקורא את דבר החיל החדש שבצבא ארה"ב — "חיל-הפרשים האווירי" — על ארגונו, צידו, עיקרי תכליותיו הטקטיות. אך נוסף על זה, היא גם מגוללת יריעה רחבה למדי של רשמיי-ביקורים בחלקיה השונים של "דיביזיית-הפרשים הראשונה" הזאת, ששדה-פעולתה (הראשון לה!) כיום הוא דרום ויאט-נאם, על מצבים ואירועים טקטיים, על נוהגיה-אבטחה ותחבולות-פעולה. לא מעטים כאן הדברים אשר יכול להיות עניין בהם לא רק ל"פרשיה-אוויר", התפיסה בעניין עוצבה שלמה, אשר בה המסוק הוא משמש אמצעי עיקרי לתנועה-טקטית (ולפעמים — אף ללחימה), חייב לעורר התעניינות ערה בכל אדם אשר חלק לו במעשה ובמחשבה של צבא חדיש בימינו. לקחים שונים של דיביוזה זו, בפעולתה בויאט-נאם, יזכו ודאי לעתיד שונה; מהם יתקבלו ויכור-שורשים ומהם "קמלו". אך הלקח, בהאידיעה, של הפיכת המסוק למכשיר טקטי מרכזי במימדי-עוצבה — ודאי שישאיר סימנו על ההתפתחות בימי-יבואו; ובקרוב, אכן, גם זאת יש לזכור: הלקח הנרכש על-ידי "גייסות-המסוק" האמריקאיים בויאט-נאם, נרכש למול יריב המגלה יכולת לא-מבוטלת באש נ"מ. לעומת זאת, נעדר כילי חיל-אוויר משלנו. ועל כן הפעולות הן ללא הפרעה כלשהי מצד גורמי כוח-אווירי עוין.

עמוד על עמדך ולחם

מאמרו זה של קפיטן (סרן) אמריקאי — ברי, כי הינו פרי מהימן של התנסות במציאותה של לחימה "נוסח ויאט-נאם" בעיקרו של דבר, תוכנו "פשוט מאוד": סיפור על יחידה שעסקה ב"סריקות ופשיטות" בנוף המיוחד במינו — תשלוכת שטחי עיבוד וג'ונגל — של דרום ויאט-נאם — וכמעט שהתייאשה להגיע פעם לידי מגע-קרבי-של-ימש עם היריב החמקני. מכאן ה"קריאה" אל יריב זה: "עמדו-על-עמדכם — והלחמו!" לבסוף ניתן ליחידה זו מבוקשה — והמאמר מספר, בלשון עניינית שמתוכה מתבהרים מאליהם גם לקחים טקטיים, מה קרה אז. אין זו "לחימה רבת" אך, כידוע, "יש בטיפת-מים אחת כל אשר ישנו באוקינוס", ומציאותו של מגע-קרוב נשקפת מתוך תיאור מהימן זה.

הכוחות האמריקאיים בוֹיאֵט־נאָם נוהגים עתה לפי טקטיקה דינמית — תפיסתם וכינונם של בסיסים מבצעיים עמוק בתוך שטח הנתון לשליטת האויב. טקטיקה זו היא דוגמה מובהקת לשילובם של כוח אוירי מכאן וכוחות קרקע חמושים היטב מכאן.

להקות של מפציצים, מטוסי־קרב ומסוקים חמושים מפציצים, מבזיקים ותוקפים בפצצות נפאלם שטח סביב „איזור הנחיתה“ המיועד. אותו „איזור נחיתה“ עשוי להיות קרחת ג'ונגל, שגודלה כמגרש כדורגל. מסוקים מובילי גייסות מביאים את הגל הראשון של כוחות הסער, ואלה מקימים במהירות מתחם מוגן בתחום 360 מעלות ליד קו־העצים הסובב את איזור הנחיתה, בחפרם שוחות־שועל ובהניחם מוקשים נגד־אדם ומקשי־תאורה.

אחר הגל הראשון מובאים עוד גייסות, גם הם במסוקים. עם המסוקים מגיעה גם סוללת הוביצרים בני 105 מ"מ. התותחים הכבדים נישאים במתלה. הצוותים קופצים מכלי־הטיס, ותכופות פותחת הארטילריה באש דקות ספורות לאחר הנחתת התותחים על הקרקע. תחמושת, מים, מזון ואספקה אחרת, שדי בהם לקיים גדודים אחדים בלחימה, אף הם מובלים במסוקים. תכופות מבראים הגייסות רצועת קרקע ומכשירים אותה לשדה נחיתה, כך שמטוסי תובלה גדולים מטיפוס C-130 מסוגלים לנחות ליד השטח שנתפס.

לפני רדת החשיכה כבר מצא לו צוות־קרב חזק ומצויד היטב בסיס חדש. מתוך בסיס זה הוא יכול לשגר פטרולים ולנסות לחפש מגע עם האויב. מלבד זאת — ולדבר זה נודעת חשיבות רבה — ניתן להפעיל מבסיס זה ארטילריה, ולפגוע בשטחים שעד כה לא היתה גישה אליהם. אפשר לפעול מבסיס כזה כל זמן שרוצים בכך — בתנאי שיש ביכולתו להתגונן כראוי בפני התקפות האויב. כשסבורים הממונים כי שוב אין צורך בבסיס, ניתן לפנותו באותה דרך שבו הוקם — בדרך האויר.

לחימה „ניידת־אויר“ בוֹיאֵט־נאָם

ג'. האריס

ויתור על דרכי יבשה

שני גורמים עיקריים נובעים מטקטיקה זו: מהירות התמרון וויתור על הדרכים להובלת כוחות. הסמכות על הדרכים המעטות בוֹיאֵט־נאָם המיטה תכופות שואה על הצרפתים, בעת הקרבות שניהלו נגד כוחות הוֹיאֵט־מִין בשנות ה־50. מארב־דרכים היה לשיטה קלאסית, בה הסתוו והתפרסו כוחות ויאט־מִין ברוב־אמנות. ביוני 1954 הושמדו במארב־דרכים ברמה

מטס מסוקים לפני הנחיתה

יכולה לסייע לחיל-רגלים — ללא שימוש בדרכים — הוסיפה מימד חדש למלחמה זו.

מבנה הדיביזיה וצידה

גנרל קינארד, שצנח בנורמנדיה עם הדיביזיה המוטסת ה-101 בשעה מוקדמת של יום הפלישה ב-1944, הוסיף ואמר:

„סוג הציד שברשותנו שולל מן האויב את האפשרות להציב מארבים בדרכים, פשוט משום שאיננו נוקטים כלל לדרכים. „דרכה“ של דיביזיית הפרשים ה-1 היא דרך האויר. יותר מ-400 כלי טיס, רובם מסוקים, עומדים לרשותם של 15,000 אנשי הדיביזיה. ניתן להשוות זאת עם המוצע (כ-100 כלי-טיס) העומד כרגיל לרשותה של דיביזיית רגלים אמריקאית רגילה. לעומת זאת, משתמשת דיביזיית הפרשים ה-1 בכ-1,500 כלי-תובלה יבשתיים פחות מאשר דיביזיית רגלים רגילה. ועוד: ניתן להטיס את הדיביזיה כולה, בבת אחת, במטוסי-תובלה מדגם C-130 ו-C-133, כולל המסוקים הענקיים מדגם „צ'ינוק“.

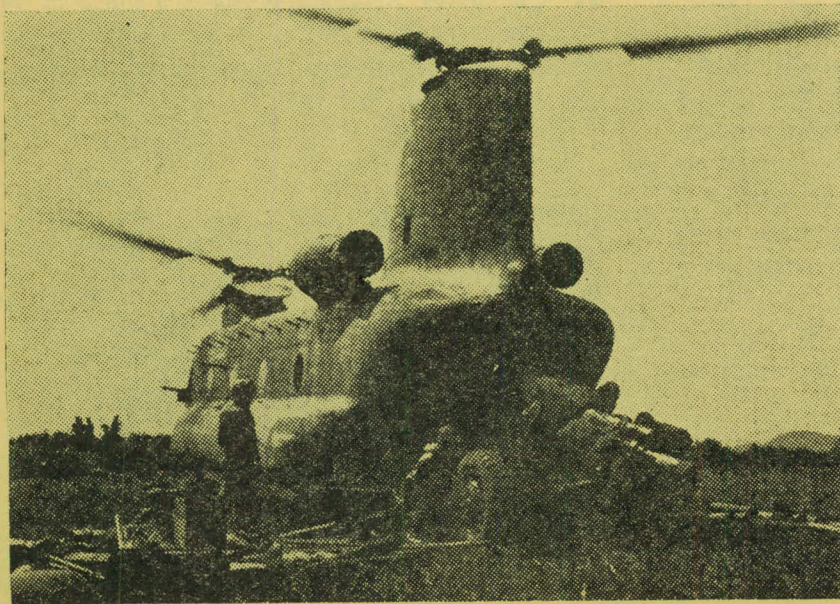
מעניין להטעים, כי משקלה של דיביזיה „ניידת אויר“ הוא לאמיתו של דבר שליש מזה של דיביזיה רגילה. תצרוכתה היומית בשדה היא כ-550 טונות — לעומת 450 טונות של דיביזיית רגלים, הממלאת משימה זהה. הנסויים מוכיחים, כי הודות למהירות שבה יכולה דיביזיה ניידת-אויר למלא את משימתה, היא צורכת פחות טונות מדיביזיית רגלים, בכל מצב נתון.

כלי-הטיס

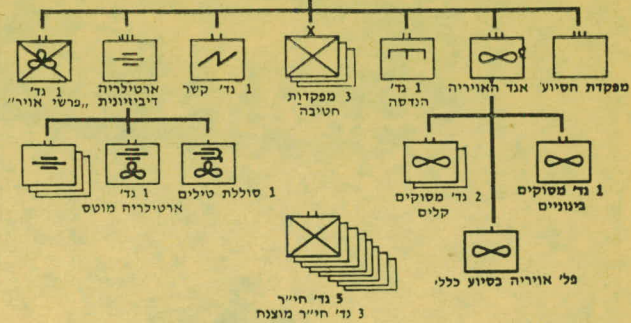
התבוננות בסוגי כלי-הטיס שבשימוש הדיביזיה ניידת-אויר מוכיחה גם היא את מידת ניידותה הגבוהה של עוצבה זו ואת מחץ כוח-האש שלה.

אחד מסוגי כלי-הטיס המשמשים את הדיביזיה הוא המסוק

התחתים מוצאים 10 המסוק...

דיביזיית הפרשים ה-1

מבנה דיביזיית הפרשים ה-1

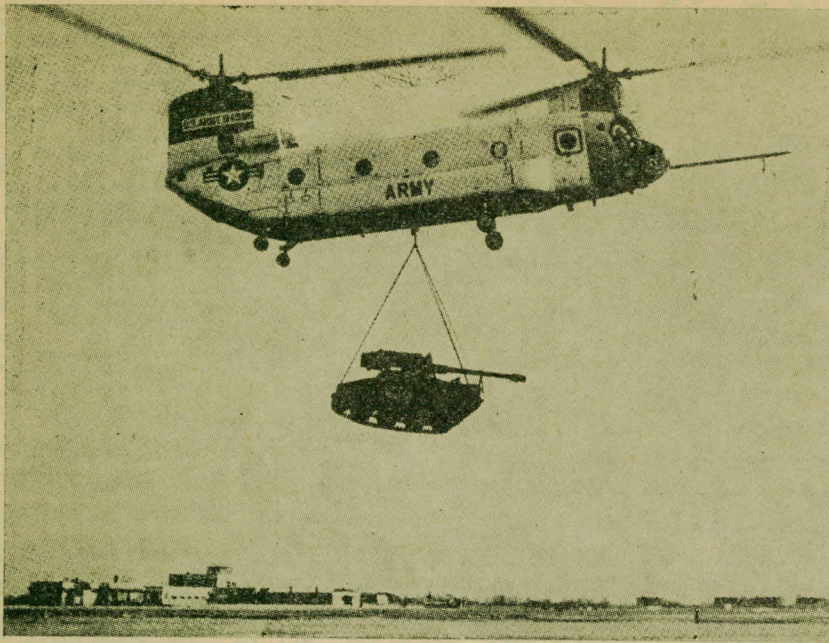
המרכזית מיטב יחידותיו של הצבא הצרפתי בוואט-נאם, בהן „הקבוצה הניידת ה-100“ הנודעת.

כיום אפשר לראות מצבת-אבן קטנה בצדו של „כביש מס' 19“ בוואט-נאם, ליד המקום בו נערך אותו מארב. המצבה מעידה על גבורתם של החיילים הצרפתיים והוואט-נאמיים, שמתו שם „למען המולדת“. מצבה זו היא במרחק כמה קילומטרים מכפר הררי מכוסה אבק בשם אַוֶּקָה, שהוא כיום בסיסה של דיביזיית הפרשים ה-1 „ניידת האויר“ של צבא ארצות-הברית. בשעתה הוקמה „הקבוצה הניידת ה-100“ הצרפתית לשם אותה תכלית טקטית שלשמה הוקמה דיביזיית הפרשים ה-1 — לפעול ככוח הסתערות מהיר וארוך-טווח. אולם לעג הגורל הוא, שהיחידה הצרפתית נכשלה, בעיקר כיוון שחסר לה הציד המתאים, וכיון שמעצם טבעה היתה מוגבלת לשימוש בדרכי-הקרקע.

לעומתה מצוידת דיביזיית הפרשים ה-1 האמריקאית בשפע של ציוד המתאים למילוי משימותיה. על-כן אין היא מוגבלת לדרכים ואין חלה עליה שום מגבלה שיוצרים התנאים הטופר-גרפיים. כדבריו של אחד הקצינים הבכירים בדיביזיה: „אנו משוחררים מעריצותו של השטח“.

הוביצרים מובלים במסוקים

מסיבה זו היתה דיביזיית הפרשים ה-1 לראש מבצעה של שיטת השימוש ב„אי-זור הנחיתה“, המתוארת לעיל, בוואט-נאם. יחידות מחיל הנחתים, יחידות צנחנים ויחידות אמריקאיות אחרות נוהגות גם הן בשיטה זו, אולם דיביזיית הפרשים ה-1 נועדה להוכיח, כי ניתן לבצע מבר-צעים מסוג זה בהיקף רחב וברציפות. בעיי-קר בולט הדבר באשר לתנועות הארטי-רריה. „איש לפנינו לא הצליח להעביר הוביצרים בני 105 מ"מ במסוקים“, אמר לי המיור-גנרל הארי קינארד, שהיה מפקד-דה הקודם של הדיביזיה בעת ביקורי באַוֶּקָה, מפקדת הדיביזיה. „ערכנו 70 מהלכים כאלה, כל אחד בסדר גודל של גודד, תוך מערכה שנמשכה חודש. יכול-תנו להציב ארטילריה במקום שממנו היא

הובלת משחית טנקים עליידי מסוק „צ׳ינוק“

הספקה, כולל העברת תחמושת ארטילרית בת 105 מ"מ בכמויות גדולות. אמצעי ההגנה של ה"צ׳ינוק" הם שני מקלעים כבדים, אחד בכל צד, אולם מידותיו הגדולות עושות אותו פגיע לאש אויב. נוהג רגיל הוא שמסוק מסוג זה מגיע למקום המיועד, פורק את מטענו בעודו מרחף באוויר וממריא מיד עם תום הפריקה — הכל למען המהירות.

אולם ה"ספּל" האמיתי של דיביזיית הפרשים ה־1 הוא ה"עגורן המעופף", הלא הוא מסוק תובלה מדגם CH-54A. יש לדיביזיה ארבעה כלי־טיס ענקיים ומגושמים כאלה, שכל אחד מסוגל לשאת מטען של 10 טונות בתא־מטען, שאפשר להרכיב על גחוונו. כיון שכך, ניתן להשתמש בו, לדוגמה, כדי להרים "צ׳ינוק" ניזוק ולהעבירו למקום שבו יתקנהו.

תא המטען של ה"עגורן המעופף" יכול להכיל כ־70 מטרים מעוקבים מטען, או 60 טייל. מהירותו כ־200 קמ"ש, ומשך שהותו באוויר שעתיים ו־45 דקות. קוטר להבי הרוטור שלו כ־22 מטר, אורכו הכללי מעל ל־26 מטר וגובהו כ־5.5 מטרים. עם דיביזיית הפרשים ה־1 פועלים גם כמה מטוסי־תובלה "קאריבו", קבועי־כנף. יתרונו הגדול של ה"קאריבו" — ביכולתו לשאת מטענים גדולים, וכן ביכולתו לנחות ולהמריא במסלולים קצרים מאוד ובשטח גלי. מהירות השיוט שלו כ־290 קמ"ש, ומשך שהותו באוויר 7 שעות. הוא מיועד לשאת מטען של 2.25 טונות או 32 נוסעים בתוך תא־המטען שלו, שנפחו כ־30 מטרים מעוקבים.

פעולות הדיביזיה

דיביזיית הפרשים ה־1 השתתפה בפעולות קרב רבות יותר מאשר רוב העוצבות האמריקאיות העושות בדרום ויאט־נאם. סיבת הדבר היא טבען האסטרטגי המובהק של משימותיה

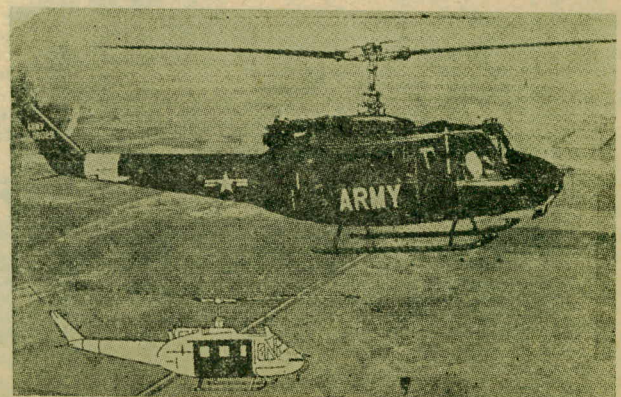
"אירוקואה UH-1B". מסוק זה משמש, בראש וראשונה, כמשטחה לסוגים שונים של נשק, והוא כלי־התקפה בעל כושר תמרון רב. ניתן להרכיב עליו מערכת של טילי אוויר־קרקע בקוטר 2.75 אינץ', בעלי סנפירים מתקפלים — 24 בכל אחד מצדיו. ניתן לירות את כל מטען 48 הרקי־טות האלה תוך ארבע שניות. ניתן גם להרכיב על מסוק זה ארבעה מקלעים בקוטר 7.62 מ"מ, שניים בכל צד, או מערכת של טילים נ"ט SS-11, שלושה מכל צד. מסיבה זו יש המכנים את ה"UH-1B" גם "ספינת תותחים".

מהירותו של מסוק זה היא 190 קמ"ש, וביכולתו לשהות באוויר שעה ו־10 דקות. ביכולתו לשאת מטען של 450 ק"ג בתוך התא, ועוד מטען במשקל כ־1,600 ק"ג נוספים במתלה המחובר לגחוונו. נפחו הפנימי של התא כ־5 מטרים מעוקבים, נפח המספיק לנשיאת שמונה נוסעים ברחבות. קוטר להבי הרוטור־העיקרי שלו הוא מעל 14 מטר, ארכו הכללי כ־13 מטר וגובהו כ־4.5 מטרים. הוא יכול לנחות כמעט בכל מקום ולהמריא מכל מקום, ואף בטיסת מכשירים.

אחד המחזות המרתקים במלחמת ויאט־נאם הוא לראות בפעולה את מסוקי התובלה הענקיים של דיביזיית הפרשים ה־1, ה"צ׳ינוק". אלה הם מעין משאיות מעופפות ענקיות, וכל אחד מהם מסוגל לשאת יותר מ־30 אנשי חי"ר בחימוש מלא — ולעתים 40 — או מטען כבד ומגוון של ציוד לחימה. ה"צ׳ינוק" מסוגל להטיס מטען של יותר מ־7 טונות בעזרת מתלה. תא־המטען שלו מוארך, ללא בליטות, נפחו כ־40 מטרים מעוקבים ואורכו 9 מטרים.

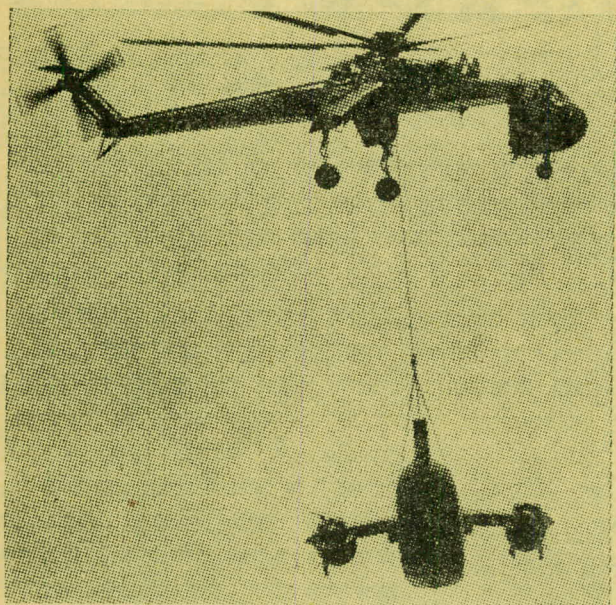
לדיביזיית הפרשים ה־1 יש ציִאווירי של 48 "צ׳ינוקים". מסוק זה טס במהירות של 240 קמ"ש, ומסוגל לשהות באוויר שעה ו־45 דקות. הוא הוכיח את ערכו הרב בתנאי קרב, כשהשימוש העיקרי שנעשה בו היה לתפקידי הובלת גייסות ולמשימות

מסוק „אירוקואה UH-1B“

מדי פעם היה הטייס הנספח מתקן את נתיבו של המטוס, באמרו, לדוגמה, לעמיתו הטייס, כי מטוסו „נמצא בדיוק מעל ראשי, ועל כן פנה צפונה, טוס שניות אחדות והטל מספר נוריים“... הנוריים היו מתפוצצים באוויר, ויוצרים תבנית הצור נחת מטה לאטה והמטילה צללים החולפים בשטף על פני עמדתנו.

הגנה נוספת סופקה לנו על-ידי פגזי 105 מ"מ מתפוצצים, שנורו מ„איזור נחיתה“ דומה לשלנו, בריחוק כמה קילור מטרים מאתנו. ניתן היה לשמוע את שריקת הפגזים מעל ראשינו ואחר את רעם התפוצצותם סביבנו. לעומת זה, סוללת ה-105 מ"מ שלנו סיפקה הגנה ארטילרית דומה ל„איזור הנחיתה“ השכן.

„העגרון המסופף“ מוביל מטוק „צ'ינוק“ שניזוק

זמן-קצר לפני עלות השחר שוב נשמעה תרועת החצוצרה של האויב. שוב השיבו הכוחות האמריקאיים אש אוטומטית מוחצת. אפשר היה לראות בכירור את רשפי הרובים ואת זוהר התפוצצותם של הרימונים ביער שמסביב. לא התפתח זה שום התקפת אויב ממשי, והאש שככה ופסקה בהדרגה. עם אור הבוקר, התעורר „איזור הנחיתה“ לחיים. אנשים יצאו משוחות השועל שלהם, ביטלו קפה והציתו סיגריות. באור בטלה כמעט כליל האפשרות של התקפת אויב; הכוחות האמריקאיים העושים בוויאטנאם יכולים להזמין לעזרתם סיוע אוירי תכליתי ומיידי נגד כוח אויב המתרכז לקראת התקפה והמבצע אותה.

עד מהרה הגיעו מטוקים מדגם „צ'ינוק“, ואחדים מחיילי המתחם עלו בהם והועברו למקום מבטחים, לתקופת נופש ומנוחה.

פרשת המטוס המטיל נורים וקצין חיל-האוויר המנחה אותו היא, כמובן, דוגמה בולטת לשיתוף-הפעולה ההדוק המתנהל בוויאטנאם בין חיל-האוויר לבין דיביזיית הפרשים ה-1. שיתוף-פעולה זה הוא מהותי למבצעי הדיביזיה.

והתפרסותה. הדיביזיה ממוקמת בלב רמות המרכז של ויאטנאם, ועל כן יושבת על נתיב ההסתננות העיקרי של יחידות צבא צפון ויאטנאם אל דרום ויאטנאם. זהו איזור קשה למעבר, שכולו הרים מכוסים ג'ונגלים, ערוצים עמוקים, עשב פילים שגובהו אדם ומישורים חמים ומלאי אבק.

שהיה קצרה עם דיביזיית הפרשים ה-1 באיזור זה עשויה להיות חוויה לא-קטנה. יעיד על כך מחבר כתבה זו, שביקר ב„איזור נחיתה“ של הדיביזיה בעת מגע-קרב חריף שהיה לה עם כוחות צפון ויאטנאמיים.

המראתי במטוק UH-1B מבסיס פלייקו, שברמה המרכזית. המטוק הוביל מצברים וציוד אחר וטס מערבה, על פני הג'ונגל הסבוך. צמרות העצים נראו מגובה האוויר כגוש אחד של עלוה צפופה, שהשתרע בכל הכיוונים. לבסוף, לאחר טיסה בת כחצי שעה, החל המטוק להנמיך אל עבר מה שנראה לעיני כחלקת-קרקע מבוראת קטנה. חלקה זו דומה שהיתה מבודדת מכל מקום ישוב, קילומטרים רבים מסביב.

נחתנו ב„איזור נחיתה“ המרוחק כשלושה קילומטר מגבול קאמבודיה. סוללת הוביצרים בני 105 מ"מ ירתה בהתמדה. קצין הסביר, כי זה נעשה כסיוע לכוחות הרגלים, המנהלים קרב עם האויב כמה קילומטרים צפונית משם. הוא הוסיף ואמר, כי „איזור הנחיתה“ — שהוקם יום קודם לכן — התנסה באש מרגמות ורימוני-יד בהיקף קטן בליל אמש, אך לא בשום דבר רציני.

מוצב-הפיקוד של הגדוד לא היה אלא שוחת-שועל עמוקה, שבה שני מכשירי רדיו-טלפון. שם הוטבר לי כי המתחם סביב ל„איזור הנחיתה“ מאויש ב-400 חייל, וכי האויב יודקק לגדודים אחדים כדי לשטוף את המתחם ולתפוס את השטח. מלבד צוותי הארטילריה המפעילים את תותחי ההור ביצר בני ה-105 מ"מ ומלבד כמה חיילים אחרים, היה עיקר כוחו של הגדוד נסתר מעין, חבוי בתוך הג'ונגל העבות האופף את „איזור הנחיתה“.

החשיכה ירדה במהירות האופיינית לאזורים הטרופיים, ולפתע נשמעה תרועת חצוצרה, רמה וקרובה למדי. צבא צפון ויאטנאם, כצבאה האדום של סין, משתמש בתרועות חצוצרה כבסימנים טקטיים, כולל הקריאה להסתער. אולם כמענה לתרועה זו ניתכה אש עזה מתוך שוחת-השועל האמריקאיות. החיילים, המצוידים ברובים אוטומטיים M-16 ובמטול הרימונים M-79 — המסוגל להטיל רימון למרחק שמעל ל-350 מטר — המשיכו להנחית אשם, עד שהיה ברור, כי האויב שינה דעתו. שוב שרר השקט באיזור, ונקטע מפעם-לפעם רק על-ידי נביחתו של הוביצר 105 מ"מ. זמן קצר לאחר זאת נשמע רעש חדש — זמזמוו החד-רגוני של מטוס C-47 מטיל נורים, שהג במעגלים מעל ראשינו. טייס של חיל-האוויר, שסופח אל הגדוד למטרת קישור עם מטוסים, שמר על קשר-קול רצוף עם טייס ה-C-47 מתוך מוצב-הפיקוד הגדודי. המטוס אירח לנו לחברה בכל שעות הלילה, כשהוא מקיים מסך-אור רצוף כמעט על פני הג'ונגל הסובב את „איזור הנחיתה“.

סיכום

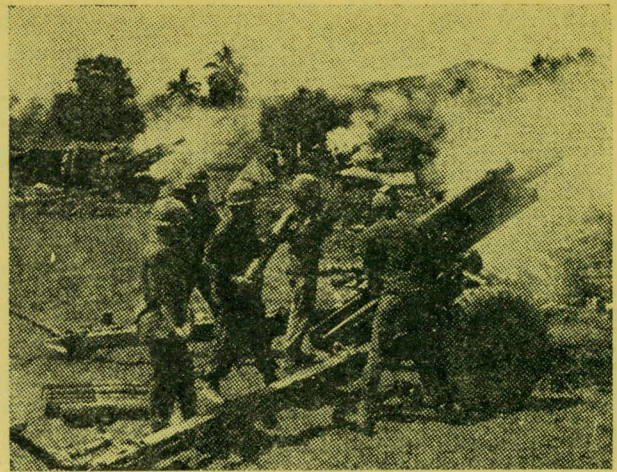
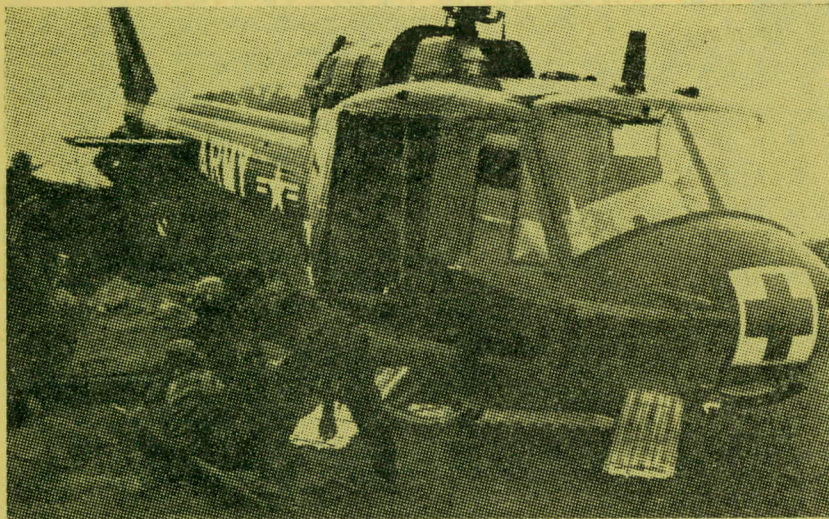
כיצד ניתן להשוות את תכליתיות-לחימתה של דיביזיה ניידת-אוויר לזו של דיביזיית חי"ר רגילה?
גם לשאלה זו מצויה תשובה בפרסומי הצבא:

„יש לדיביזיה ניידת-האוויר ניידות גדולה הרבה יותר בשטח קשה למעבר, והיא מסוגלת לפעול באיזור גדול פי כמה מזה של דיביזיית חי"ר רגילה, לנהל מבצעים כמו קרבות נגד לוחמי גרילה באזורים בלתי-מפותחים — או פעולות באזורי עורף, לשם הבטחתו של צבא הפועל בחזית. במשימת פשיטה ובמשימות דומות יכולים כוחות ניידי-אוויר להשתוות בכושרם לכוחות מוטסים, ומלבד זאת הם יכיר לים לחזור לבסיסם בכוחות עצמם ולא להמתין לכך שיבואו ויאספום מעל פני הקרקע“.

באשר למחיר ציודה ואחזקתה של דיביזיה ניידת-אוויר, נאמר, כי „בתקופה בת חמש שנים יעלו הוצאות אלו ב־40 אחוז על ההוצאות הדרושות לציודה ואחזקתה של דיביזיית חי"ר מן הסוג המקובל. אולם יש לזכור, כי דיביזיה זו אינה דומה לכל דיביזיה אחרת המצויה כיום במסגרת צבא-היבשה. על כן אין לערוך השוואה מבוססת, אלא רק לחשב בדולרים את ערכו של הציוד“.

ייתכן שחוות-הדעת הטובה ביותר שנשמעה על מושג הדיביזיה ניידת-האוויר, הנבחן עתה בפעולה על-ידי דיביזיית הפרשים ה־1 בויאט-נאם, מצויה בדברים שאמר שר-ההגנה רוברט מק-נמארה, בעת ביקורו בדיביזיה באן-קה בשנה שעברה. לדבריו, נוחה דעתו מפעלה של הדיביזיה, עד כי יש כוונתו להקים דיביזיות נוספות כדוגמתה.

מסוק לפינוי נפגעים

— — — תכופות פותחת הארטילריה באש דקות ספורות לאחר הנחתת התותחים...

אולם ראוי להדגיש, כי דיביזיית הפרשים ה־1 פועלת באיזור, שבו אין לאויב כוחות אוויר. נשאלת השאלה, האם היתה מסוגלת לפעול גם באיזור לחימה, שבו יש לאויב כוחות אוויר גדולים ומשוכללים?

התשובה, כך אומרים קציני הדיביזיה, היא הן מוחלט — בתנאי שיינתן להם חיפוי אווירי נאות. למעשה, ניתן למצוא תשובה מפורטת בהסבר שבהצהרה הצבאית הרשמית הבאה:

„הדיביזיה ניידת-האוויר, בדומה לכל דיביזיה אחרת של צבא-היבשה, זקוקה לחיפוי של מטוסי-קרב, ויש סוגי מבצעים שבהם זקוקה דיביזיה זו לסיוע אווירי צמוד יותר משאר סוגי דיביזיות, כדי לפצותה על חוסר השריון והאר-טילריה הבינונית שלה. אפשרות-הפריסה האסטרטגית של הדיביזיה ניידת-האוויר מחייבת שימוש בתובלה האווירית האסטרטגית של חיל-האוויר, וסוגי המבצעים שבהם ירבו כנראה להפעילה, וכן אזורי המבצעים שבהם תפעל, מחייבים שימוש רב בקווי-תקשורת אוויריים, דבר שחיל-האוויר ימלא בו תפקיד מכריע“.

כמו כן, כיון שכושר ניידותה של הדיביזיה רב מן הרגיל, מכירים בכך, ש-עליה להסתמך במידה רבה יותר על חיל-האוויר בתפקידי סיור. כמות המטוסים העומדים לרשותה מוגבלת, ותכופות אין להם מספקים צורך זה.

עמוד על

עמדך ולחם

קפיטן ס. סטאנו

ובעלות רוח לחימה. מששאלתי לדיעותיהם של האחרים, הוברר לי, כי רוב המפקדים בחטיבה היו שותפים לסברותי. נעשתה פעולה נמרצת כדי להבהיר היטב לכל החיילים, שעדיין לא נתקלנו באויב רציני.

בשעות אחרי-הצהריים של ה-7 ביולי, חודש אחרייכן, נתקלה יחידתי (פלוגה א' מן הגדוד המוטס השני של רגימנט ה-ח"ר ה-503) בשתי פלוגות סדירות ומלוכדות של הוואט-קונג באיזור המכונה „איזור המלחמה ד". סוף-סוף נערך הקרב המכריע, לו ציפינו כה רבות — וניצחנו בו.

כוונתה של רשימה זאת למסור דין וחשבון מפורט על קרב זה ממקור ראשון. ישימו לבם הקוראים לטקטיקה אותה נקטו הוואט-קונג תוך כדי ההיתקלות ולאופן בו הגיבו הצנחנים האמריקאים למצבים שהשתנו במהירות.

תכנית הפעולה של החטיבה

תכנית החטיבה לפעולה שמשכה ארבעה ימים היתה הגיונית, פשוטה ומתמצנת. ב-0830 ב-6 ביולי 1965 ערכו שלושה גדודים מובילי-מסוקים התקפה משלושה אזורי נחיתה נפרדים, בעמק הנמשך ממזרח למערב והמצוי בחלק הדרומי של „איזור מלחמה ד", כ-25 ק"מ צפונית-מערבית לשדה התעופה של ביאן-הוא.

ביום ה-„ע" היה על כל הכוחות לתקוף מצפון לאזוריהם במאמץ הטעיה לשם הסתרת כוונתנו האמיתית: התקפה של שלושה גדודים לכיוון דרום, במאמץ ללכוד את הוואט-קונג בין הנהר דונג-נאי לבין גדוד וואט-נאמי שהחזיק בעמדת הסימה לעבר דרום-מערב (מרשם 1).

„המפקד, מדוע אינם עומדים ולוחמים?" שאלו הצנחנים שוב ושוב. הם עמדו — והוכו בשטחם-הם.

בשבועות הראשונים לאחר שהועברה החטיבה המוטסת ה-173 (העצמאית) מאוקינאוה לביאן-הוא שבדרום וואט-נאם, סירבו הוואט-קונג תחמקנים להיכנס לקרבות הכרעה עם הצנחנים. האויב הסתפק בפעולות מוגבלות, כגון צליפה ומארבים כיתתיים, מהם ניסה לסגת מיד כאשר קרבו אליו כוחותינו. חיילי אויב רבים לא זכו ללחום פעם נוספת, משום שצנחנינו פתחו לעבר מארביהם באש קטלנית מרובי ה-M-16 שלהם וערכו בתוקפנות פעולות-נגד מיידיות שכבר תורגלו היטב. בחודשים מאי — יוני ביצעו הצנחנים, במסגרת מחלקה עד חטיבה, פעולות איכון והשמדה מרובות, אשר עברו למעשה ללא התנגדות, מלבד כמה פעולות בקנה-מידה כיתתי. מסמכים רבים, כלי נשק, תחמושת וחומרי רפואה נתפסו, וכן נפלו לידנו כ-100 כפרי וואט-קונג מבוזרים.

אי-אסירת קרב מכריע עם הוואט-קונג הביאה מפקדים בכל הדרגים לחשוש מפני התפשטותה של שאננות בין החיילים הצעירים. בערב ה-7 ביוני 1965, אגב ניתוח פעולה שעשתה פלוגתי אחרי-הצהריים, העליתי בפני מפקד החטיבה את חששותי האישיים בנושא זה. אף כי הומטרו עלינו כמעט 200 פצצות מרגמה בת 60 מ"מ תוך כדי שעתיים וחצי של הפעולה, נמלטו הוואט-קונג פעם נוספת משדה הקרב.

רבים מאנשי היו משוכנעים, כי האויב לעולם לא יעמוד ויילחם. מקור חששותי בהשקפתי האישית, כי כוחות הוואט-קונג בהם נתקלנו עד כה, מלבד אלה שלקחו חלק בפעולה בה ספגנו את הפצצת המרגמות הכבדה, היו לוחמי-גיריליה מקומיים ולא יחידות סדירות ומאומנות היטב, ממושמות

פלוגת המפקדה התקדמה בדרך-כלל בעקבותיה של פלוגת הרובאים שתקפה במרכז.

סיוע־אש

סיוע־אש למבצע ניתן על־ידי הוביצרים בני 105 מ"מ. הם תפסו עמדות בשעות הבוקר המוקדמות של יום ה"ע" על הגדה הדרומית של נהר דונג־נאי (מרשם 1). חיל־האוויר נתן סיוע צמוד ורצוף ככל שאיפשרו תנאי מזג האוויר. מסוקים חמושים היו במצב כוננות משך שעות האור. כל סיוע האש הדרוש עמד, כרגיל במבצעים חטיבתיים, לרשות המפקדים.

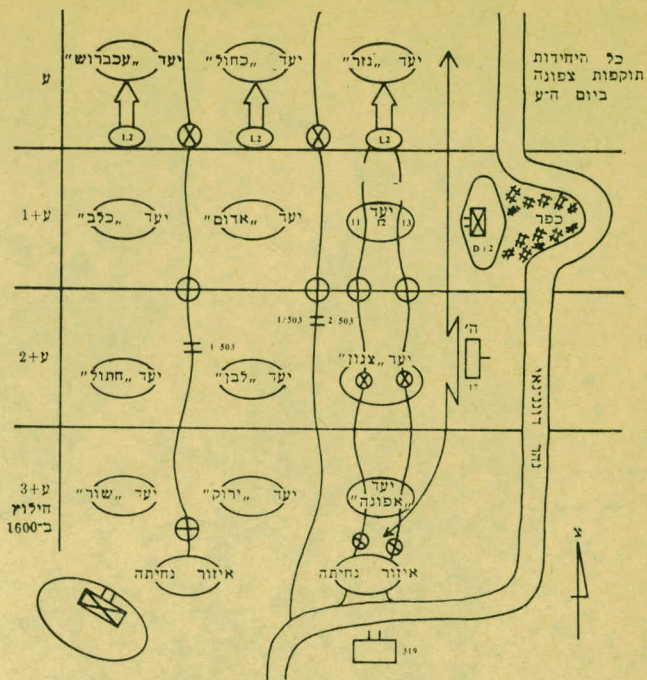
יום ה"ע"

יום ה"ע", ה־6 ביולי, היה שקט יחסית. איזור הנחיתה נתפס אחר התנגדות קלה של האויב. דומה, כי שירות המודיעין של הוואט־קונג הכשיל אותו לבסוף. בשעות אחר הצהריים המאוחרות גילתה מחלקה מס' 3 מצפון־מערב לאיזור הנחיתה, במרחק 1000 מ', כפר אויב קטן ומבוצר (אחד משני כלבי הגיטושה הוואט־נאמיים המסופחים לפלוגה עורר תשומת לב המחלקה אליו). כאשר תקפה אותו, הוטרה באש צלפים־קלה. נמצאו בכפר אורז, כלי־בית, תרופות, ספרי לימוד, כמויות קטנות של תחמושת ומעט דברי תעמולה אנטי־אמריקאית. כל החומר שנלכד הוטס במסוק האספקה בו בערב למודיעין של מטה הקורפוס השלישי.

סמוך לחשיכה תפסה הפלוגה עמדות במבנה מכונס, התחפרה והציבה שלושה מארבים כיתתיים. עם חשיכה חולקו מים ומזון. עמדת הפלוגה שקטה למשך שארית הלילה.

ב־1950 התפתחו חילופי־ריות לאורך נחל קטן, כ־500 מ' דרומית־מערבית לעמדותינו. מהאזנה באלחוט למדתי, כי פטרול של מחלקת הסיוע נתקל בפטרול הוואט־קונג וניהל עמו קרב, עד שהאויב ניתק מגע ונסוג לדרום. לא הודאגתי במיוחד, כי מארב של המחלקה מס' 1 היה מוצב בין קווי הפלוגה לבין מקום ההיתקלות.

היה זה מבצעה השלישי של פלוגה א' ב"איזור מלחמה ד", ורוב החיילים כבר היו מנוסים מפעולות קודמות. כל המחלקות כבר התנסו לפחות בהיתקלות מחלקתית אחת עם האויב, אף כי הוואט־קונג תמיד ניתק מגע. ידעתי, כי החיילים יעמדו תחת אש המרגמות, כפי שכבר עמדו בהפצצת המרגמות העזה

1 מרשם־קרב מס'

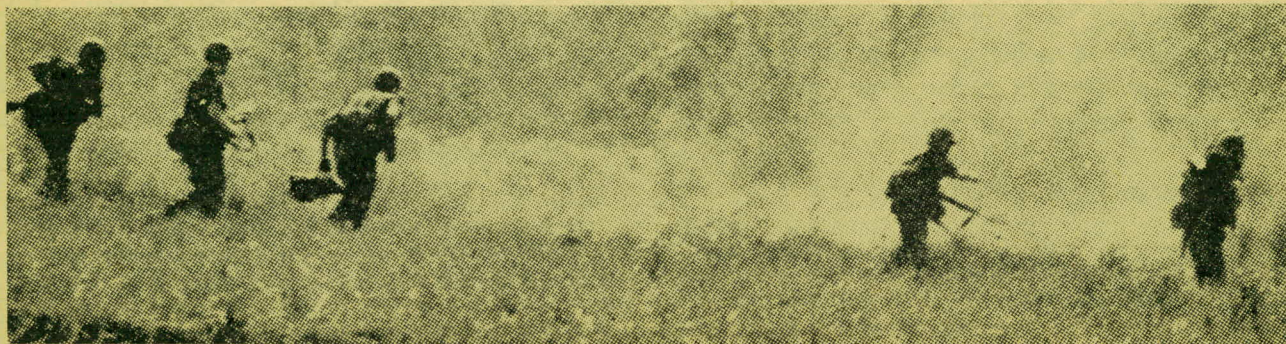
חילוץ הכוח תוכנן ל"ע" ועוד 3 בשעות אחר־הצהריים משני אזורי נחיתה מצפון לנהר דונג־נאי.

הסטיה היחידה מהתכנית המקורית קרתה ב"ע" ועוד 1, כאשר תצפיות־אוויר גילו תנועת וואט־קונג ממזרח לגזרת הגדוד השני. כפר פליטים גדול, מאוכלס קתולים אוהדי הממשלה, שכן על גדת הנהר בקצה המזרחי של זירת הקרב. מפקד החטיבה העריך את המצב והחליט על אמנעה אוירית לעבר עמדות האויב החשודות ועל פריסת גדוד וואט־נאמי נוסף ממערב לכפר.

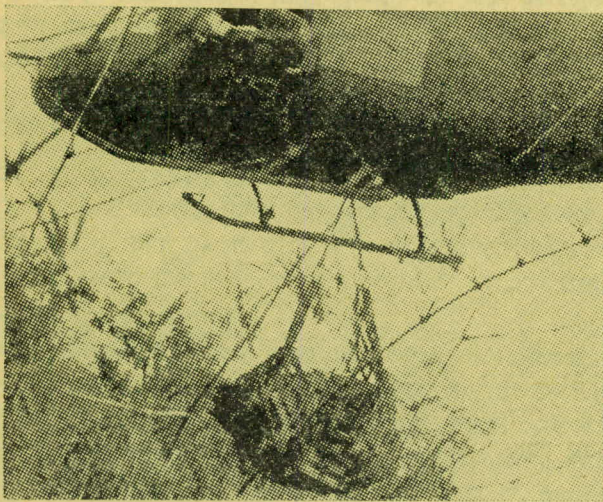
תכנית הקרב הגדודית

תכניתו של מפקד הגדוד השני היתה פשוטה למדי. הרחוב הגדול של הגזרה המיועדת, על האגף השמאלי (המזרחי) החשוף, חייבו אותו לפרוס את שלוש פלוגות הרובאים קדימה ולהשתמש בפלוגה ה' (שסופחה מגדוד הפרשים ה־17) לאבטחת האגף השמאלי (מרשם 1). הוא החזיק בעתודה את פלוגת המפקדה, שאורגנה בשתי מחלקות רובאים מוגברות.

— — — קרב אש עד נפתח...

מקומי וקטן. אך לעתים רחוקות יסכנו הויאט־קונג מקלע כבד בידי כוחות גריליה שאימונם לקוי. שלושים דקות אחר פתיחת הקרב עדיין לחמה פלוגה ב' במחלקת האויב המחופרת היטב. מפקד הפלוגה איבד כל קשר עם ה־מג"ד, אך הצליח להקים מגע עם מסוק חמוש UH-1B, שחלף פעמים מספר מעל עמדות האויב. פלוגתי ופלוגה ג' סימנו את עמדותינו בעשן, וטייס המסוק הודיע שאנו ממוקמים זו 500 מ' מדרום־מערב וזו 500 מ' מדרום־מזרח לפלוגה ב'. מיד עם תחילת הקרב הצבנו מארבים הפזיים במאמץ ללכוד את האויב בנסיגתו. פלוגה ב' תפסה את הכפר ב־0920, ופלוגה א' בילתה כשעה ומחצה במארבים ללא תוצאות. הגשם החל סמוך ל־1100, ומיד אחרי כן התקבלה הפקודה לנוע לעבר יעד 11. לטיהור הכפר בשעת בוקר מוקדמת היו תוצאות דלות: נלכדו שלוש פצצות מרגמה בנות 60 מ"מ וכמות קטנה של סמים משכרים. חייל אחד נכוה בגלל טיפול בלתי נכון ברימון זרחן לבן, במנהרה.

— — — איזור נחיתה לקבלת אספקת הערב...

ב־1200 היתה פלוגה א' 250 מ' מצפון ליעד 11. יעד זה היה ממוקם על קו רכס רחב ושטוח, שכיוונו ממזרח למערב, לרוחב כל גורות הגדוד. זה היה גבול התקדמות הגדוד לאותו יום. משימתנו היתה תפיסת החלק הגבוה ביותר של קו הרכס בגורתנו וסריקה מדוקדקת של גורתנו. ב־1300 שבו פטרוליי הסיוור של מחלקות מס' 1 ומס' 2 מאזורי היעד ודיווחו על מציאותו של כפר מבוצר במדרון הצפוני־מזרחי של הרכס. כל תנועה לא נראתה על היעד. בקשתנו לריכוך ארטילרי של היעד נדחתה, כי מסוקים עסקו אותה שעה בפעולות חילוץ באותו איזור.

הסבך העבות עד גובה 70 מ' לא איפשר למחלקת הנשק, אשר הצטרפה לפלוגה בעמדת המארב הקודמת, לסייע באשה להתקפה. הוחלט לתקוף את הרכס במחלקה מס' 1 ומס' 2 ובסיוע האש של מחלקה מס' 3.

לא היתה כל התנגדות מצד האויב; זה נסוג דרומה, בהשאירו אחריו קסדה אמריקאית ואת חפירה אחד באחת הבקתות התת־קרקעיות. אחרי־כן התארגנו מחדש. שמנו לב לכך, כי הבקתות לא היו מאורגנות בצורה המקובלת בכפר רגיל. רובו היו

שנמשכה שעותיים וחצי בחודש שעבר. הגייסות היו טובים, והם ידעו זאת. אף לא חייל אחד נשר בשל החום, העייפות והתשישות בכל המבצעים בשני החודשים הקודמים.

קיבלנו הודעות באלחוט בדבר פינוי מיכלי המים הריקים ופרטים על ההתקפה לתפיסת היעד ועל המהלומה־האווירית בגזרה במשך 15 דקות, בהן לא יירו מרגמות או תותחים עד גמר פעולת חיל־האוויר. מה עוד יבקש המפקד, מלבד פקודה קצרה וברורה, מהלומת־אוויר בת 15 דקות באיזור היעד וגייסות טובים? יתר על כן, כל מכשירי האלחוט פעלו עדיין כסדרם.

יום ה־"ע" ועוד 7

מג האוויר ביום ה־"ע" ועוד 1, ה־7 ביולי, לא התפתח כחזוי. עננים כבדים היו תלויים בגובה של כ־250 מ', והיה ספק, אם יצליחו המסוקים לפנות את מיכלי המים הריקים. קצין המבצעים הגדודי הודיע לי ב־0700, כי מהלומת־האוויר בוטלה, ובמקומה תוכננה הרעשת תותחים כבדה. הוריתי למפקד מחלקת הנשק לתכנן מתן אש לאורך הנחל, 500 מ' מדרום. מכיון שחששתי, שאבטחת הנחל אינה מספקת, פקדתי על המחלקה מס' 3 לנוע ב־0715 ולתפוס את גדת הנחל המרוחקת, לבחור מקומות חציה ולהקצות נווטים לפלוגה.

הרב־סמל דיווח ב־0720, ששטח הפלוגה נוקה עד תום, וכי פנו מיכלי המים. ניקוי שטח הפלוגה חשיבות רבה לו בלחמה זעירה. סוללות ריקות יש לחתוך להתיכות קטנות, לשרפן ולקברן. קופסאות מזון יש לנקב ולקבור. הויאט־קונג יבנו מוקש נגד־אדם מכל קופסה שלמה שתושאר בשטח. לוחמי הגריליה ינצלו אפילו את נייר השעוה המשמש לאריזות מנות הקרב לכיסוי הגגות של בקתותיהם; על כן יש לשרפן מעטים החיילים האוכלים עד תום את כל המזון שבמנה. יש לוודא בקפדנות השמדת כל שיירי המזון. סימן ההיכר של יחידה ממושמצת היטב הוא ניקוי מתמיד של זירת הקרב. בדיוק ב־0730 עברה פלוגה א' את קו־ההתחלה להתקפתה על יעד 11. מחלקה מס' 1 הובילה, מס' 2 הלכה במרחק 50 מ' בעקבותיה. נתקבלה הודעה באלחוט ממחלקה מס' 3, כי הנחל אובטח ללא כל היתקלות באויב. ב־0800 נוצר מגע בין המחלקה מס' 3 לבין מס' 1. לאחר חציית הנחל המשיכה פלוגה א' לנוע דרומה, כשתבנית ההתקדמות בתחילה היתה „שתיים קדימה". מחלקה מס' 1 נעה משמאל, מס' 2 — 50 מ' מימין, ומס' 3 סגרה כ־100 מ' מאחור.

בהגיענו לרמה, כ־900 מ' מדרום לנחל, הוריתי למחלקת הנשק לתפוס עמדות. בשל פני השטח הקשים היא נשאה אתה רק מרגמה אחת בת 81 מ"מ וששים פצצות. הויאט־קונג חזרו והוכיחו פעמים אין ספור את נכונותם לשלם כל מחיר תמורת השגת מרגמה; מכאן ההכרח לעשות הכל להגנתה המלאה בעת הפעלתה. בלילה יש להחזיקה בתוך מוצב הפלוגה ולהפעילה אך ורק כמוצא אחרון. אם נחוצה תאורה — בקש אותה מהתותחנים או מחיל־האוויר.

כיתורו של כפר האויב הקטן הושלם למעשה ב־0854, כאשר התפתח קרב אש כ־500 מ' משמאל בעורפנו בגורת פלוגה ב'. טרטורו של מקלע כבד היה הסימן הראשון שלי לכך, כי הפעולה היתה יותר מאשר היתקלות רגילה בכוח גריליה

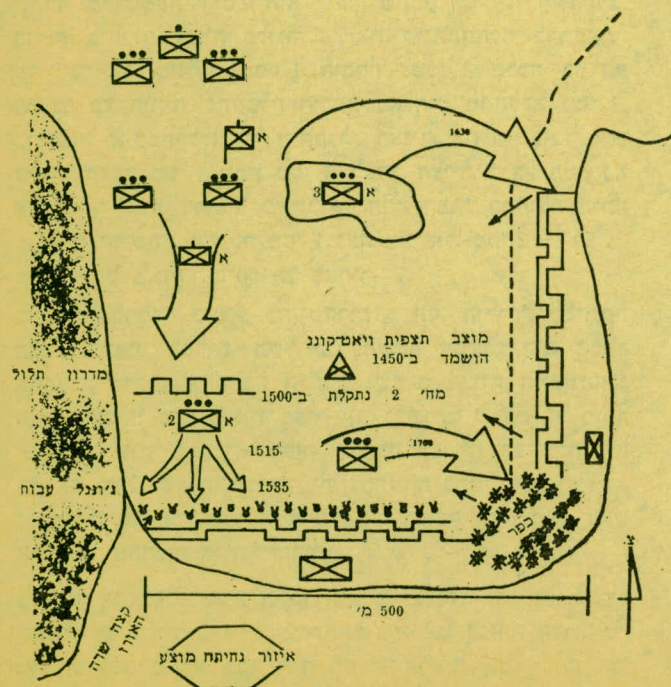
הסברתי את נימוקי, ותוך דקות ניתנה הרשות. יותר מאוחר, בלי שאדע על כך, העביר הרמג"ד את הגדוד כולו לשדה האורז.

עיון במפה גילה, כי שדה האורז נמשך דרומה, כ-300 מ' בלבד ממערב לנקודת ההסתעפות של השלוחה שלאורכה היינו צריכים לנוע. הרגשתי בבטחה, כי כל עוד נשמע הזמזום הרצוף של המסוקים החמושים מסוג UH-1B ממעל, יימנע האויב בגורתנו מכל נסיגה לאור היום דרך שדה האורז הפתוח. נראה לי הגיוני, שאם יש לו כוח גדול, הוא ינסה להשהות תנועתנו על-ידי מארבים קטנים, תוך נסיגת הכוח העיקרי דרך הג'ונגל מסביב לקצה המערבי של שדה האורז. השערתי היתה נכונה בחלקה, אך עלי להודות, כי אף לרגע לא הערכתני את עצמתו בשתי פלוגות.

התקדמות בשדה האורז

לפני התווה תידרכתי את מפקדי המחלקות באשר למצב הטקטי והערכתי בדבר ההיתקלות הצפויה. הדגש הושם על התנועה, אשר תיעשה באטיות ותוך אבטחה מקסימלית. הכל היה לטובת האויב — הוא הכיר את השטח וידע את עמדותינו. הפלוגה היתה צריכה לנוע בתבנית מרובעת — מחלקה מס' 1 משמאל, ומאחוריה חבורת הפיקוד ומחלקה מס' 3. מחלקה מס' 2 התקדמה 50 מ' מימין למס' 1, ובמרחק 50 מ' מאחוריה — מחלקת הנשק (מרשם 2). לכל המחלקות ניתנה הוראה להקצות אבטחות בחזיתן, אגפיהן ועורפיהן. המחלקות המוביי-לות (מס' 1 ו-2) החלו לנוע, "בשתיים קדימה" (מרשם 2). תבנית זו הקנתה אבטחה מקסימלית בחזית תוך כדי תנועתנו לאורך השלוחה הצרה, שרוחבה היה 500 מ' ומדרונותיה בשני הצדדים היו תלולים. מדרון תלול זה לא איפשר לאויב כל

מרשם קרב מס' 2

מרוחקות זו מזו כ-15 מ', לאורך קו הרכס הקרבי הצפוני, והשאר מוקמו כדי לאבטח את האגפים והעורף. הבקתות לא היו בנויות ענפים, כרגיל, אלא היו חפורות כליל מתחת לפני הקרקע. רק הגג בלט 30 ס"מ מעל לפני הקרקע, כדי ליצור אשנב ירי. דרגש ירי היה בנוי סביב הדופן הפנימי, ומחילה יצאה מעורף העמדה. היה ברור, כי הויאט'קונג היו בעצם הכנת מערך-הגנה כלפי צפון. מספר הבקתות המושלמות היה עשוי להכיל כשתי מחלקות. לא ידוע, מדוע החליטו הויאט'קונג לא ללחום כל קרבה-השהיה מעמדה כזאת.

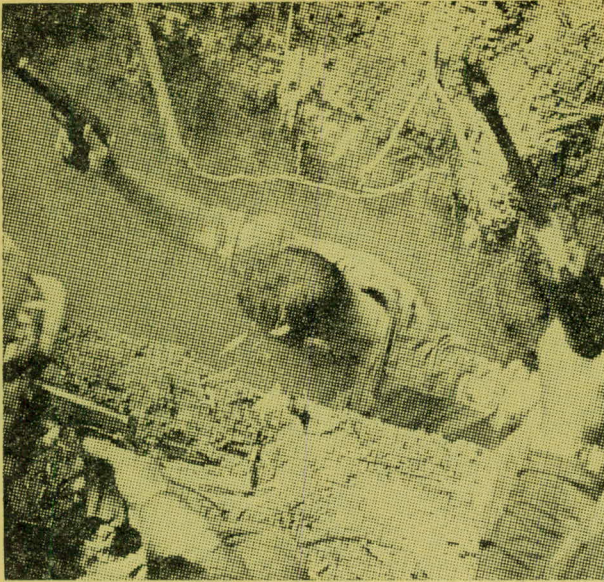
ב-1340 נתפס יעד 11 ללא התנגדות אויב. קערות האורז החמות אשר הושארו בארבע בקתות הוכיחו בעליל על עויבה חפוזה של האויב. בצאתי ממוצב הפיקוד לבדיקת ההתארגנות על היעד, הגיע רץ, והודיע לי, כי מפקד מחלקת הנשק חושד שעוקבים אחרינו. מארב כיתתי הוצב על המדרון הצפוני. אותה שעה איתרה המחלקה מס' 1 חוט טלפון שעבר ממזרח למערב לאורך הרכס. הקירה נוספת גילתה, כי החוט חדש, והוא נמשך מעמדה לעמדה לאורך הרכס. החוט הונח ממחפורת פיקוד בפסגה לעבר הבקתות הקדומניות. זו לא היתה עבודתם של לוחמי גריליה.

שאלות ללא מענה

סיור היעד לא הביא לגילוי מקום מתאים לקביעת שדה-נחיתה לשם קבלת אספקת הערב ופינויו של הנפגע קודם לכן ברימון הזרחן, אשר מצבו הלך ורע עקב ההליכה דרך הג'ונגל והגשם השוטף — עד כי הרגשתי כי הכרחי לפנותו בהקדם.

קשר האלחוט עם הגדוד נותק עוד בשעה 1340, ונשארנו מנותקים כשלוש שעות וחצי. כאלטרנטיבה אחרונה ביקשתי לבסוף כל כלי-טיס ברשת הפיקוד לענות לקריאתי, מאחר שזה מקרה חירום. להפתעתי השיב לקריאתי הגנרל, אשר נהג כרגיל לרחף ממעל, ושאל במה יוכל לסייע לי. סימנתי מקומי בעשן וביקשתי הכוונה לשטח קרוב ביותר שיוכל לשמש לנו כשדה-נחיתה. אחר סיור של חמש דקות הודיע לי שלישו של הגנרל, כי השטח היחיד הבא בחשבון הוא שדה אורז גדול, הנמשך ממזרח למערב והנמצא כ-500 מ' מעמדותי הנוכחית. המאורעות שקרו אחרי-כן גרמו לכך, שמרחק זה יד-מה ל-5000 מ'. מצויד באינפורמציה זאת, ביקשתי מהגנרל, כי יתקשר עם הרמג"ד ויבקש אישור בשבילי להעתיק מחלקה אחת מדרום לשדה האורז. בעוד אנו מצפים לתשובה, אירעה היתקלות קצרה בעורפנו. מפקד מחלקת הנשק דיווח, כי מארבו העסיק כוח ויאט'קונג לבוש חאקי, אשר ניתק מגע ונסוג צפונה.

מפקד הכיתה שיער, כי נפגע חייל אויב אחד בשעת ההיתק-לות. לא היו לנו כל אבידות. מאורעות היום שיכנעו אותי, כי עמדנו מול כוח ויאט'קונג סדיר ונוקשה, בעצמה בלתי ידועה. השאלות ללא מענה היו: "היעמוד על עמדו ויילחם? ואם כן — היכן ומתי?" את מחשבותי הפסיקה הודעת הגנרל באלחוט, כי ניתנה לי רשות להעתיק מחלקה אחת לשדה-הנחיתה המוצע. בתקוה כי הגנרל לא יחשוב אותי לחסרי-החלטיות יתר על המידה, שיניתי את בקשתי ושאלתי רשות להזיז את הפלוגה כולה.

— — — האויב מחופר היטב...

האויב. האויב הנית, כי ננוע לאורך השביל לתוך הכפר המבוצר, אשר נמצא במפגש שני כוחותיו. כתוצאה מטעות זו הנחיתו המקלעים האגפיים בלבד אש יעילה בעד הג'ונגל הסובך.

נסיונות נוספים להקים קשר אלחוט עם הגדוד נכשלו. קצין התצפית הקדמי של הארטילריה אף הוא איבד את הקשר עם קצין הקישור שלו. המסוקים חלפו מעלינו ביעפם הראשון, ובשמעם את מקלעי האויב מלמטה, חלפה תשוקתם להעביר תשדורות. היה ברור, כי פלוגה א' תצטרך ללחום בקרב זה בכוחותיה היא ובסיוע המסוקים החמושים בלבד.

בפתיחת הקרב הוחזקה מחלקה מס' 3 בעתודה, כ־200 מ' מצפון למחלקה מס' 1. בעוד מחלקה מס' 1 ומס' 2 מרותקות לקרקע, ובהיות השטח מצד ימין (מערב) קשה לתמרון, פקדתי על מחלקה מס' 3 לאגוף את האויב מצפון ולהיות נכונה לתקוף לפי הוראה (מרשם 2).

מן הרגע הראשון של ההיתקלות נפרסה מחלקת הנשק לאבטחה עורפית. תכסיס מקובל על הויאט־קונג הוא לתקוף התקפת־הסחה באגף אחד ואז להסתער בכוח העיקרי באגף השני, לאחר שעיקר העצמה כבר בקרב.

בעוד שמחלקה מס' 3 מתמרנת כדי להשיג שדה אש לעבר אגף האויב, נותק קשר האלחוט ביני ובין מחלקות מס' 1 ומס' 2. בנועי קדימה, כדי להתקשר מחדש עם מחלקה מס' 2, העיר הקשר שלי על היעילות בה טיאטא מקלע ה־0.50 של האויב את צמחיית הג'ונגל. המסוקים התקרבו כדי להנחית את מכת האש האחרונה על המטרה, כאשר הגענו למוצב הפיקוד של מחלקה מס' 2. האויב איכן את עמדות המחלקה וגרם לה שתי אבידות נוספות. פקדתי על מפקד המחלקה לתקוף בסיוע המסוקים החמושים. אי אפשר היה לרוץ או ללכת קדימה. הדרך היחידה של תנועה היתה זחילה על הגחון. מפקד, הרואה את אנשיו מתקדמים ללא היסוס לתוך אש התופת של האויב, זוכה ללא ספק לפיצוי הגדול ביותר

דרך נסיגה, אם ינסה לארוב לפלוגה מהאגף. לכן הושם הדגש על אבטחה חזיתית.

לפני היציאה, ב־1400, דרשתי הנחתה ארטילרית על פסגת השלוחה. בקשתי נדחתה, כי יחידה אחרת העסיקה אותה עת את הארטילריה. שתי דרישות אש נוספות על אותה מטרה נדחו אף הן, משום שמטוסים שלנו היו באיזור המטרה.

תנועתנו דרומה התנהלה כסדרה. היה ברור, כי פקודותיהם של מפקדי המחלקות השאירו את רושמן על חייליהם, והם היו ערים למגע אפשרי עם האויב. עצרנו פעמים רבות, לשם סיור יסודי של החזית והאגפים. מחלקת הנשק הציבה מארב חפז שני, כדי לוודא כי אין האויב הולך בעקבותינו.

קולו החד של M-16 בגזרת מחלקה מס' 1 בשעה 1450 הפר את שלווה הג'ונגל. גשש המחלקה גילה חייל אויב לבוש חאקי מנסה לחמוק דרומה והרגו (מרשם 2). בעוד נמשך דיווחו של מפקד מחלקה מס' 1, נשמעו שלוש יריות מרובה־צייד מגזרת מחלקה מס' 2. כיתת החד שלה גילתה תנועת אויב בחזית. לפני שהצליח מפקד המחלקה להשלים מסירת הדוח שלו, פתח האויב באש לעבר כל החזית של המחלקה מס' 2 (מרשם 2). שלושה חיילים נפגעו משך השניות הראשונות של הקרב.

ההיתקלות

האויב היה מוסוה היטב, והסתתר כ־50 מטר לפני חזיתה של מחלקה מס' 2; עצמתו היתה כמחלקה.

מחלקה מס' 2 השיבה אש, ואחר שהשיגה עדיפות באש החלה מתמרנת את כיתותיה קדימה. הן התקדמו כ־20 מ', כאשר לפתע נתעצמה אש האויב, ושני מקלעים קלים של האויב נכנסו לפעולה. התקדמותה של מחלקה מס' 2 נבלמה במרחק 30 מ' מעמדות האויב.

הפעלת ארטילריה היתה בלתי אפשרית בשל קרבתה היתרה של מחלקה מס' 2 אל האויב המחופר. ביקשתי הנחתת אש מהמסוקים החמושים, וכרגיל הם היו בכוננות מעל לראשינו. תוך תיאום תכנית האש עם מפקד מסוקי־הסיוע, העתקתי את מחלקה מס' 1 קדימה, כי היא עדיין לא נתקלה בהתנגדות עזה. תכנית היתה, שמחלקה מס' 2 תהיה בסיס האש, ומס' 1 תתקוף את האויב על־ידי איגוף משמאל (מזרח), מיד עם גמר הנחתת האש של המסוקים. מחלקה מס' 1 נעה קדימה כ־20 מ', כאשר האויב הנחית מהחזית (דרום) ומהאגף השמאלי (מזרח) אש־תופת של מקלעים ונשק קל. מחלקה מס' 1 רותקה לקרקע ואחד מחייליה נפגע.

הויאט־קונג הכניסו עתה שלושה מקלעים נוספים לקרב, ובסך־הכל פעלו עתה חמישה מקלעים. מקלע ה־0.50, שהוצב משמאל (מזרח) בעורף, ריתק לקרקע את מפקדת הפלוגה. מחלקה מס' 1 ספגה אש יעילה מנשק קל רק מהאויב המוצב במרחק כ־60 מ' בחזיתה (בדרום) ומהמקלעים מהאגף (מרשם 2). פלוגת האויב משמאל (מזרח) החזיקה בעמדת מארב לאורך שביל צר כ־200 מ' מאגפנו, וצמחיית הג'ונגל הסבוכה בלעה למעשה את אש הנשק הקל שלהם. למעלה ממחצית עצמתה של האש בוזבזה בתוך הג'ונגל הריק, מאחר שמחלקה מס' 3 נעצרה בדיוק לפני תחילת הקרב כ־100 מ' מצפון לאגף

— — — מטוקים חמושים מרחפים מעל...

לאחר מכן נסוג כל כוח האויב השמאלי, לבוש החאקי ובעל הצעיפים הכחולים, בהשאירו מאחוריו אך כמה עקבות דם וכמה מאות כדורי 0.30 מתוצרת ארצות-הברית. לא נודעה סיבת נסיגתו המהירה של מפקד האויב נוכח התקפה כה מצומצמת. אני מניח, שטעה באומדן הכוח התוקף, וחשב כי אוגף על-ידי פלוגה.

נסיגת פלוגת האויב משמאל (מזרח) הקלה את הלחץ מעל מחלקה מס' 1 ונתנה מקום לתמרונים שמאלה. היעלמותה הפתאומית של יחידת האגף שלו לא השפיעה כנראה על כוונות האויב בחזיתנו. נראה, כי נחושה היתה החלטתו להחזיק בעמדותיו, אולי בגלל שדה האורז הפתוח בעורפו במרחק 200 מ'. בעוד מחלקה מס' 3 מתארגנת מחדש, פקדתי על מחלקה מס' 1 לערוך פעולת גישוש שמאלה (מזרחה), במאמץ לאכן את גבולות האגף המזרחי של הוואט־קונג, אשר נוצר עקב נסיגתה של הפלוגה השמאלית.

עד 1650 סבלה פלוגה א' 9 אבידות קלות יחסית, בהתחשב באופי הלחימה של השעתיים האחרונות. עשר דקות אחרי כן — בשעה 1700 — דיווחה מחלקה מס' 1, שהיא איכנה את הגבול המזרחי של קו האויב בכפר מבוצר קטן (מרשם 2). השטח מסביב לכפר היה פתוח יחסית, ואיפשר שימוש במטולי הרימונים M-79. קודם לכן נמנע השימוש בנשק זה בשל הצמחייה העבותה. ומלבד זאת, היתה מצויה דרך מוסתרת למדי לגישה אל הכפר. פקודתי היחידה למפקד מחלקה מס' 1 היתה לתפוס את הכפר, כי אחדים מן הפצועים היו זקוקים לפינוי מידי.

מחלקה מס' 1 פורצת

בעוד מחלקה מס' 2 נלחמת קשה ומרותקת לקרקע, ומחלקה מס' 3 מאבטחת את האגף השמאלי, תקפה מחלקה מס' 1 את הכפר. קדם להתקפה ריכוך יסודי במטולי-הרימונים M-79 ובמקלעים. הוואט־קונג המחופרים היטב השיבו באש מקלעים ונשק קל. אחר שלושים דקות הגיעה אל הכפר קבוצה ובה הר"מ, שני מש"קים וטוראי אחד. מש"ק אחד הסתער על

בו יכול איפעם לזכות מפקד. אש המקלעים מן המסוקים שטפה את הקרקע 50 מ' לפני מחלקה מס' 2. נשמעו כמה פיצוצים קטנים. אחרי-כן נודע, כי היו אלה מוקשים נגד-אדם של האויב (מרשם 2). גודל המוקשים היה בערך כשל קופסת אריזה של תחמושת בת 40 מ"מ. הם יועדו לפצוע ולא להמית. באגפה הימני של מחלקה מס' 1 התפוצץ רימון יד במשיכת חוט, ופגע בשני אנשים נוספים. סמוך לכך נפגע עוד חייל על-ידי מוקש נגד-אדם. שוב הפעיל האויב אחד מתכסיסיו — הנחת שדה מוקשים חפוז בחזית מערכו. שעה שקשרי ואני זחלנו קדימה, חזר לפעולה מקלע האויב באגף הימני, והפעם מעמדה חדשה. משכתי את קשרי ארצה וגיליתי שני רימונים אמריקאיים קשורים לעץ אשר בינינו, וחוט משיכה הנמשך לעבר עמדות האויב. אין צורך לספר, שהזרזנו לנתק חוט זה.

מקלען של מחלקה מס' 2 גילה חייל אויב בחפירת עכביש, 10 מ' מעליו. אחר הצרור הראשון מהמקלע M-60 זינק לוחם הוואט־קונג על רגליו והפעיל כמה רימונים על-ידי משיכה בחוטים שבידיו. המקלען "קצר" אותו מיד. הופתעתי לא מעט בראותי, כי חייל האויב לבש מדי עבודה ירוקים, קסדה ונעליים, וכן נשא עליו חגור ותרמיל. נשקו היה מתוצרת סין. האויב עדיין היה 15 מ' לפנינו, והשטח בחזיתנו היה ממוקש וממולכד — משום כך כל התקדמות נוספת היתה עשויה להיות יקרה מדי.

יש להדגיש, שכל עוד אנו הצנחנים נשארנו במצב שכיבה והתמדנו במתן אש כבדה, לא היה האויב מסוגל לגרום לנו אבידות באש הנשק הקל שלו. השטח היה עבות וסבוך מדי להפעלת רימונים.

באין אפשרות לחזור בחזית, פקדתי על מחלקה מס' 3 (העתודה) לתקוף את האויב באגפו השמאלי (מרשם 2). מחלקת הנשק הפכה לעתודה.

האויב נסוג

רגעים אחדים אחר שמקלעי ה-M-60 של מחלקה מס' 3 פתחו באש, חדל מקלע ה-0.50 של האויב להמטיר אש. כמה דקות

בות חיונית. השימוש בדרכים ובשבילים יוביל למארכים — לכן יש לנוע במקביל לדרכים והשבילים ולקפל את מארביהם מאגפיהם. כל הדגשה שעשוי אני להדגיש נקודה זו אין בה די: התרחק מהדרכים והשבילים בתנועתך בשטח.

● קשר טוב הוא הכרח ללחימה יעילה בג'ונגל. מכשירי AN/PRC 25- הוכיחו עצמם שוב ושוב בויאטנאם.

● הסיוע הארטילרי צריך לעמוד לרשותו של מפקד פלוגת הרובאים בהתאם לדרישה שלו. מאה הוביצרים מוצבים בשורה זה ליד זה הם חסרי תועלת, אם אין יכולים להפנותם אל המטרה. המסוק נתן למפקדים בויאטנאם דרגת גמישות וניידות כזו, שאיש לא חלם עליה לפני 10 שנים. צרף את המסוקים אל הסיוע האוירי המוגדל המצוי עתה, והרי לך בעיה ממדרגה ראשונה בתיאום הסיוע. רוב המפקדים בויאטנאם יספרו לך, כי פתרו בעיה זו ביחידותיהם על-ידי שימוש ברשת הקואורדינטות, אם בספרות ואם בקוד צבעים, או פשוט על-ידי מלת-קוד: „לפנות את האויר“, כפי שנהגו לעשות בקוריאה. העובדה הפשוטה והחמורה בעינה עומדת — תיאום סיוע האש בויאטנאם יכול וחייב להשתפר. דרושה שיטה הניתנת לשימוש בכל הזירות והמובנת לכל הכוחות.

● כאשר יושג הנצחון בויאטנאם, יש ליחס חלק רב מהצ'לחה זו למסוקים. המסוקים החמושים UH-1B נותנים בידי מפקד הפלוגה את סיוע האש הגמיש ביותר בתולדות המלחמה. אולם דרושה לטייסים אינפורמציה מסוימת בטרם יוכלו לסייע לך באופן יעיל. יש לסמן את גבולך הקדמי בעשן ויש לתת לטייס אסימות וטווח מעמדתך לאויב. הגד לו איך אתה רוצה כי יבצע את יעפיו והסבר לו את אופי המטרה. תקן את אשו אחר המהלומה הראשונה.

● בתכנון המבצעים חייבים קציני המטה לזכור, כי פלוגת רובאים המבצעת משימת איכון והשמדה בג'ונגל לא תוכל לעבור יותר מאשר 400 מ' לשעה מבלי לוותר על הבטחון. בהצבת העתודות יש לזכור, כי לתגבורה של יחידה המרוחקת 500 מ' בג'ונגל סבוך נצרכת הליכה של שעה. קצב תנועה

המסוק הביא... גמישות וניידות

עמדת המקלע ושיתקה ברימוני-יד. הטוראי ירה מטווח קצר ב-M79 בכינון ישיר לתוך הפירות האויב והשיג תוצאות קטלניות. ה"מ"מ והסמל השני נראו עוברים מעמדה לעמדה ומשליכים רימונים לתוכן. אומץ הלב שהופגן על-ידי ארבעה אנשים אלה השפיע על המחלקה כולה, ואנשיה שטפו את הכפר. חדירתה של מחלקה מס' 1 נתנה לפלוגה אחיזה איתנה באגפו המזרחי של האויב.

תחת אשם הצפופה של הצנחנים החל האויב בנסיגה בלתי מאורגנת דרומה לאורך החזית כולה. נסיגה זו נתגלתה על-ידי המסוקים המרחפים ממעל. מהלומות האש שלהם הרגו לפי המשוער 20 חיילי ויאט-קונג מבין האויב הנסוג. כוח האויב כולו גורש עד 1740.

אחר התארגנות מהירה נעה מחלקה מס' 1 שוב דרומה. בעקבותיה הלכו מחלקה מס' 3 ומחלקה מס' 2 שנשאה את הפצועים. מחלקת הנשק המשיכה לאבטח את העורף, כאשר הפלוגה נעה לעבר שדה-הנחיתה לפינוי פצועיה.

הגנרל מגיע

ב-1805 הגיעה מחלקה מס' 1 לשדה האורז ואיבטחה את שדה-הנחיתה הנבחר. מסוק הופיע ממעל, בעוד פעולת הטייור הור בקו הרכס העורפי (הצפוני) נמשכת. המסוק נחת, וירדו ממנו הגנרל, קצין המבצעים שלו ושלישו האישי. הגנרל הורה, כי מסוקו ישמש לפינוי הפצועים. מלבד זאת, הביא לנו את התחמושת הדרושה לנו כל כך. „איחוליי“, אמר הגנרל בקול שקט ורציני, „האזנתי למרבית, העניין מלמעלה“. האפלולית של שעת בין-ערביים החלה יורדת על „איזור המלחמה ד'“, כאשר נעלמו אורותיו של מסוק הגנרל באופק. חיילי פלוגה א' מן הגדוד השני (המוטס) של רגימנט-חי"ר ה-503 נלחמו וניצחו בקרב הפלוגתי הראשון של חטיבתם נגד שתי פלוגות ויאט-קונג סדירות.

תוצאות הקרב

אבידות האמריקאים בקרב היו מעטות; הויאט-קונג שילם מחיר הרבה יותר גבוה. אבידותיו היו שמונה הרוגים (לפי ספירה) וכ-50 פצועים (לפי השערה). אומדן מספר הפצור עים נעשה בהסתמך על אותן גויות אויב שהושארו בשדה הקרב ועקבות הדם אשר השאיר בעמדותיו. היה זה מן הנמר נע לספור בדייקנות את עקבות הדם הרבים אשר הוליכו דרום מה. אומדן של 30 פצועי-אויב נוספים לא יהיה כנראה מוגזם. 20 חיילי ויאט-קונג נוספים, אשר נהרגו לפי המשוער על-ידי המסוקים תוך נסיגתם, אינם כלולים בסכום זה.

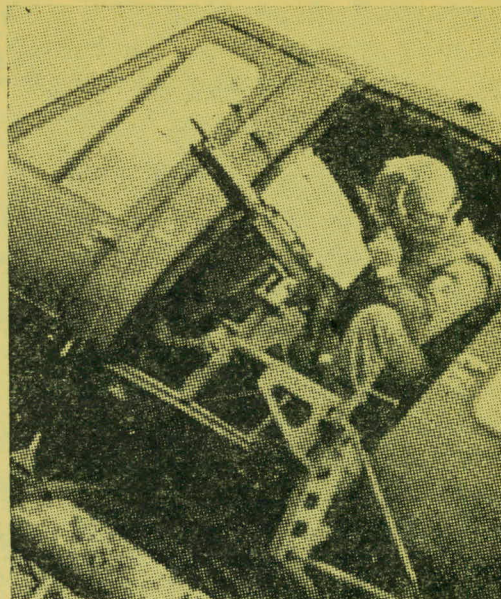
מסקנות

- יחידות הויאט-קונג הסדירות מצוידות כהלכה, והסגל הפיקודי שלהן הוא טוב. הם מומחים באמנות המארכים, ההסוואה ובניית ביצורי שדה.
- בחירת הנתיב בשטח שבשליטת האויב הינה בעלת חשי-

חששו קציני צבא בכירים לתגובתם של החיילים הצעירים בפגשם את האויב פנים-אל-פנים. הזכירו למפקדים את האחוז הגבוה של חיילים אמריקאיים, אשר כביכול לא רצו לפתוח באש מנשקם בקוריאה. עד היום איני מאמין לסטטיסטיקה זאת. איני יודע על איש אחד בגדודנו, אשר לא ירה מנשקו בקרב. באף היתקלות לא ראיתי אף צנחן אחד, אשר נע בכיוון אחר מאשר קדימה. בעייתנו לא היתה איך להניעם לסגור על האויב, אלא איך למנעם מהצטופף בהסתערותם קדימה, כאשר ביקשו לסייע לחבריהם בהישמע היריה הראשונה. סמלי מחלקות היו חייבים לבדוק את אנשיהם סמוך ליציאה לפעולה, לבל ינסה לעלות למסוק חייל, אשר נצטוה על-ידי הרופא להישאר.

החובשים חשפו עצמם ברציפות לאש האויב כדי לעזור לפצועים, וכאשר החמיר המצב במיוחד, היה זה מפקד המחלקה אשר הלך בראש המחלקה ונתן את הדוגמה האישית כדי לוודא ביצוע המשימה.

לסיכום, מסקנתי הסופית הינה פשוטה למדי: לובש המדים הירוקים של צבא ארה"ב בויאט-נאם היום הוא יותר נבון, יותר מאומן וחסון, מצויד ומונהג יותר טוב מכל רובאי אחר אי פעם בהיסטוריה. הוא ינצח אם אך יעמוד האויב על עמדו ויילחם!

...יש לייחס חלק רב מהצלחה זו למסוקים...

מהיר יותר יביא להיעדר בטחון ולעייפות הגייסות.
 ● לפני העברתה של החטיבה המוטסת ה-173 לויאט-נאם

י ב ו ר ך צ ה " ל י ע צ מ כ ו ח ו

ה א ר ג ז ב ע " מ

תעשיות מתכת ועץ

תל-אביב, רח' גבורי ישראל 94
ת.ד. 106, טל. 32251

מפעלי טקסטיל בע"מ

בית-שאן, נצרת

לבידי אשקלון בע"מ

אזור התעשייה, אשקלון טל. 2271

שיווק מפעלים כימיים בע"מ

רח' לכיש 8, תל-אביב טל. 245768

בית מרגוע "בית אורן"

ת.ד. 701, טל. 69555 — 81401

א ר י ע ד , מפעלי טקסטיל בע"מ

תל-אביב

חומי ברזל ורשתות "ה מגדר" בע"מ

מפעלי ברזלית בע"מ
המשרד: דרך פ"ת 1, תל-אביב
טלפונים: 623643 — 624759
בתי חרושת: אזור ופתח-תקוה

"אסיה", נועבדות כינויות (1964) בע"מ

ת"א, רח' נחלת בנימין 85,
טלפון: 612421, ת.ד. 1423

"אלד" בע"מ, בית חרושת לסריגה

ת.ד. 1, בני-ברק, טל. 731467 — 722214

ת נ ו ב ה

תנובה משווקת למעלה מ-73 אחוז מכל
תוצרת המשק החקלאי העברי המעורב

המשרד הראשי:

תנובה, מרכז שיתופי לשיווק תוצרת חקלאית בישראל
בע"מ, בית "תנובה", רח' יהודה הלוי 17, ת.ד. 265

טלפון: 7-59511

ת ד י ר א ן

תעשיית ישראל לאלקטרוניקה

דרך השלום 3, תל-אביב, טל. 254222

י ב ו ר ך צ ה " ל י ע צ ס כ ו ח ו

י. גורדון – א. רוגובין

קבלני בנין בע"מ

תל-אביב, רח' יונה הנביא 44, טל. 50981

טסקו בע"מ

חיפה, רח' המגנים 52, ת.ד. 425, טל. 54549

„חרסה“ מפעלי קרמיקה ישראליים בע"מ

באר-שבע, אזור התעשייה, טלפון 2613

„זיקה“

מפעלי אלקטרודות בע"מ

חיפה: ת.ד. 1619, טל. 71268

„קפריש“ הפצת מכוניות בע"מ

תל-אביב

חדרי תצוגה: דרך פ"ת 19, טל. 623441

מוסק: גבורי ישראל, טל. 35321

„אלובין“

מוצרי אלומיניום לבנין

השיש 2, מפרץ חיפה, טל. 72323

מעונות ובנין בע"מ

ירושלים

רח' דורות ראשונים 3, טלפון 28307

מועצה מקומית קרית-ביאליק

אלומאיר בע"מ מוצרי אלומיניום לבנין

ביתני גבים 13 ג', אזור התעשייה חולון,

טלפון 849529

„פוליוון“ מצבעת טקסטיל בע"מ

חיפה, רח' כשן, טל. 525682

מפעלי מים

כפר-סבא, טלפון 923188

מפעלי רוגוזין

בית „מעריב“, תל-אביב

המפעל באשדוד

יקבי אליעז

בנימינה

המחלבות המאוחדות

דרך ז'בוטינסקי 2, טלפון 724141

רמת-גן

„יצהר“ בע"מ

חרושת שמנים

נחלת-יצחק, ת"א, טל. 252444

„אמריקנה“ – רהיטים

רמת-גן, דרך ז'בוטינסקי 95, טלפון 723524

הופיעו

דפוס נידט בע"מ

דואר רשמי

